

Sisekaitseakadeemia
Sisejulgeoleku instituut

Karin Limbak

**POLITSEIAMETNIKE TEADLIKKUS
RADIKALISEERUMISEST**

Magistritöö

Juhendaja:
Ülle Vanaisak, MA

Kaasjuhendaja:
Indrek Saar, PhD

Tallinn 2017

SISEKAITSEAKADEEMIA MAGISTRITÖÖ ANNOTATSIOON

Instituut: Sisejulgeoleku instituut	Kaitsmise: jaanuar 2017
Töö pealkiri eesti keeles: Politseiametnike teadlikkus radikaliseerumisest	
Töö pealkiri võõrkeeles: <i>Police officers' awareness of radicalization</i>	
Lühikokkuvõte: Magistritöö on kirjutatud eesti keeles ning koosneb kahest peatükist. Töö koos lisadega koosneb 93 leheküljest. Magistritöö kirjutamisel on kasutatud erinevaid eesti-ja ingliskeelseid allikaid, kokku 87. Töös on 9 tabelit ja 13 joonist.	
Magistritöö eesmärk oli selgitada välja politseiametnike radikaliseerumise alane teadlikkus ja saadud tulemuste põhjal esitada ettepanekud Politsei- ja Piirivalveametile ning Sisekaitseakadeemia koolituste läbiviimiseks. Käesoleva töö puhul on tegemist kvalitatiivse-kvantitatiivse ehk kombineeritud kaardistusuuringuga (<i>survey</i>), kus kasutati andmekogumismeetodina dokumendianalüüsi ja ankeetküsitlust ning andmete kvalitatiivseks sisuanalüüsiks kasutati programmi Nvivo ja kvantitatiivne analüüs tehti kasutades programmi MS Excel ning seda kirjeldaval ja üldistaval meetodil, kus olulised andmed toodi välja tabelite ja jooniste kujul. Dokumendianalüüs hõlmas Sisekaitseakadeemia politsei eriala puudutavaid õppekavasid selgitamaks välja, kas nendes on radikaliseerumise temaatika käsitletust ning millisel määral. Ankeetküsitluse läbiviimiseks kasutati kihtvalimit, mille moodustasid Politsei-ja Piirivalveameti noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikud. Uuringu tulemused ja järeldused on esitatud teises peatükis, lk 43-72.	
Uuringust selgus, et Sisekaitseakadeemia politsei eriala õppekavades on radikaliseerumise temaatika käsitus vähene. Olemas on vabaaine nimega „Varase sekkumise võimalused radikalismi ja terrorismi“, mis aga ei ole kohustuslik. Ankeetküsitluses selgus, et politseiametnikud on teadlikud sellest, mis üldiselt on radikaliseerumine, kuid nad ei tunneks ära radikaliseerunud isikut. See näitab, et tegelikult ei olda teadlikud erinevatest radikaliseerumise liikidest, põhjustest ja ei olda valmis radikaliseerumise ennetamiseks. Samuti selgus, et mitte teadlike politseiametnike hulgas on just vähesema töökogemusega ja nooremad politseiametnikud. Põhjus võib olla väheses huvitatuses, kokkupuute ja/või koolituste puudumises. Seega saab väita, et politseiametnikel ei ole piisavalt teadmisi radikaliseerumise ennetamiseks.	
Magistritöö tulemusena esitab autor ettepanekud Politsei- ja Piirivalveametile ning Sisekaitseakadeemia politseiametnike radikaliseerumise alase teadlikkuse suurendamiseks.	
Võtmesõnad: radikalism, ekstremism, terrorism, radikaliseerumine, radikaliseerumise põhjused, ennetamine, konstruktivism, fundamentalism	
Võõrkeelsed võtmesõnad: <i>radicalism, extremism, terrorism, radicalization, radicalization causes, prevention, constructivism, fundamentalism</i>	
Lõputöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega: Terrorismivastase võitluse põhialused (2013); Siseturvalisuse arengukava 2015-2020; Eesti Euroopa Liidu poliitika 2015-2019 raamdokument; Riigikaitse strateegia (2010)	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: Karin Limbak Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)	
Vastab magistritöö nõuetele	
Juhendaja: Ülle Vanaisak	Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)
Vastab magistritöö nõuetele	
Kaasjuhendaja: Indrek Saar	Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)
Kaitsmisele lubatud	
Instituudi juhataja: Ivo Juurvee	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. RADIKALISEERUMINE JA POLITSEIAMETNIKE ROLL SELLEALASES ENNETUSTÖÖS	9
1.1. Radikaliseerumise olemus ja mõisted	9
1.2. Radikaliseerumise võimalikest põhjustest ja kujunemisprotsessist teooriate põhjal.....	18
1.3. Politseiametnike roll radikaliseerumise ennetamisel.....	29
2. UURIMUS POLITSEIAMETNIKE RADIKALISEERUMISE ALASEST TEADLIKKUSEST	38
2.1. Metoodika ja valim.....	38
2.2. Dokumendianalüüsi tulemused.....	43
2.3. Ankeetküsitluse tulemused	47
2.4. Uuringu järeldused ja ettepanekud	65
KOKKUVÕTE	73
SUMMARY	78
VIIDATUD ALIKATE LOETELU	79
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	86
LISAD	87
Lisa 1. Ankeet.....	87
Lisa 2. Koodide loetelu.....	93

SISSEJUHATUS

Üha rohkem räägitakse ülemaailmastumisega kaasnevatest hüvedest ja kahjudest. Üheks suureks kahjuks loetakse maailmas toimunud ja toimuvaid vägivallasündmusi. Sageli kajastatakse uudistes maailma eripaikades toimunud rünnakuid riigi ning nende kodanike vastu (Norra, Ukraina, Soome, Ameerika Ühendriigid, Prantsusmaa, Saksamaa, Süüria jne). Rünnakuid on toime pannud erinevatel põhjustel erinevad isikud ja rühmitused. Samuel P. Huntington jaotab tsivilisatsioonid kaheksaks (Lääne, Kagu-Aasia, Jaapani, Islami, India, Slaavi-õigeusu, Ladina ameerika, Aafrika) ning tema hinnangul konfliktid toimuvad just tsivilisatsioonide piiril, kuna inimestel on erinevad arusaamad ja mõistmine maailma olemusest – inimesed oma rahvuse, usu, traditsioonide ja uskumuste poolest erinevad üksteisest (Huntington, 1999, lk 14). Suur erinevus võib olla konfliktide tekkimise põhjuseks ning sõja alustamise ajendiks, näiteks hetkel Lähis-Idas toimuv, kus erinevate islamiriikide äärmuslased (ISIS) võitlevad vägivallatsedes, saavutamaks oma islamiriiki. Soome Vabariigist on läinud vähemalt 50 kodanikku Süüriasse võitlejaks, kellest 6-8 on hukkunud (Randlaid, 2014). Sellised tendentsid võivad kujutada ohtu riigi julgeolekule. Samuti Euroopas toimuv rändekriis on tõstatanud teemaks julgeoleku tagamise. Seda seepärast, et alati ei ole võimalik tuvastada riiki sisenenud isikute taustu ning nende kavatsusi. Seda kinnitab lisaks mitmete teiste terroriaktidele ja vägivaldsetele sündmustele ka 13.11.2015 Prantsusmaa pealinnas Pariisis toimunud sündmused, kus hukkus 130 inimest. On selgunud, et osa terroriakti toimepanijatest olid radikaliseerunud Belgia kodanikud ja teised rändekriisi ära kasutades riiki sisenejad, keda ühendas äärmustumine läbi usulise konteksti. ISIS on korduvalt meedia vahendusel öelnud, et nad saavad oma võitlejaid Euroopasse kasutades selleks ära rändekriisi. Lisaks on Euroopa Liidu liikmesriikides rändekriisi taustal muutunud populaarsemaks paremärmuslikud liikumised ja erakonnad, kes on vaenulikud Euroopa Liidu (Teabemet, 2016, lk 8) ja seal toimuva suhtes.

Turvalisuse tagamiseks on välja töötatud erinevaid tegevuskavasid ja strateegiaid. Riigikaitse strateegias on välja toodud, et sisejulgeoleku tagamise eesmärgiks on kindlustada Eesti territooriumil võimalikult turvaline elukeskkond (Vabariigi Valitsus, 2010). Siseturvalisuse arengukavas 2015-2020 kohaselt on turvalisus tervik, st turvaline stabiilne elukeskkond, kus on tagatud turvalisus ja kodanik tunneb ennast turvaliselt ehk kaitstult. Turvalisuse tagamine on terviklik ning see saab alguse igast kodanikust endast. Turvalisuse tagamisel on oluline õnnetusi ennetada ja jõuda probleemide põhjusteni, mis tuleb koostööd tehes lahendada.

(Siseministerium, 2015) Nii nagu Siseturvalisuse arengukava põhiliseks võtmesõnaks on ennetamine, on see võtmesõnaks Eesti terrorismivastase võitluse põhialustes. Seal on öeldud, et Eesti terrorismivastase võitluse eesmärgiks on terrorismiohu ennetamine, sh radikaliseerumise ennetamine. Vabariigi Valitsuse 14.11.2013 istungi protokollis otsuses nr 47 päevakorrapunktis nr 5, on öeldud, et suurt tähelepanu tuleb pöörata ennetustööle, **takistamaks rassilist, kultuurilist, usulist või kuuluvuslikku vihkamist levitavate liikumiste ja isikute tegevust Eestis**. Tõkestada tuleb juba esimesed radikalismi ilmingud, sest radikalismi arenemine äärmusluseks ja sealt edasi terrorismiks on tõenäoline ning seetõttu ka ohtlik riigi julgeolekule. (Vabariigi Valitsus, 2013) Seega turvalisuse tagamisel on keskne koht ennetus- ja koostööl. Tähelepanelikkus, usaldusväärsus, operatiivsus, pädevus, kombekus, õiglus – on kuus võtmesõna, mida politsei peaks järgima suhtlusel ja koostööl kodanikega kui ka partneritega (European Commission, 2009, p. 42). Tõenäoliselt noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikud puutuvad enim ja esimesena kokku radikaliseerunud isikutega. Kogukonnakeskne politseitöö on ilmselt parim viis ja võimalus ennetada radikaliseerumist ja terrorismi, kuna puututakse kõige rohkem kokku isikutega, kes võivad ohustada kaaskodanikke. See tähendab, et kogukonnakeskne politsei tunneb oma piirkonna inimesi, suhtleb ning näeb neis toimunud muutuseid. Tähelepanelikkusega ja teadlikkusega saab ennetada või peatada isiku radikaliseerumise protsessi.

Käesolev töö **aktuaalsus** tuleneb terrorismivastase võitluse põhialustest (Vabariigi Valitsus, 2013), siseturvalisuse arengukavast 2015-2020 (Siseministerium, 2015) ja Eesti Euroopa Liidu poliitika 2015-2019 raamdokumendist (Vabariigi Valitus, 2015), kus on öeldud, et Eesti terrorismivastase võitluse eesmärgiks on terrorismiohu ennetamine, sh radikaliseerumise ennetamine. Lisaks Euroopas toimunud vägivalda sündmustele tuleb arvestada ka asjaolu, et Eesti Vabariik ei ole jäänud puutumata agressioonist. Nimelt 2011 aastal sisenes relvastatult Karen Drambjani (sünd. 1954, kuulus Ühendatud Vasakparteisse) Kaitseministeriumisse, kus ta tulistas püstolist ja kasutas ka lõhkepakette ja suitsu tekitavat pommi. Tulevahetuses politseiga sissetungija hukkus. (Loonet, 2011) Tema tegevus oli ajendatud küll isiklikust kibestumisest, kuid vaadates rünnakuobjekti, oli see poliitilise suunitlusega (Puusepp, 2015, lk 27). Seega saab öelda, et Drambjani tegevuses olid radikaliseerumise tunnused. Lisaks on Eestist läinud Süüriasse ning liitunud terroriorganisatsiooniga endine elanik Abdurrahman Sazanakov (Puusepp, 2015, lk 27). Seega saab öelda, et Abdurrahman Sazanakov'il on äärmuslikud vaated, mis ajendasid teda minema Süüriasse terroriorganisatsiooni toetama. Tema tegevust Süürias

aitasid rahaliselt, kui ka vaimselt Eestis elavad Venemaa kodanikud Ramil Khalilov ja Roman Manko, kelle suhtes alustati kriminaalmenetlust karistusseadustiku § 237³ lg 1 alusel (s.o terrorikuriteo ja selle toimepanemisele suunatud tegevuse rahastamine ning toetamine) ning kes mõisteti süüdi islamiterrorismi toetamises (Puusepp, 2015, lk 27). Toimunud sündmuste pinnalt, nii välismaal kui ka Eestis nähtub, et tuleb rohkem panustada turvalisse elukeskkonda ja seda ka Eestis, kuna juba on olnud radikalismi ilminguid. Radikaliseerumist võib kirjeldada ka kui nähtust, kus inimesed võtavad omaks arvamusi, seisukohti ja ideid, mis võib viia terroriaktini ning mille indikaatoriteks võib olla identiteet, ideoloogia ja käitumine (European Commission, 2009, p. 22).

Magistritöö on ennekõike kasulik Politsei-ja Piirivalveametile ja Sisekaitseakadeemiale, kellele tehakse ettepanekud koolituste läbiviimiseks, mis võimaldab politseiametnike radikaliseerumise alast teadlikkust suurendada.

Lähtudes Euroopas toimunud vägivalda sündmustest ning tõenäosusest, et Eesti võib tulevikus kokku puutuda radikaliseerunud isikute ja terroristühmitustega, **on oluline radikaliseerumise ennetamiseks kaardistada politseiametnike teadlikkus radikaliseerumisest**, kuna seniajani ei ole seda Eestis uuritud. Seega on töö teema **uudne**, kuna autorile teadaolevalt ei ole varem käesoleva töö teemat Eestis politseilises kontekstis uuritud. Österman (2015) analüüsis magistritöös moslemite segregatsioon ja radikaliseerumise ilminguid, võimalikke põhjuseid ja vastumeetmeid multikultuursetes heaoluühiskonnas nagu Rootsi. Järva (2015) analüüsis erinevaid islamiusulistest kinnipeetavate radikaliseerumise teooriaid ja mudeleid ning nende rakendatavust Eestis, arvestades kohalikke olusid. **Kuna varasemalt ei ole Eestis läbi viidud uuringut politseiametnike radikaliseerumise alase teadlikkusest, on tarvilik eelnevalt selgitada välja radikaliseerumise olemus, võimalikud põhjused, tunnused ja politseiametnike roll ennetustöös ning seejärel viia läbi uuring, selgitamaks välja politseiametnike valmisolekut, st teadlikkust radikaliseerumise ilmingute märkamiseks.**

Terrorismivastase võitlusega tegeleb Eesti Vabariigis Kaitsepolitseiamet, kuid igapäevaselt tagavad avalikku korda politseiametnikud (noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikud). Avaliku korra tagamisega loovad nad turvalise elukeskkonna, kaitstes selliselt igat indiviidi. Politseiametnikud puutuvad igapäevatoos kokku erinevate ja uute olukordadega, mistõttu on oluline valmisolek reageerida uutele olukordadele. Ülo Vooglaid käsitlese kohaselt on valmisolek oskus ette näha ja ära tunda (Haller, 2008), mis töö autori hinnangul on oluline ka

radikaliseerumise ennetamisel. **Seega valmisoleku all mõtleb töö autor teadlikkust, kuna erinevaid situatsioonide lahendamiseks on oluline probleeme märgata, teada nende põhjusi ning vältida konfliktide tekkimist, mis võivad politseiametniku teadmatusest tekkida.** Selleks, et politseiametnikud oleksid teadlikud uutest, võimalikest probleemidest, on tarvilik viia läbi vastavasisulisi koolitusi. Koolituste läbiviimiseks on oluline eelnevalt kaardistada koolituse vajadus, st selgitada välja politseiametnike radikaliseerumise alane teadlikkus. **Seega on turvalisuse tagamisel ja ennetustöös suur roll just noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikel ehk kogukonnakesksel politseil, kellel peaks olema teadmised märkamaks radikaliseerumise ilminguid.** Eeltoodust tulenevalt on oluline **uurimisprobleem**, kas noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinike radikaliseerumise alane teadlikkus on piisav radikaliseerumise ennetamiseks?

Antud magistritöö **eesmärk** on selgitada välja politseiametnike radikaliseerumise alane teadlikkus ja saadud tulemuste põhjal esitada ettepanekud Politsei-ja Piirivalveametile ning Sisekaitseakadeemiale koolituste läbiviimiseks.

Eesmärgi saavutamiseks püstitab autor järgmised uurimisülesanded:

1. Analüüsida teoreetilisi käsitlusi radikaliseerumise olemusest, põhjustest, liikidest, ennetamise võimalustest.
2. Analüüsida Sisekaitseakadeemia politsei erialade õppekavasid leidmaks radikaliseerumise temaatika kajastatust.
3. Analüüsida noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinike hinnanguid ja teadmisi radikaliseerumise kohta.

Käesolev magistritöö on kvalitatiivne-kvantitatiivne ehk kombineeritud (Niglas, 2010) kaardistusuuring (*survey*), millega soovitakse kaardistada politseiametnike radikaliseerumise alast teadlikkust. Kaardistava uuringu eesmärk on koostada statistikat koguseliste või arvuliste näitajate baasil ning seda rahvastiku üldkogumist (Fowler, 2009, p 1 ref Kivirand, 2015, lk 39). Magistritöö koosneb kahest peatükist, kus esimeses peatükis käsitletu on uuringu eelduseks, st ankeetküsimustiku (vt lisa 1, lk 87-92) loomiseks on tarvilik välja selgitada radikaliseerumise olemus, põhjused ja politseiametnike roll radikaliseerumise ennetamisel. Lähtudes teoreetilises osas käsitletule, luuakse küsimused ankeetküsitluse tarbeks. Teises peatükis on empiiriline osa, mis tugineb dokumendianalüüsil (Flick, 2009, pp 255-262) ja töö autori koostatud poolstruktureeritud ankeetküsimustikest saadud andmetele. Seega kasutatakse antud töös

andmekogumismeetodina dokumendianalüüsi ja ankeetküsitlust. Analüüsitakse Sisekaitseakadeemia politsei erialade õppekavasid selgitamaks välja, kas nendes on õppeineid, kus käsitletakse radikaliseerumise temaatikat ning millisel määral. Küsitluse käigus kaardistatakse koolituste vajadus. Seejärel viiakse *Limesurvey*'d keskkonnas läbi ankeetküsitlus, kasutades selleks kihtvalimit, tagamaks võrdset valmisse sattumise võimalust (Õunpuu, 2014, lk 139 ja 143), mille moodustavad esmareageerijad (patrull-, noorsoo- ja piirkonnapolitseinikud). Valimi üldkogum on 830 ametnikku, mille seast satub valimisse iga kolmas (kihtvalim), tagamaks juhuslikkust. Andmete kvalitatiivseks sisuanalüüsiks kasutatakse programmi Nvivo (Bazeley & Jackson, 2013) ja kvantitatiivne analüüs tehakse kasutades programmi MS Excel ning seda kirjeldaval ja üldistaval meetodil ning andmete esitamiseks kasutatakse staatiliste andmete graafilist esitust. Uurimistulemuste analüüsi põhjal tehakse järeldused ning töötatakse välja ettepanekud Politsei- ja Piirivalveametile ning Sisekaitseakadeemiale.

Käesolev töö koosneb kahest peatükist ja lisadest. Esimeses peatükis on teoreetiline teema käsitus, kus räägitakse radikaliseerumise olemusest, põhjustest ja politseiametnike rollist radikaliseerumise ennetamisel. Teises peatükis on töö empiiriline osa, kus on esmalt analüüsitud Sisekaitseakadeemia politsei eriala õppekavasid ning seejärel ankeetküsitluse vastuseid. Samuti on teises peatükis toodud välja uuringu tulemused ja ettepanekud politseiametnike teadlikkuse suurendamiseks.

1. RADIKALISEERUMINE JA POLITSEIAMETNIKE ROLL SELLEALASES ENNETUSTÖÖS

Magistritöö esimeses peatükis antakse ülevaade radikaliseerumise teoreetilistest käsitlustest tuues välja erinevad radikaliseerumise definitsioonid, liigid, võimalikud radikaliseerumise põhjused, milline on politseiametnike roll ennetustöös, mille tulemina täidetakse uurimisülesanne 1. Antud peatükis käsitletu on uuringu läbiviimise eelduseks, st käsitletu põhjal koostati küsimused ankeetküsitluse tarbeks.

1.1. Radikaliseerumise olemus ja mõisted

Mõistete „radikaliseerumine“, „ekstremism“ ja „terrorism“ seletamisel on palju erinevaid käsitlusi, kuna ei ole kokku lepitud kindlas sõnastuses (Borum, 2011). Veebipõhise õigekeelsussõnaraamatu kohaselt on radikaliseerumine äärmustumine, ehk mingis asjas äärmuslikuks muutumine. Samas sõnaraamatus on olulisi mõisteid käsitletud järgnevalt: a) radikalism on kord omaksvõetud põhimõtteid jäigalt järgiv mõtte-ja tegutsemisviis, kus on tahtmatu mõista ja arvestada poliitikas teiste jõudude ja gruppidega, nt parteiliidrite äärmuslik radikalism; b) ekstremism on äärmuse pooldamine, kus on kalduv hoiak äärmusesse; c) terrorism kujutab endast süstemaatilist vägivalla kasutamist või poliitiliste/sotsiaalsete eesmärkide saavutamiseks vägivallaga ähvardamist, samuti terroriakti toimepanemist. (Eesti Keele Instituut, 2015) Terrorismi puhul on tegemist raske kuriteoga, kuid sellest olenemata ei saa ega tohi seda seostada konkreetse rahvuse, religiooni või etnilise päritoluga (Organization for Security and Cooperation in Europe, 2014, p. 28). Seega ei saa väita, et kindla religiooniga ja rahvusega isikud on rohkem või vähem radikaliseerunud kui teised ning et nad panevad toime terroriakte. Lisaks on olemas mõiste „aktivism“, mis kujutab endast kodaniku algatust, mille eesmärgiks on esile tuua sotsiaalseid, poliitilisi, majanduslikke ja keskkonnaalaseid muudatusi (European Commission, 2009, p. 15).

Radikaliseerumine on protsess, kus kodaniku lojaalsus nihkub eemale kehtivast korrast (Powers, 2014) ja mille käigus töötakse välja ekstremismi ideoloogiaid ja uskumusi, nt fašism, fundamentalism (Borum, 2011). Samuti on radikaliseerumist määratletud indiviidi käitumise ja uskumuste järkjärgulise muutumise protsessina (Kühle & Lindekilde, 2012), kus inimesed võtavad omaks arvamusi, seisukohti ja ideid ning mis võib viia terroriakti toime panemiseni

(European Commission, 2009, p. 16). Tegemist on muutuste protsessiga, kus toimub isiklik ja poliitiline ümberkujunemine ühest seisundist teise (Christmann, 2012, p. 10). Radikaliseerumist on kirjeldatud ka kui otsimise, leidmise, vastuvõtmise, rikastamise protsessina, süvendades ja arendades radikaalsete veendumuste süsteemi punktini, kus isikud tegutsevad terroriakti katalüsaatorina. Radikaliseerumise protsessi lõpptulemuseks võib olla terrorism, kuid alati ei pruugi. (Silber & Bhatt, 2007, p. 18) Vägivaldne ekstremism on ideoloogiliselt motiveeritud vägivald, mida kasutatakse poliitiliste eesmärkide saavutamiseks (nt globaliseerumise vastased, keskkonnakaitsjad, relvavastased, immigrantide vastased) ja terrorism on ebaseaduslik, poliitiliselt motiveeritud vägivald, kus ennast kehtetustatakse hirmu tekitamisega (Powers, 2014). Ehk siis terroriaktidega soovitakse tekitada ülemaailmset hirmu. Tabelis nr 1 on töö autor ülevaate saamiseks koondanud kokkuvõtvalt eelpool kirjeldatu ehk radikaliseerumise mõiste sisu ja olemuse.

Tabel 1. Mõistete tabel (Eesti Keele Instituut, 2015; Powers, 2014; Borum, 2011; Kühle & Lindekilde, 2012; European Commission, 2009, pp. 15-16; Christmann, 2012, p. 10; Silber & Bhatt, 2007, p.18, autori koostatud)

Mõiste	Kirjeldus
Aktivism	<ul style="list-style-type: none"> • kodaniku algatus – eesmärk tuua esile sotsiaalseid, majanduslikke, poliitilisi ja keskkonnavalaseid muudatusi.
Radikalism	<ul style="list-style-type: none"> • Äärmustumine – mingis asjas äärmuslikuks muutumine; • Omaksvõetud põhimõtete järgiv mõtte- ja tegutsemisviis; • Tahtmatus mõista ja arvestada teiste jõudude ja gruppidega;
Ekstremism (k.a vägivaldne ekstremism)	<ul style="list-style-type: none"> • Äärmuse pooldamine ning sellesse kalduv hoiak; • Ideoloogiliselt motiveeritud vägivalla kasutamine poliitiliste eesmärkide saavutamiseks.
Terrorism	<ul style="list-style-type: none"> • Süstemaatiline vägivalla kasutamine või sellega ähvardamine poliitiliste või sotsiaalsete eesmärkide saavutamiseks; • Ebaseaduslik, poliitiliselt motiveeritud vägivald; • Hirmu läbi kehtestamine.
Radikaliseerumine	<ul style="list-style-type: none"> • Protsess, mille käigus töötatakse välja ekstremismi ideoloogiaid ja uskumusi; • Indiviidi-, käitumise- ja uskumuste järkjärguline muutumise protsess; • Arvamuste, seisukohtade ja ideede omaksvõtt, mis võib viia terroriaktini; • Lojaalsuse nihkumine eemale kehtivast korrast.

Radikaliseerumine ei ole ohuks ühiskonnale juhul, kui ta ei ole seotud vägivalla või mõne muu ebaseadusliku tegevusega, nt viha õhutamine (Organization for Security and Co-operation in Europe, 2014, p. 37). Nagu juba eelnevalt öeldud, siis radikaliseerumine võib viia terrorismini, kuid alati ei pruugi. Muutuse protsessis on oluline roll ideoloogial, juhtimisel ja usaldusväarsusel. (Milla, Ancok & Ancok, 2013) Noored radikaalid on motiveeritud lahkuma oma koduriigist ja asuma ümber mõnda teise riiki, nt Palestiinasse, Afganistani ning seda selleks,

et liituda terroristlike ühendustega (Bjorgo & Horgan, 2009 ref Milla, Ancok & Ancok, 2013). Islamiriigi rühmitusega (ISIS) ühineb üha rohkem noori, kaasaarvatud Euroopa riikidest. Interneti vahendusel on lihtne ühineda ning see hõlbustab ka radikaliseerumist, kuna inimesed saavad ühendust teiste sarnaste mõtteeviisidega inimestega (Neumann, 2013) ning lisaks aitab kaasa ka uute isikute kiireks värbamisele (Powers, 2014). Infotehnoloogia abil on informatsioon kättesaadav, võimaldab kommunikeeruda, levitada ideoloogilisi mõtteid ja tõekspidamisi ning on kiireks ja efektiivseks vahendiks uute liikmete värbamisel (nt ISIS-esse). Sihtgrupp, st arenevad ja ennast otsivad noored viidavad enamuse ajast arvutite taga uurides internetis olevat informatsiooni. Oma igapäevatööd tehes on just noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikel võimalus märgata neid isikuid, noori ning seeläbi ennetada ja peatada radikaliseerumise protsessi.

Lisaks eelpool käsitletud mõistete seletustele on oluline anda sõnale „julgeolek“ definitsioon. Nii nagu Riigikaitse strateegias on öeldud, on sisejulgeoleku eesmärgiks kindlustada Eesti territooriumil võimalikult turvaline elukeskkond (Vabariigi Valitsus, 2010) ehk et kodanikud tunneksid ennast turvaliselt- turvatunde. Mõiste „julgeolek“ selgitamiseks on erinevaid teoreetilisi käsitlusi, näiteks Buzan (2011, pp. 20, 22) jaotab julgeoleku viieks: poliitiline, sõjaline, majanduslik, ühiskondlik ja keskkonna julgeolek ning tema käsitluse kohaselt on küsimus selles, kuidas kaitsta vabadust ohtude eest. Julgeolek kujutab endast kaitstust ohtude eest (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2015) -riigi kui ka üksikisiku kaitstust. Ullman (2011, p. 13) on öelnud, et me ei pruugi enne aru saada, mis see julgeolek on või kui tähtis see on, kui alles siis, mil ähvardab oht sellest ilma jääda. Rahvusvahelises süsteemis on julgeolek riigi ja ühiskonna võimalus säilitada enda iseseisvust, identiteeti ja keskkonda (Buzan, 2011, p. 22) Nagu eelnevalt kirjeldatud, on antud turvatunde tekitajaks ja ohtude eest kaitsjaks riik, täpsemalt politseiametnikud, kelle võimuses on ennetada julgeolekuohtu nagu seda on radikaliseerumisest tingitud võimalikud vägivaldsed sündmused. Töö autori hinnangul on radikaliseerumine, mis võib viia terrorismini, Buzan (2011, pp. 20, 22) jaotuse järgi kõigi viie kategooria julgeolekuohuks. Kuna viimaste sündmuste pinnalt on näha, et terroriakti toimepanemiseks kasutatakse erinevaid viise ja vahendeid, nt rahva hulka sõitvad veokid ning küberrünnakud elutähtsate teenuste vastu jne.

Lähtudes julgeolekuteooriate paljususest kirjeldatakse alljärgnevalt konstruktivistlikku teooriat ja fundamentalismiteooriat, mis töö autori hinnangul seletab radikaliseerumist julgeolekuohuna kõige paremini, kuna olulisel kohal on just identiteet, ideoloogia, suhestamine -mis on olulisel

kohal ka radikaliseerumise protsessis. Võõrsõnade leksikoni (2016) järgi on konstruktivism seisukoht, mille järgi inimteadmine on inimhõimuse konstruktiivse tegevuse tulemus ning kus inimhõimustus ei omanda passiivselt teadmisi, vaid konstrueerib neid ise. Barnett (2014, p. 155) on samuti öelnud, et konstruktivism on seotud inimese teadvuse, teadmistega ja selle rolliga rahvusvahelises elus ning et teadmised (sh sümbolid, reeglid, normid jne) kujundavad meie arusaama ümbritsevast maailmast. Konstruktivistlikud lähenemised rahvusvaheliste suhete teoorias rõhutavad väärtustele nagu näiteks ideed, identiteet ning kus keskendutakse ümbritsevatele sümbolitele, normidele ja tähendustele (Barnett, 2014, p. 155, Weber 2014). Guzzini (2000) lisab, et lisaks ideedele avaldab poliitikale suurt mõju ka eelistused ja huvid. Konstruktivistide käsitluse kohaselt on inimene süsteemi osa, kes pidevas interaktsioonis keskkonnaga loob ise reaalsust (Guzzini, 2000). Wendt (2003, p. 372) on öelnud, et rahvusvahelise suhete ontoloogia on ühest küljest „sotsiaalne“, kus riigid suhestavad teineteisega ideede kaudu ning teisalt „konstruktivistlik“, kus ideed aitavad määratleda, kes ja milline riik on, st ideed aitavad riikidel defineerida identiteeti. Koslowski ja Kratochwil (1994) sõnul toimuvad muutused rahvusvahelises süsteemis siis, kui osalejad ise oma tegevusega muudavad kehtivaid norme ja reegleid. Ehk siis osalejateks on riigid, indiviidid ja ka grupid. Seega tuginedes eelpool toodule saab väita, riigid mõjutavad üksteist ning iga riik omakorda mõjutab indiviide ning indiviidid riiki, mis viib muutusteni. Muutused on olulised ja vajalikud ning seda seoses toimuva rändekriisiga. Kui kodanikud ei suhestu enam riigiga, siis võib juhtuda, et pöördutakse oma riigi vastu, mida näitab ka Teabeameti poolt öeldud asjaolu, et populaarsemaks on muutunud paremäärmuslikud liikumised ja erakonnad (Teabeamet, 2016, lk 8). See näitab seda, et ei olda rahul vastuvõetud ostustega või otsustamatusega.

Radikaliseerumist aitab seletada ka **fundamentalismiteooria**, seda just läbi usulise konteksti, kuna nagu eelnevalt kirjeldatud, siis suuri konflikte ja mõistmatust põhjustab just erinev usuline ja kultuuriline taust (Huntington, 1999, lk 14). Riistan (2012) on öelnud, et on olemas erinevad fundamentalismiteooria tõlgendused, nt fundamentalistid on kindlad oma uskumustes ja saatustes, või et on olemas ühte tüüpi fundamentaliste, kes on maailma vallutajad ning kes ei hooli piiridest ja taotlevad samasust globaalselt. Lehtsaar (2009) tõlgenduses on fundamentalism ennekõike mõtte- ja suhtumisviis, kus oluliseks tunnuseks on eelarvamuslikkus teisitimõtlejate ja ka uskujate suhtes ning kus on suur ühtehoidmine omasugustega. Fundamentaalne islam ehk fundamentalism on püüdlus järgida algset ehk tagasitulek juurte juurde (Kaitsepolitsei amet; Dornhof, 2009), kuid ollakse valmis modernsusest üle võtma neid instrumente, mis näib sobivat, säilitades ikkagi islami usupõhimõtteid (Riistan, 2012). Moslemid näiteks usuvad, et kõik kes ei

järgi õpetussõnu, ei ole tõelised moslemid ja et kõik uskumatud on neetud. Samuti usuvad nad, et religiooni kohandamist tänapäevasega tuleb eirata ja tagasi lükata. (Dornhof, 2009) Euroopas toimunud erinevate sündmuste (terroriaktid ja vägistamisjuhtumid) järel, on korduvalt jäänud kõlama mõte, et teo toimepanijate arvamuse kohaselt on neil õigus seda kõike teha, st tappa uskumatuid ning vägistada. Seda kõike just seepärast, et nende usk lubab ja Koraan käsib. Siinkohal tuleb öelda, et töö autor ei väida, et kõik moslemid on radikaliseerunud ja terroristid. Samuti ei leidu fundamentaliste ainult moslemite, vaid ka kristlaste, budistide jpt seas (Engman, 2011). Engman (2011) on öelnud, et sõltumata religioonist on fundamentalismile omane vastandumine modernistlikele ilmingutele või siis ebasümpaatia modernsuse vastu ning fundamentalistid on kriitilised just demokraatia ja sekularismi suhtes. Riistan (2012) käsitluse kohaselt fundamentalistid rõhutavad õige usu turvalisust ning rünnakuobjektiks ei ole usukaige ja teistusuline maailm, vaid usukaaslane, kes on mugandudes reetnud ainuõige usu aluseid, põhimõtteid. Vaadates toimunud rünnakuid erinevates riikides, on rünnaku omaksvõtjate sõnul tegemist just ründega uskumatute, st mittemoslemite vastu. Ehk siis islamimaades pannakse rünnakuid toime oma riigi kodanike vastu, kuna tuntakse, et nad on globaliseerudes (kaasa läinud muudatustega) reetnud usku. Fundamentalism ei eksisteeri üksnes religiooselt motiveeritud isikute hulgas, vaid ka teiste radikaliseerumiste liikides, nt paremäärmuslike seas, kes on veendunud et eksisteerib ainult traditsiooniline perekond ehk isa, ema ja lapsed.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuses (2008) on öeldud, et kodanikuühiskond on rahvusvahelise terrorismi ohver, kus terrorismi põhjustajateks on äärmuslik rahvuslus ja religioosle fundamentalismile vahendite andmine. Jälgides välismaailmas toimuvaid sündmuseid (terroriakte), jääb läbivalt kumama usk, uskumused. Terroriakti toimepanijad usuvad, et uskumatut tappes jõuavad nad õndsusesse. Probleem fundamentalismi-fundamentalistidega on see, et nad on kinni minevikus, enda juurtes ning ei ole valmis muutuma, kohanema ja ümber vaatama oma usupõhimõtteid. Töö autori hinnangul on nad arvamusel, et kõik teised peavad kohanema nendega ja nende kultuuri ning arusaamadega. Samuti peab Tammsaar (2003) suureks väljakutseks rahvusvahelist terrorismi, mille elujõulisemaks vormiks loetakse just islami äärmuslikku fundamentalismi-islamismi. Fundamentalismi vägivaldsete vormide areng on pikalt kestev protsess, mille tulemusi on raske prognoosida. Süveneda võib radikaliseerumine ja terroristlike gruppide koordinatsioon rahvusvahelisel tasandil, et tõkestada moderniseerumist ja globaliseerumist mitmes maailma piirkonnas (Tammsaar, 2003), kuna religiooni kohandamist tänapäevasega tuleb eirata ja tagasi lükata (Dornhof, 2009). Ehk

moderniseerumise ja globaliseerumise asemel levitatakse oma uskumusi ja veendumusi ning uute liikmete värbamise teel püütakse luua oma islamiriiki (ISIS). Uute isikute värbamine oma ridadesse õnnestub, kuna paljud inimesed on valmis kuulumistunde, eneseteostuse jpm põhjuste tõttu liituma ning täitma globaalse islamiriigi loomise nimel neile antud ülesandeid. Engman (2011) käsitluses on islami fundamentalismi järgijad konservatiivsed ja tõsiusklikud moslemid, kelle eesmärgiks on rajada oma islamiriik, mis põhineks usul Allahisse ja kus järgitakse ainult islami seadusi ehk šariaati.

Kui fundamentalismiteooria kohaselt on fundamentalistid kindlad oma uskumustes, väärtustes, nad ei hooli piiridest, on arvamusel, et nende religiooni kohandamist tänapäevasega tuleb eirata, tagasi lükata ning selle asemel tuleks taotleda samasugust terves maailmas (Dornhof, 2009), siis **konstruktivismi teooria** kohaselt konstruktivistid püüavad astuda argumenteerivasse vestlusesse usuliste natsionalistide ja ka äärmuslastega, kes levitavad oma jumala ja religiooni nimel vägivalda ja vihkamist (Wendt, 1999, p. 20-21 ref Saumets, 2003, lk 147). Nad lähtuvad mõttest, et poliitilised ja usulised liidrid saavad oma poolehoidu säilitada sellisel viisil, kui nad suudavad veenda kõiki oma järgijad strateegia õigsuses (Saumets, 2003, lk 147). Nende ideeks on arusaam, et pole olemas ühte ja objektiivset reaalsust, kuna selle teeb võimatuks osalejate kogemuste ja perspektiivide paljusus, identiteetide konstrueerimine asjas ning ka paradigmaatilised mõjutused (Uudeberg, 2009, lk 13).

Järgnevalt on oluline kirjeldada **radikaliseerumise võimalusi, väljundeid ehk liike**, mida on lähtudes ideoloogiast mitmeid. Skillicorn, Leuprecht ja Winn (2012) on käsitlenud kolme tüüpi radikaale, esimeseks need, kes on poliitiliselt motiveeritud kasutama vägivalda (terroristid). Teiseks need, kes ei kasuta vägivalda, kuid on poliitiliselt motiveeritud tegutsema (radikaalid). Kolmandaks on aga need, kes toetavad üksikisikuid või grupe ja on poliitiliselt motiveeritud kasutama vägivalda või tegema muid ebaseaduslikke tegevusi (aktivistid). Lisaks võib tuua ka neljanda kategooria, milleks on indiviidid, kes mõistavad radikaale, kuid ei toeta neid. Isik, kes alguses oli mitteaktiivne, jõuab lõpuks ühest nendest nimetatud kategooriani, ehk temaga on toimunud radikaliseerumise protsess, mille käigus on muutunud tõekspidamised, uskumused, tunded ja tegevused on suunatud gruppidevahelisse konflikti. (Skillicorn *et al*, 2012)

Bhui, Warfa & Jones (2014) on jaotanud võimalikud terroristid omaduste ja tausta poolest, nimelt ideoloogia, kuuluvuse, rahulolematuse ohvriks langemise ja ebaõigluse, kontakt teiste äärmuslastega või isolatsioonis olemise (eraldatus), eelnev kokkupuude vägivaldaga, valmisolek

surra märtrisurma jne järgi. Antud jaotuses on näha, et need isikud, kes on valmis toime panema terroriakti, on valmis surema märtrisurma. Kristluse, islami ja judaismi käsitluses on märter see isik, kes on valmis usu eest surema (Engman, 2011).

Isikuid, kes on radikaliseerunud, võib ära tunda nende välimuses, olemuses ja käitumises toimunud muutuste järgi. Alljärgnevalt on Coppra (*Community policing preventing radicalisation & terrorism*) käsiraamatust välja toodud võimalikud radikaliseerunud isiku tunnused (European Commission, 2009, p. 23):

- Nimede muutmine – varjunimede kasutamine
- Riietumisstiili muutumine, kus tihti kasutatakse kindlat brändi
- Muutused välimuses – juuste ja habeme kasvatamine või ära lõikamine
- Tätoveeringud (varjatud) – märgid ja sümbolid
- Propaganda sisuliste materjalide omamine (voldikud, raamatud, DVD-d)
- Osalemine kinnistel koosolekutel (religioosne)
- Märtrisurma või vägivalla ülistamine
- Reisimine konflikti piirkonda
- Osalemine äärmuslikel demonstratsioonidel
- Äärmuslike või spetsiifilise terminoloogia kasutusele võtt
- Sotsiaalne isoleeritus
- Väiksemate kuritegude toimepanemine, mis on tingitud lugupidamatusest valitsuse ja ühiskonna, kehtiva korra vastu.

Eelpool loetelust on näha, et märtrisurma minek puudutab religiooselt motiveeritud isikuid (vt lk 17) ning ülejäänud tunnused, omadused käivad kõikide teiste radikaliseerumise vormide/liikide kohta (vt lk 16-18). Samuti tuleb arvestada asjaoluga, et mitu tunnust esinevad koos ehk siis inimene, kelle kaelaketi küljes on ristikujuline ripats, ei ole ilmtingimata kristlane ning ei pruugi seda kanda kristluse, kannatuse ja lunastuse sümbolina. Samuti habemega meesterahvas ei ole koheselt islamiterrorist. Ei ole ühte kindlat tunnust, mille järgi saab koheselt väita, et tegemist on radikaliseerunud isikuga, kuna tegemist on tunnuste kogumiga. See tähendab, et esineb mitu erinevat tunnust ning radikaliseerunud isiku kindlakstegemine ei ole kerge. Mistõttu on just eriti oluline antud teemaatikaga tegelemine ning järjepidev koolitamine.

Radikaliseerumise liike ehk väljendusviise saab jaotada ideoloogiate järgi, nt natsionalistlik/separatistlik, vasakpoolne, parempoolne, religioosselt motiveeritud, ühe probleemi põhised (loomaõiguslased, keskkonnaaktivistid, motojõugud jne) (European Commission, 2009, p. 36). Lisaks saab veel radikaliseerumist jagada kolmele tasandile, milledeks on individuaalne, grupi ja mass tasand (McCauley & Moskalenko, 2008, pp. 416-417).

Parempoolsed äärmuslased ehk paremäärmuslased on isikud, kes soovivad muuta riigi poliitilist, sotsiaalset ja majanduslikku korda (European Commission, 2009, p. 36), mõjutades sellega välispoliitikat, haridust, kultuuri ja peresuhteid (Dzombic, 2014). Ideoloogilised juured lähevad tavaliselt natsionaal-sotsialismi ja valgete ülemvõimu filosoofiateni. Iseloomulik on tugeva liidri ja suure hulga järgijate või pooldajate otsimine. (European Commission, 2009, p. 36) Dzombic (2014) on öelnud, et Serbias on umbes 30 paremäärmuslikku gruppi (kuuluvad 17-30 aastased noored, umbes 5000 liiget), kes levitavad erinevates vormides natsionalismi, rassilist, usulist viha, vägivalda ja hirmu. Paremäärmuslaste gruppidesse võib liigitada rahvuslased, natsid, jalgpallifännide rühmitused jne. (Dzombic, 2014) Paremäärmusluse ideoloogia põhimõteteks on avalik ja otsene rassism, valge rassi ülimuslikkuse propageerimine, seksuaalvähemuste vihkamine (Kaitsepolitseiamet, 2016). Bourne (2015) on öelnud, et ajal, mil Inglismaal tõusis teemaks muu kultuur ja rahvus, nahavärv ning tuli kasutusele aktiivselt mõiste „rassism“, hakati sellest aktiivselt rääkima meedias (erinevad TV programmid) ning koolide tarbeks tehti vastava sisulisi õpikuid. Selline peale sundiv lähenemine tegelikult kasvatas vastuseisu ühiskonnas, mis muutus häälekamaks ning liikus paremäärmusluse poole. (Bourne, 2015) Vältimaks sarnase olukorra tekkimist Eestis, on töö autori hinnangul oluline suhelda inimestega ning selgitada, mille jaoks midagi tehakse ning mida soovitakse saavutada. Suhtlus peaks toimuma avatult ning erapooletult, st ei öelda ega näidata välja poolehoidu ühele või teisele mõtteviisile. Eestlastel on olnud vähene kontakt multikultuurse ühiskonnaga, mistõttu ollakse eelarvamustega ja negatiivsema hoiakuga võõramaalaste suhtes. Tuntakse realistliku ohtu, mis on seotud võistlusega töökohtade ja piiratud sotsiaalsete hüvede pärast ning ka sümbolset ohtu, mis on tingitud erinevustest - sotsiaalne, kultuuriline, moraalne, käitumuslik ja religioosne (Ainsaar, Asser, Beilmann, Rämmer, Nahkur ja Masso, 2016, lk 7). Muidugi tuleb olla ettevaatlik erinevate liikumiste ja avalduste nõ siltide kleepimisega, kuna hetkel asutakse paremäärmuslase nimetust kiirelt määrama.

Sisejulgeoleku kohapealt võib tulevikus muutuda töö autori hinnangul probleemiks nt grupp nimega „Odini sõdalased“. Seda muidugi juhul, kui riik ei kuula oma kodanikke ning Eestis

hakkaksid aset leidma sarnased vägivaldajuhtumid kohalike elanike vastu, nagu seda on korduvalt juhtunud Soomes, Rootsis, Norras jne. Riigi tegevusetus ja/või tegevus võib viia rahva mässumeelsuse avaldumiseni.

Lähtudes Coppra käsiraamatust, siis **natsionalistid/separatistid (rühmitused)** on need, kes soovivad saavutada rahvusvahelist tunnustust ning poliitilist enesemääratlust. Selliseid rühmitusi motiveerib ennekõike rahvuslus, päritolu, usk. (European Commission, 2009, p. 36) Ukrainas on juba aastaid kestnud olukord, kus väidetavalt separatistid on võtnud Krimmi enda valdusesse, mida siis toetab Venemaa. Arutletud on nii Venemaa osaluse kui ka selle üle, kas tegemist on sõja või mõne muu olukorraga. Antud tegevusele on aga omased tüüpilised terrorismi tunnused.

Vasakpoolsed rühmitused on aga need, kes soovivad muuta riigi poliitilist, sotsiaalset ja majanduslikku korda vastavalt äärmusliku vasakpoolsuse mudelile, mis põhineb klassideta ühiskonnal. Nende ideoloogia on tihti marksistlik/leninistlik. Anarhistlike rühmituste põhimõtted on tavaliselt revolutsioonäärilised, anti-kapitalistlikud ja antiautoritaristlikud. (European Commission, 2009, p. 36). Samuti on vasakäärmuslaste põhimõtteks häirida oma tegevusega võimalikult palju riike ning nende rahvusvahelist turumajanduslikke sidemeid (Kaitsepolitseiamet, 2016).

Religiooselt motiveeritud isikud, rühmitused otsivad motivatsiooni ja eesmärged peamiselt oma usust. Näiteks Džihaadi viivad tavaliselt läbi need üksikisikud, rühmad, võrgustikud või organisatsioonid, kes põhjendavad oma käitumist ja tegusid islamist lähtuvalt. **Ühe probleemi põhised rühmitused** on aga näiteks loomaõiguslased, keskkonna aktivistid, motojõugud jne. Need rühmitused käituvad äärmuslikult, vägivalda kasutades, selleks, et saavutada ühiskonnas kindlate eeskirja või praktikate muutumist. (European Commission, 2009, p. 36)

Samuti on olemas **üksiküritajad ehk „üksikud hundid“** (*Lone wolves*), kes tegutsevad üksi, mille tõttu neil ei ole palju kontakte teiste isikutega ning ei kujuta endast nii suurt ohtu kui suured radikaliseerunud rühmitused. Siiski on selliste isikute märkamine raskem ning tihtipeale saavad nad teatavaks alles siis, kui terroriakt on toimunud. Seega on nad oma varjatuse poolest suureks julgeolekuohuks. Üksikute huntide radikaliseerumise ennetamiseks tuleks kasutada erinevaid taktikaid, nt infiltratsioon, informaatoreid, järelevalve, riskirühma kaitse jne. (Barnes, 2012, p. 1614-1615) Siiski tuleb tõdeda, et üksikuid hunte ja nende plaanitavaid rünnakuid on raske tuvastada (Pendell, McManus & Bonworth, 2016).

Võrreldes eelpool nimetatud liike, siis nende ühiseks jooneks või tunnuseks on poliitiline avaldus, millega soovitakse saavutada taotletava suunas muutusi. Neid radikaliseerumise liike ehk vorme eristab aga siiski ajend ehk põhjus, mille eest nad välja astuvad, nt üheprobleemi põhised loomaõiguslased astuvad välja karusnahaloomade elukvaliteedi parandamise eest, et neid kasvatatakse inimlikes tingimustes või siis üldse keelustada nende karusnaha kasutamine. Religioosselt motiveeritud isikute põhiliseks ajendiks on aga usk. Nende äärmusluste ühiseks jooneks lisaks poliitilisele avaldusele on veel agressiivne vaadete peale surumine ja potentsiaalne oht vägivallaks (Kaitsepolitseiamet, 2016). Neil kõikidel on oma eesmärk, mille nimel nad tegutsevad, seda kas siis üksi või koos tegutsedes. Ei saa väita, et üks eelpool nimetatud liikidest ehk väljendusviisidest on vähemohtlikum kui teine. Töö autori hinnangul on kõige keerulisem just märgata üksikisikut („üksik hunt“), kuna tema plaanidest saadakse alles siis teada, kui need on täide viidud. Teiste liikide puhul on oluline jõuda õigeaegselt jälile plaanitavale tegevusele ja isikutele. Seda on võimalik saavutada üksnes koostööd tehes kogukonnaga ning teiste asutuste ja teiste riikide julgeolekuasutustega. Töö autor hinnangul on kõige olulisem osata märgata, kuulata ja osata tegutseda, hoidmaks ära vägivaldseid sündmuseid.

1.2. Radikaliseerumise võimalikest põhjustest ja kujunemisprotsessist teooriate põhjal

Radikaliseerumise ajendeid võib olla mitmeid, st need ei pruugi esineda üksikult, vaid kogumis, mistõttu ei ole võimalik tuua välja ühte konkreetset põhjust. Seega ei ole olemas kindlat radikaliseerumise profiili (Lutz & Lutz, 2013, p 17). Radikaliseerumise ajendid on sama erinevad, kui on ka indiviidide taustad, päritolu, omadused, religioone taust jne. Antud töös on toodud välja võimalikud radikaliseerumise põhjused, mille loetelu ei ole ammendav.

Kulli ja Tiganik (2010) on öelnud, et olulisel kohal on omavahel konfliktis olevad kultuuriväärtused, sh usunditest kantud väärtused. Radikaliseerumise protsessi üheks oluliseks osaks on **ideoloogia** (Milla, *et al.*, 2013) ja põhjuseks **usk** (Crone, 2014). Radikaliseerumist võib pidada seotuks üldise sotsiaal-, finants- ja poliitilise rahuloluga või rahulolematusega. Samuti moraalse ja religioosse rahuloluga või rahulolematusega. Samuti ka seotuks religioosse tegevusega (moslemite hulgas), nt väikeste gruppide osalemine ja toetus nendele gruppidele, kes rikuvad seadust, korda. (Skillicorn, *et al.*, 2012) Lisaks sotsiaal-, majanduslikele ja poliitilistele teguritele mängivad radikaliseerumisel ka rolli psühholoogilised tegurid, inimeste vahelised suhted ja ideoloogiad. Need tegurid võivad seletada olukorda, miks üks isik võib radikaliseeruda

ja jõuda terrorismiakti toime panemiseni ning teine samalaadses olukorras olev isik, sarnase taustaga, ei tee seda. Erinevad negatiivsed tundmused, nt tõrjutud olemine, tagasilükkamine, alandus, tagakiusamine, pettumus, ebaõiglus –võib muuta indiviidi vastuvõtlikumaks. (Organization for Security and Co-operation in Europe, 2014, p. 37)

Doosje, Loseman ja Kees van den Bos (2013) viisid Hollandis läbi uuringu, kus keskenduti radikaliseerumise protsessile Hollandi moslemite noorte hulgas. Uuringus osales 131 Hollandi moslemit vanuses 12 kuni 21, kellest 80 oli meessoost ja 51 oli naissoost isikut. Kõik osalejad kategoriseerisid endid moslemiks. Uuring viidi läbi interneti keskkonnas. Seatud hüpotees „radikaliseerumise protsessis on kolm peamist faktorit (tegurit): isiklik ebakindlus, tajutav ebaõiglus ja tajutav grupi oht“ sai kinnituse, et radikaliseerumise protsessis on suur roll **tajutaval ebaõiglusel** (nii individuaalne kui ka kollektiivne ilmajäetus), **isiklikul ebakindlusel** ja **tajutaval grupi ohul**. Alljärgnevas tabelis (vt tabel 2) on töö autori poolt koondatud radikaliseerumise protsessi kolm peamist faktorit, mille koosmõju võib toetada radikaalsete veendumuste süsteemi teket. Isikliku ebakindluse puhul on just nõ hea võimalus pakkuda neile mingisugust ideoloogiat, mis on äärmuslik. Sellega tekib isikutel ühtekuuluvustunne, mida ollakse valmis kaitsma. Tuues Hollandi läbiviidud uuringu näite, siis üks uuritav (Hollandi islamiusuline) ütles, et Islam on kõik ning ilma selleta ta läheks hulluks. Samuti öeldi, et sügaval endas tunti tühjust ning miskit oli puudu, kuid mošees oli kõik teisiti, teine tunne. Religioon on just see, mis annab nende elule rahutunde. Tajutav ebaõiglus kujutab endas diskrimineerimise ja ilmajäetuse tunnet, mis omakorda tekitab tunde, et tegemist on ebaõiglase kohtlemisega. Tajutud grupi ohu korral tuntakse ohtu nt islami kultuurile, majanduslikule olukorrale. (Doosje, *et al.*, 2013, pp. 589-597)

Tabel 2. Radikaliseerumise protsessi kolm peamist faktorit (tegurit), mille koosmõju võib toetada radikaalsete veendumuste süsteemi (Doosje, *et al.*, 2013, pp.589-591, autori koostatud)

Radikaliseerumise protsessi faktori nimetus	Radikaliseerumise protsessi faktori kirjeldus
Isiklik ebakindlus	<ul style="list-style-type: none"> • Inimese subjektiivselt tajub ebakindlust või kahtleb iseenda olemuses, maailmavaates; • küsimused oma identiteedi, tuleviku ja elu eesmärgi kohta –kes ma olen? mida tulevik toob? mida ma teen siin ilmas? • võimalik ebakindlatele isikutele pakkuda selget must-valget ideoloogiat, norme ja väärtusi ning kindlaid käitumisreegleid –võivad vähendada isikute ebakindlust; • ebakindluse tekkimisel klammerdutakse oma kultuurilise maailmavaate külge; • ohjeldatakse ebakindlust mõtestades oma elu läbi maailmavaate kaitsmise.

Tabel 2 jätk

Tajutud ebaõiglus	<ul style="list-style-type: none"> • Tunne, et ollakse ühiskonnas eraldatud, neid ei mõisteta, vaid diskrimineeritakse, nt koolis; • tajutud ebaõiguse tunne võib tekkida inimestel, kes on isiklikult ilmajäetud, mistõttu nad võivad tunda, et neid on ebaõiglaselt koheldud.
Tajutav grupi oht	<ul style="list-style-type: none"> • Sümbolne oht viitab Islami kultuuri ohule; • realistlik oht viitab ühe grupi majandusliku olukorra ohule; • gruppide vaheline ärevus, kus üks grupi liige suhtleb teise grupi liikmega.

Kui inimesed otsustavad liituda radikaalse grupiga, võib see viia dramaatiliste tagajärgedeni, nt radikaalsete gruppide puhul ei pruugi jääda tegevus rääkimise tasandile, vaid jõutakse tegudeni. Radikaalsed grupid, nt Tamil Tigers, IRA, Al-Qaeda, FARC, ETA kasutavad vägivalda eesmärkide saavutamiseks. Tagajärjena on olnud mitmeid vägivaldseid rünnakuid kodanike vastu. Oma tegevusega nad külvad hirmu ja terrorit. Seega on just eriti oluline mõista, miks inimesed otsustavad radikaliseeruda ja ühineda terroristliku rühmitusega. Algul seletasid teadlased mõistet „terrorism“ psühhopatoloogiast lähtuvalt, et terrorist peab olema hälbiv ja haige inimene. Siiski on selgunud, et psühhopatoloogia termineid kasutades, ei ole süstemaatilisi erinevusi endise terroristi ja nõ normaalse inimese vahel. Uuringu teostajad väidavad, et nende kolme faktori (isiklik ebakindlus, tajutav ebaõiglus ja tajutav grupi oht) koosmõju võib toetada **radikaalsete veendumuste/uskumuste süsteemi** (*radical belief system*), mis koosneb vähemalt neljast elemendist: väärkohtlemisest ja diskrimineerimisest tingitud tajutav ametivõimude usaldamatus; grupikuuluvus; tajutav eemaldumine teistest inimestest; võõrandumise tunne ühiskonnast. Antud süsteemi vormid on moslemi äärmuslaste vägivaldse käitumise aluseks ning millega kutsutakse teisi inimesi samuti vägivaldselt käituma. (Doosje, *et al.*, 2013, pp. 586-587)

Esiteks võib radikaliseerumise põhjuseks olla **tajutud väärkohtlemine** ja **diskrimineerimine**, mis võib viia ametivõimude usaldamatuseni, nt radikaalsete islami vaadetega ei tohi juhendada uskumatute seadustest ja reeglitest, vaid peavad järgima Allahi seadusi ja reegleid. Teiseks võib põhjuseks olla **gruppi kuulumine**, kus siis on kaks gruppi: „uskujad“ ja „uskumatud“. Uskumatute gruppi kuuluvad kõik need, kes usuvad midagi muud kui seda on islam. Islami usku isikute hinnangul on uskumatud alaväärsed inimesed, keda ei saa usaldada. Kolmandaks võib tuua **tajutava kauguse teistest isikutest**, st isikud, kes ühinevad radikaalsete veendumuste süsteemiga kaugenevad teistest isikutest, kes elavad teisiti ehk ei järgi antud süsteemi reegleid. Üksnes juba kultuuride erinevus on suur, mis omakorda tekitab suhtlusprobleeme. Neljandaks võib olla siis **tajutav ühiskonnast eraldatus** –oma kultuuri ja kommete tõttu tajutakse ennast võõrana. Oma erinevate normide ja väärtuste tõttu tunnevad Saksamaa moslemid ennast tavaühiskonnast võõrandatuna. Võõrandumine on üks enesetapu tegemise põhjustest ja ka võõrandumise läbi on inimesed äärmuslike ideoloogiate suhtes vastuvõtlikumad. (Doosje, *et al.*, 20

2013, pp. 587-589) Eric Hoffer (1951, p 25 ref Doosje, *et al.*, 2013, pp. 587-589) ütleb, et pärast võõrandumise perioodi inimestest võivad saada „tõsiusklikud“, selles mõttes, nende uus elu, uuesti sünd on piisav põhjus samastumiseks.

Eelpool kirjeldatud Doosje, Loseman ja Kees van den Bos (2013) käsitlust kinnitab ka Borum (2014) lähenemine, mille kohaselt võib radikaliseerumise ajendiks olla psühholoogiline haavatavus - seisund, kus inimene on avatud rünnakule, kahjule või hävingule. Psühholoogilist haavatavust on seostatud ka vägivaldse äärmuslusega. Esimeseks psühholoogilise haavatavuse võimaluseks on vajadus isiklikku mõtte, tähenduse ja identiteedi järgi. Identiteedi kujundamine võib-olla keeruline, ebakindel ning ärevust esile kutsuv. Teiseks on kuulumisvajadus, kusjuures mitte ainult kuuluda vaid ka leida mõtet elule, tunda ühtekuuluvustunnet ja seotust. Kolmandaks on aga tunnetatav ebaõiglus ja alandus. Need kolm võimalust võivad tekitada suure mõra, mis suurendab isiku vastuvõtlikkust äärmuslikele ideedele ning avada isiku uutele alternatiivsetele maailmavaadetele. Vaimuhaigus ei ole tavaliselt terrorismis osalemise põhjuseks, küll aga mõju võib avaldada haavatavus ja kalduvus. (Borum, 2014)

Førland, Korsvik & Christophersen (2010) käsitluse kohaselt on radikaliseerumisel oluline roll kodusel kasvatusel ja kasvukeskkonnal. Nimelt viidi Norras läbi uuring, kus selgus, et kodu avaldas suurt mõju radikaliseerumisele. Uuringus selgus, et sugu ega klass ei ole märkimisväärseks mõjuallikaks radikaliseerumisel, kuid vanemate partei eelistused avaldasid mõju lastele. Mõju küsimus mitte ainult selles, et kas järglasi pööratakse radikaaliks, vaid ka selles, et milliseks radikaaliks ta pööratakse, nt kommunistlikes kodudes on leninism või sotsialism. Mõned vastanud olid üles kasvanud radikaalse maailmavaatega. Samuti selgus, et radikaalse keskkonna suhtes on vastuvõtlikumad ja tundlikumad noored, kui vanemad kolleegid. (Førland, *et al.*, 2010) Seega võib mingitel juhtudel radikaliseerumise protsess saada alguse kodust, kui laps kasvab radikaalsete vaadetega perekonnas.

Võttes kokku eelpool käsitletu, k.a Hollandi ja Norra uuringut, selgus, et radikaliseerumise põhjusteks võib olla pettumused, ideoloogia, tajutav ebaõiglus, tajutav isiklik ebakindlus, tajutav grupi oht, kasvukeskkond, kuuluvustunde vajadus, identiteet jne. Samuti on oluline radikaliseerumise ilmingute märkamiseks osata pöörata tähelepanu Crossett ja Spitaletta (2010) käsitluses nimetatud 16-le riskifaktorile: emotsionaalne haavatavus, rahulolematuus poliitika hetkolukorraga, isiklik töövaidluse kogemus, positiivne suhtumine vägivalda ehk vägivalda tolereeriv suhtumine, tajutav kasu poliitilisest vägivallast, sotsiaalvõrgustikud, mitte allumine

kehtivale korrale, vaated (ajaloolised) vägivallale, ressursid, väline toetus, tajutav ähvardus, konfliktid, alandus, konkurents, jne. Radikaliseerumise põhjusi ehk ajendeid on mitmeid. Siiski ollakse arvamusel, et radikaliseerunud isik ei ole ilmtingimata psühholoogiliselt haige (vt lk 20).

Tabel 3. Radikaliseerumise seletamiseks 16 teooriat (Crossett & Spitaletta, 2010, pp.13-38)

Teooria valdkond	Teooria nimetus
Sotsioloogilised teooriad	Relatiivne ilmajäetuse teooria; Sotsiaalse võrgustiku teooria; Sotsiaalse liikumise teooria; järgiline suhtlus;
Psühholoogilised teooriad	-
Sotsiaalpsühholoogilised teooriad	Grupidünaamika teooria; Sotsiaalse õppimise teooria; Sotsiaalse identiteedi teooria; Hirmu juhtimise teooria; Ebakindluse leevendamise teooria;
Psühhoanalüütilised teooriad	Identiteedi teooria; Nartsissismi teooria; Paranoia teooria; Absolutlik/apokalüpsise teooria; Antisotsiaalsuse teooria;
Kognitiivsed teooriad	Uudsuse otsimise teooria; Alanduse-kättemaksu teooria.

Radikaliseerumise põhjuste seletamiseks on Crossetti ja Spitaletta (2010) käsitlenud 16 peamist teooriat (vt tabel 3). Antud tabelis on näha viide teooria valdkonda ja 16 teooriat. Alljärgnevalt kirjeldatud teooriad aitavad seletada inimeste, gruppide käitumist ning seeläbi ka seletada radikaliseerumise põhjusi. Nii sotsioloogilised, psühholoogilised, sotsiaalpsühholoogilised, psühhoanalüütilised, kui ka kognitiivsed teooriad seletavad inimeste ja gruppide käitumist ning vastastikkust mõjutamist.

Esimeses valdkonnas, kus on sotsioloogilised teooriad, iseloomustab töö autori hinnangul radikaliseerumist enim sotsiaalne liikumine, kuna sellised liikumised liidavad ühtmoodi mõtlevaid inimesi ning tekib grupikuuluvus. Saharov (2015) sõnul keskendub uus **sotsiaalne liikumine** teemadele nagu näiteks rass, noorus, seksuaalsus, keskkond, patsifism, inimõigused ja ka tuumarelvade vastasus jne ning kus ideeline võitlus toimub identiteetide ja kultuuriliste väärtuste vahel. Crossett & Spitaletta (2010) käsitluse kohaselt keskendub sotsiaalse liikumise teooria suurematele gruppidele, uurides indiviidide, rühmade ja laiema ühiskonna suhet. Iga ühiskondliku liikumise eelduseks on see, et tegemist on iseteadva grupiga, kes koordineerib oma tegevust vaidlustamiseks valitsevat kehtivat korda. (Crossett & Spitaletta, 2010) Seejärel on olulisel kohal **sotsiaalse võrgustiku teooria** (*Social Network Theory*), mis vaatleb sotsiaalseid

suhteid individuaalsete osalejate ja nendevaheliste sidemete kaudu ning kus sotsiaalne võrgustik on struktuur, mis koosneb indiviididest või organisatsioonidest ning mis on omavahel seotud, vastastikusel sõltuvuses nagu nt sõprus, ühised huvid, majandussidemed, sotsiaalsed sidemed, sallimatus jne. Radikaliseerumine algab sageli kogukonnast, kus tuntakse ennast võõrana. seega on isolatsioon just see, mis aitab kaasa indiviide kaasamise nt religioossesse gruppi. (Crossett & Spitaletta, 2010)

Vähem radikaliseerumist seletav teooriad antud grupis on **Relatiivne ilmajäetuse teooria** (*Relative Deprivation Theory*) ja **märgiline suhtlus** (*Symbolic Interactionism*). Nimelt relatiivne ilmajäetuse teooria kohaselt põhjustab vägivaldset poliitilist käitumist majanduslik ebavõrdsus, st suurenev erinevus „rikaste“ ja „vaeste“ vahel (Crossett & Spitaletta, 2010, p. 14) või siis Smith & Pettigrew (2015) definitsiooni kohaselt on üks grupp on asetatud ebasoodsamasse olukorda kui teine ning see tekitab viha, pahameelt. Antud teooria siiski ei suuda selgitada asjaolu, miks miljonid inimesed, kes elavad vaesuses, ei radikaliseeru kunagi (Victoroff, 2005). Märgilise suhtluse teooria kohaselt inimesed suhtuvad asjadesse selle kaudu, mis tähendus neile on omistatud, nt kristlased suhtuvad positiivselt ristimärki (Jeesuse lunastus). Radikaliseerumise kontekstis vaadatuna aitab sümbolistlik suhtlus identifitseerida konkreetse narratiivi, objekti tähtsust indiviidile, grupile või ühiskonnale. (Crossett & Spitaletta, 2010) Kuigi antud teooria rakendatavusse suhtutakse kriitiliselt, võimaldab see siiski analüüsida inimese käitumist. Näitena on toodud Timothy McVeigh, kes väiksenä kujutas ennast ette vapra sõdurina ning hiljem võttis selle sümboli kasutusele – tema kui üksi sõdalane teiste vastu. (Meloy, 2004) Nimelt parkis 1995.a T.McVeigh renditud sõiduki, milles oli suures koguses lõhkeainet, Ameerika Ühendriikides Oklahomas asuva ametiasutuse ette ning õhkas sõiduki, tappes sellega 168 inimest. T.McVeigh hukati 11 juuni 2001. (internetilehekülj Famous Trial)

Teised plokis olevad psühholoogilised teooriad aga uurivad inimese vaimseid funktsioone ja käitumist – taju, tunnetus, emotsioon, motivatsioon, inimsuhted jne (Crossett & Spitaletta, 2010). Kolmandas plokis on sotsiaalpsühholoogilised teooriad, kus töö autori hinnangul aitab radikaliseerumist enim seletada **grupidünaamika teooria** (Group Dynamic Theory). Nimelt keskendub see teooria kahe või enama indiviidi sotsiaalsete suhete ja vastastikuse mõjutamise uurimisele (Crossett & Spitaletta, 2010) Kuna indiviidid suhtlevad ja mõjutavad üksteist, siis on gruppides mitmeid dünaamilisi protsesse, mis sisaldavad endas norme, rolle, suhteid, arenguid, kuulumisvajadust, sotsiaalset mõju ja mõju käitumisele. (Forsyth, 2006) Radikaliseerumise kontekstis vaadatuna on oluline teada, et ohu tajumisel suureneb väikestes gruppides

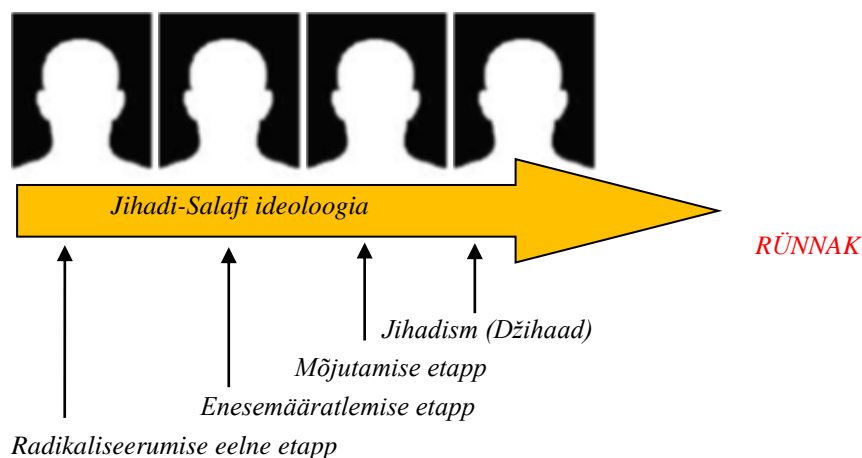
ühtekuuluvustunne ja austus liidri/juhi vastu. Samuti suurenevad karistused grupisestest rikkumiste korral ning toimub grupis olevate normide idealiseerimine. Suuremate gruppide puhul asetatakse ühetekuuluvustunne teistsuguste identifitseerimise alustega, nt natsionalism, patriotism. Grupi dünaamikat suurendab isolatsiooni ja välise ohu koosmõju. (McCauley & Moskalenko, 2008) Samuti aitab radikaliseerumist seletada **sotsiaalse identiteedi teooria** (*Social Identity Theory*), mille käsitluse kohaselt tähendab sotsiaalne identiteet rühma kuulumist, mis aitab määratleda indiviidi eneseteadvust ja enesehinnangut. Indiviidil on mitu sotsiaalset identiteeti, nt perekond, harrastused, etniline grupp jne – seega kõik see, mis aitab määratleda tema kohta ühiskonnas ning pakub eneseväärtustamise tunde grupiga identifitseerumiseks. Indiviidid omavad erinevaid identiteete, mis annavad teadmise sellest, kes nad on ning mida identiteet endaga kaasa toob. See, milline identiteet on mingil ajahetkel tähtsam, sõltub sotsiaalsest kontekstist ja vastavalt sellele muutub. (Crossett & Spitaletta, 2010) Võrreldes sotsiaalse liikumise teooriat, grupidünaamika teooriat ja sotsiaalse identiteedi teooriat, siis nende teooriate ühiseks jooneks on ühetekuuluvustunde vajadus ning need teooriad seletavad gruppide/rühmade käitumist.

Kui vaadata **hirnu juhtimise teooriat** (*Terror Management Theory*), siis see aitab seletada suitsiiditerroristide tegevust. Nimelt selle käsitluse kohaselt saab surmahirm ületatud siis, kui võetakse omaks maailmavaade, mis muudab surma mõistetavaks ja kontrollitavaks. Ehk indiviidid, kelle soov on saada suitsiiditerroristiks teevad seda kahel põhjusel: a) poliitiline põhjus, mis on nende maailmavaatega kooskõlas; b) teadlik viis leevendamaks oma eksistentsiaalset ärevust. Siiski ebapiisavete empiiriliste materjalidest tingituna, ei saa antud teooria täielikult seletada radikaliseerumise põhjust. **Ebkindluse leevendamise teooria** (*Uncertainty Reduction Theory*) kohaselt on aga grupi tegevus motiveeritud soovist leevendada enesekindlust ning see seletab seda, miks isikud liituvad radikaalsete gruppidega. (Crossett & Spitaletta, 2010) Viimaseks teooriaks antud plokis on **sotsiaalse õppimise teooria** (*Social Learning Theory*), mille kohaselt indiviidid õpivad uut käitumist oma keskkonna sotsiaalseid faktoreid jälgides ja nendest õppides. Oluline on märkida, et kui indiviid liitub mõne grupiga, siis isikul ei ole lihtsalt võimalus võtta omaks uusi moraalnorme, vaid tal on kohustus seda teha. (Crossett & Spitaletta, 2010) Seega radikaliseerumise kontekstist vaadatuna, tuleb isikul liitudes mõne radikaliseerunud grupiga võtta omaks seal kehtivad moraalnormid, tõekspidamised ning valmisolek panna toime terroriakt. Antud teooria siiski ei suuda selgitada, miks väike osa isikutest, kes on kokku puutunud äärmusliku ideoloogiaga ja väike osa nendest, kes on näinud äärmusliku ideoloogia ülistamist, radikaliseeruvad (Victoroff, 2005).

Neljandas plokis on psühhoanalüütilised teooriad, kus kõige paremini seletab radikaliseerumist just **identiteediteooria** (*Identity Theory*). Nimelt keskendub see teooria indiviidi enesekäsitlusele läbi elu erinevate faaside. Radikaliseerumise seisukohalt võib sotsiaalne märgistamine viia selleni, et individ liitub mõne radikaalse grupiga. Liitumine kuritegeliku ühendusega või radikaliseerunud grupiga võib pakkuda indiviidile positiivset identiteeti ja parandada enesehinnangut. **Nartsissmi teooria** (*Narcissism Theory*) kohaselt enesearmastus või imetus ei vähene juhul, kui isik arendab ja laiendab oma sotsiaalset võrgustikku. Mõned radikaliseerunud isikud näitavad välja oma vägivaldameetodite valikul soovi imetluse ja tähelepanu järele. Siiski on vähe tõendeid, mis kinnitaks, et radikaliseerunud isikud kannatavad nartsissistlikku isiksusehäire käes. **Paranoia teooria** (*Paranoia Theory*) käsitluse kohaselt viib vägivaldse käitumiseni usaldamatus. **Absolutistlik/apokalüpsise teooria** (*Absolutist/Apocalyptic Theory*) on kombinatsioon ebatüüpilisest psühhodünaamilisest arengust ja kognitiivsest stiilist, mille tagajärjeks võib olla äärmuslik polariseerimine, kahjustunud õpivõime jne. Antud teooriat ei kasutata tihti radikaliseerumise seletamiseks. Enamjaolt kasutatakse seda teatud grupitüüpide kategoriseerimiseks. Põhiliselt sellist tüüpi gruppe, mille iseloomutunnuseks on karismaatiline liider. **Antisotsiaalsuse teooria** (*Antisocial Theory*) ehk antisotsiaalne/psühhopaatne/sotsiopaadne teooria kohaselt on vägivaldsed äärmuslased vaimselt haiged või neil on bioloogiline, psühholoogiline ja/või sotsioloogiline eelsoodumus vägivaldsusele. Tegemist on teooriaga, mis aitab seletada vägivaldset radikalismi. Antisotsiaalne isiksusehäire on seisund, mis kirjeldab halastamatut ja teiste õiguste suhtes hoolimatut isikut. (Crossett & Spitaletta, 2010)

Viimases ehk viiendas plokis on kognitiivsed teooriad, nimelt uudsuse otsimise ja alanduse-kättemaksu teooria. **Uudsuse otsimise teooria** (*Novelty-Seeking Theory*) käsitluse kohaselt on uudsuse ja sensatsiooni otsing inimesele iseloomulikuks käitumiseks. Aju keemilise aktiivsuse tulemusena eelistab inimene riskikäitumist. Riskikäitumine on tingitud elusündmustest ja neurokognitiivsetest funktsioonidest ning kus riskialtimad on nooremaelised, lasteta, madalamate pereelu eesmärkidega inimesed. Radikaalne käitumine on põnevust tekitav tegevus, mis on väljaspool tavapärast kogumust. Teoreetikud on arvamusel, et poliitiline vägivald võib rahuldada sünnipäras, võib-olla ka geneetiliselt määratud, riskivajadust (kõrge ergutuse vajadus). **Alanduse-kättemaksu teooria** (*Humiliation-Revenge Theory*) kohaselt on alandus ja selle tulemil tuntav sisemine surve kättemaksuks psühholoogiline faktor, mida on peetud vägivaldse käitumise soodustavaks teguriks. Kättemaks on emotsioon, mis on sügavalt juurdunud instinkt

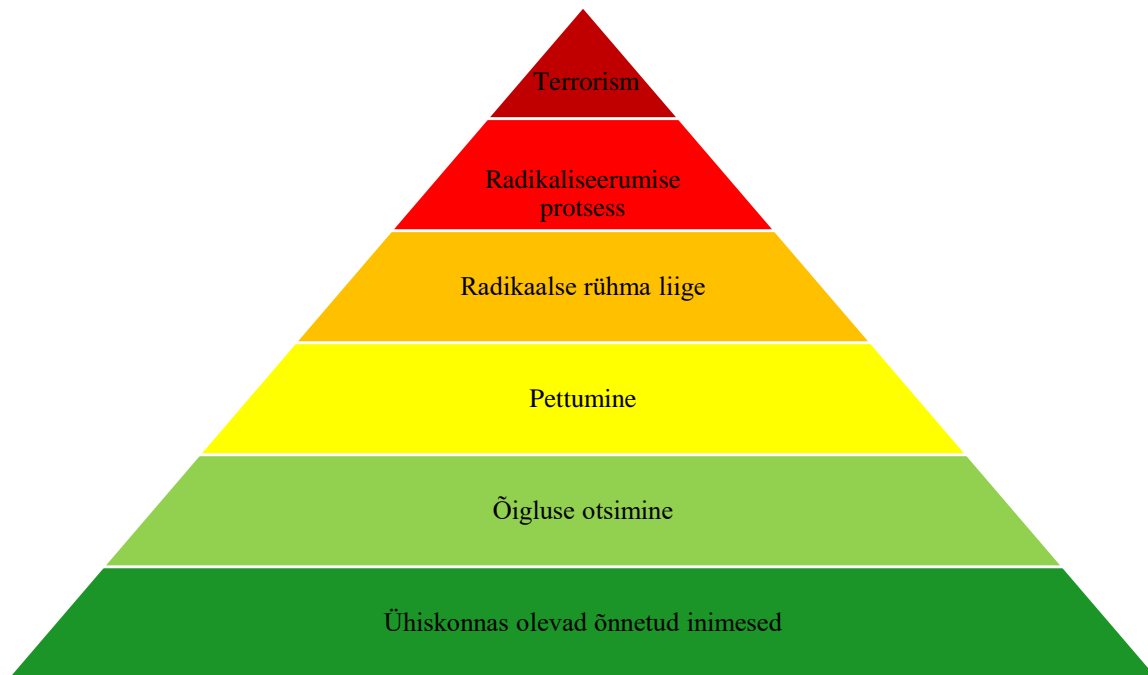
karistada üleastujat, kes rikub sotsiaalsed kokkulepet. (Crossett & Spitaletta, 2010) Seega on see motivaator, mis sageli ei teeni ainult kättemaksuhimulise indiviidi eesmärke, vaid ka grupi eesmärke.

Jooni 1. Radikaliseerumise protsess (Silbert & Bhatt, 2007)

Lisaks eelpool nimetatud tunnustele ja teooriatele aitab radikaliseerumise põhjusi kirjeldada ja seletada erinevad mudelid. New York City Police Department (2007) väljaantud raporti kohaselt on olemas mitmeid mudeleid, mis näitlikustavad radikaliseerumise protsessi. Üheks näiteks saab tuua mudeli, kus Jihadi-Salafi ideoloogia kohaselt on radikaliseerumisel neli etappi (vt joonis 1): radikaliseerumise eelne etapp, enesemääratlemise etapp, mõjutamise etapp, Jihadism (Džihaad) – rünnak. Radikaliseerumise eelses etapis kirjeldatakse isiku maailma –tema elustiili, religiooni, sotsiaalset staatust, lapsepõlve jne. Demograafilised, sotsiaalsed ja psühholoogilised faktorid võivad muuta inimese haavatavamaks, mille tõttu võib ta võtta radikaalse sõnumi omaks. Teises etapis ehk enesemääratlemise etapis, hakkab inimene avastama ja omaks võtma talle teatavaks saanud usku Salafi Islam. Selles faasis on haavatavamad just need inimesed, kes tunnevad eraldatust, on kaotanud töö või perekonnas on keegi surma saanud. Nii samuti avaldavad mõju ka konfliktid, mis puudutab näiteks moslemeid. Sagedasemaks identiteedi kriisi tekitajaks on poliitilised ja isiklikud konfliktid. Kolmas etapp, ehk mõjutamise etapp, kujutab endas omaksvõttu, kus inimene on võtnuks omaks religioosse-poliitilise maailmavaate, mis õigustab kõike, julgustab või toetab vägivalda ükskõik mille vastu. Selles etapis olev isik ei tunne huvi töötamise, raha teenimise, pere loomise vastu. Tal on nõ kõrgemad eesmärgid, milleks on luua maailmas fundamentalistlik moslemi ühiskond. Viimases ehk neljandas etapis pühendavad isikud ennast teenimisele ning näevad ennast „püha sõdalasena“. Nad planeerivad Jihad või terroriakti. (Silber & Bhatt, 2007, pp. 19-53) Milla, *et al* (2013) toob oma käsitluses juurde

pühendumise ja arvamuse muutumise (mudelisis kolmanda etapina), kus toimub isiku ettevalmistamine füüsiliselt kui ka vaimselt maha jätma peret, et kuulda ja kuuletuda ning järgida kõiki reegleid.

Joonis 2. Radikaliseerumise protsess (European Commission, 2009, p. 21; Moghaddam, 2005, pp. 161-169).

Joonis 2 illustreerib veel ühte võimalikku radikaliseerumise protsessi, kus on näha, et ühiskonnas on olemas õnnetud inimesed, kes otsivad õiglust, kuid õigluse otsinguil pettuvad. Pärast pettumist nad satuvad (otsivad ise kontakti või neid värvatakse) radikaalse rühma liikmeks ning hakkab toimuma radikaliseerumise protsess, kus võetakse omaks uus ideoloogia ja põhimõtted, mis võib viia terrorismiaktini. (European Commission, 2009, p. 21; Moghaddam, 2005, pp. 161-169) Mida rohkem üles poole liigutakse, seda vähesemaks jääb valikuvõimalusi (Moghaddam, 2005, p. Lähtudes antud mudelist on noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikel võimalik sekkuda 1-5 faasil ning saadud informatsioon talletada ja edastada. Viimases faasis, kus isik on valmis toime panema terroriakti, on oluline juba Kaitsepolitseiameti sekkumine, terroriakti ärahoidmine. Sekkumise all mõtleb töö autor informatsiooni kogumist, sisestamist ning edastamist juhile, kes selle omakorda edastab Kaitsepolitseiametile.

Nagu juba eelpool on öeldud, siis radikaliseerumine on protsess, kus inimene järk-järgult aktsepteerib ekstremismi ideid ja meetodeid ning võib liituda organiseeritud grupiga. Tegemist on sotsiaalse ja psühholoogilise protsessiga, kus inimesed on mõjutatud osalema vägivaldses

protestis ja terroriaktis (Bhui, *et al.*, 2014). On mitmeid tegureid, mis võivad kaasa aidata radikaliseerumise protsessile -isiklikud asjaolud, grupidünaamika, poliitilised, finants- ja kultuurilised tegurid (Kühle & Lindekilde, 2012) ning sotsiaalne ja tervisealane ebavõrdsus, diskrimineerimine jne (Bhui, *et al.*, 2014). Bhui, *et al.* (2014) on öelnud, et sümpaatiat vägivaldse protesti ja terrorismi vastu võivad välja näidata suurema tõenäosusega terved ja haritud noored (alla 20.a.) kui töötud, vanemad ja haiged. Inimene ei radikaliseeru üleöö, kuigi mingi kindel sündmus võib avaldada mõju ning kiirendada radikaliseerumise protsessi nõ mõjuda „katalüsaatorina“, nt varem kogetud diskrimineerimine, tajutav rünnak islami vastu nagu 2003.aasta Iraagi sõda, või siis moraalne kriis (Christmann, 2012).

Lisaks eelpool kirjeldatud käsitlustele on olemas veel kolmest komponendist koosneva radikaliseerumise mudel, mis ei erine kuigi palju teistest mudelitest. Esimeseks komponendiks on **motiveeriv osa** (isikliku läheduse otsimine), mis määratleb eesmärgi, mida toime pannakse. Teiseks komponendiks on **ideoloogiline osa** , mis määratleb sobiva vägivalda vahendi eesmärgi saavutamiseks. Ning kolmandaks ehk viimaseks on sotsiaalvõrgustik internetis ja **grupi dünaamika** , mille kaudu edastakse oma vägivaldset ideoloogiat, mida soovitakse ellu viia (Kruglanski, Gelfand, Bélanger, Sheveland, Hetiarachchi & Gunaratna, 2014).

Kuigi Silber ja Bhatt (2007) on kirjeldanud radikaliseerumise protsessi mudelit, mis räägib ideoloogilisest radikaliseerumisest, saab seda siiski kohandada ka teiste radikaliseerumise liikide seletamiseks. Nimelt esimese etapis kirjeldatakse isiku maailma, tema elustiili, lapsepõlve jne. Seejärel erinevad faktorid võivad muuta indiviidi kujunemist ning muuta haavatavamaks, mille tulemusel võib inimene avastada ja võtta omaks radikaalseid sõnumeid. Toimunud muutuste tõttu võib inimene olla pettud ja tunda ennast eraldatuna, ning millest võib saada ajend otsida mõttekaaslast (vt joonis 2, lk 27). Seal edasi juba võetakse omaks uus ideoloogia ja põhimõtted, mis võib viia vägivaldse rünnakuni teiste isikute vastu. Tuginedes eelpool kirjeldatud radikaliseerumise mudelitele, saab väita, et radikaliseerumine ei toimu üleöö, vaid tegemist on protsessiga, kus inimeses toimuvad järkjärgulised muutused. Kuna iga indiviid on omasugune, siis ühel leiavad need muutused kiiremini aset, kui teisel. Nii nagu eelnevalt öeldud, siis radikaliseerumise ajendeid, põhjusi on mitmeid, nt kasvukeskkond, kasvatus, eraldatus ühiskonnast, ebaõigluse tajumine, isiklik ebakindlus, rahulolematuus sotsiaal-, finants- ja poliitilise olukorraga, ideoloogia jne. Kokkuvõttes eelnevat saab öelda, et radikaliseerumine on järkjärguline muutumise protsess, mille käigus inimene kujundab (või kujundatakse) ümber oma uskumusi, seisukohti, arusaamu ümbritsevast ning kelle lojaalsus nihkub eemale kehtestatud

korrast ja normidest. Radikaliseerumise protsess võib lõppeda terrorismiga ehk terroriakti toime panemisega. Radikaliseerumise protsessi ehk äärmuslikuks muutumist aitavad seletada eelpool kirjeldatud teooriad. Nende seas fundamentalismiteooria, mille kohaselt islami äärmuslikku fundamentalismi järgijad väldivad ülemaailmastumist, nad soovivad jääda oma alguspõhimõtete juurde ning taotlevad oma islamiriiki ja selle levimist. Eelpool kirjeldatud teooriatest aitavad mõista radikaliseerumist kõige paremini sotsioloogilised teooriad ja sotsiaalpsühholoogilised teooriad - ebavõrdsuse tunnetamine, vastastikune sõltuvus, identiteet, kuulumine, käitumine, usk, tunnetus. Mõeldakse selliselt, et meie oleme need erilised või valitud, keda on ebaõiglaselt koheldud või reedetud, ning keegi teine ei hooli ega aita (umbusaldus), mistõttu tuntakse grupis väljasuremisohu (McCauley & Moskalenko, 2008, p. 416) ehk vajadust kaitsele. Sotsiaalse liikumise teooria aitab selgitada gruppide käitumist ja suhet ühiskonnaga. Kognitiivsetest teooriatest on huvipakkuv ilmajaetuse teooria, mille kohaselt ebavõrdsus võib viia radikaliseerumiseni. Töö autori hinnangul tuleb radikaliseerumise põhjuste tuvastamisel lähtuda erinevatest teooriatest, mitte ainult ühest ja kindlast. Erinevad teooriad toetavad üksteist, mistõttu ei saa väita, et üks teooria suudab seletada radikaliseerumise põhjust. Seda just seepärast, et on olemas nagu eelpool kirjeldatud, erinevad radikaliseerumise liigid ning erinevad inimesed erinevate taustade, päritoluga, omadustega, religioosse taustaga jne. Siiski töö autor suhtuks kriitilisemalt märgilise suhtluse teooriasse, kuna antud teooria ei seleta siiski radikaliseerumise põhjust, vaid seletab isiku käitumist läbi sümbolite. Siiski ei anna see teooria adekvaatset selgitust radikaliseerumisele. Samuti tuleks kriitilisemalt suhtuda relatiivse ilmajaetuse teooriasse, kuna kõik vaesed ei radikaliseeru, vaid mingi osa nendest. Seega antud teooria ei saa väita, et kõik vaesed, majandusliku ebavõrdsuse käes kannatavad inimesed radikaliseeruvad.

1.3. Politseiametnike roll radikaliseerumise ennetamisel

Antud peatükis antakse ülevaade radikaliseerumise ennetamise olulisusest, politseiametnike rollist ning radikaliseerumise ennetamise võimalustest läbi politseitöö.

Riikidel on kohustus terrorismi eest kaitsta kõiki isikuid nende jurisdiktsioonis, mis on ohuks inimõigustele, demokraatiale ja õigusriigi põhimõtetele. (Organization for Security and Cooperation in Europe, 2014, p 60). Siiski ei ole ajalooliselt kusagil tõendatud, et võitlus terrorismiga on võidetud läbi sõjalise sekkumise. Agressiivne strateegia võib hoopis elavdada imperialistlike jõude ja levitada valearusaamu, et terrorismi on võimalik nõ rohujuure tasandil

elimineerida. (Bonino, 2012) Kuigi terrorismioht on 2016.a Eestis madal, tuleb siiski arvestada asjaoluga, et radikaliseerumist soodustav propaganda on jätkuvalt internetist kättesaadav ja levib ning globaliseerumise tulemusena on terrorismioht viimase 10-15.a märgatavalt lähenenud (Kaitsepolitseiamet, 2016). Nii nagu töö autor varasemalt käsitles, on suur roll radikaliseerumise ennetamisel just noorsoo- piirkonna-ja patrullpolitseinikel, kes oma igapäevatoos puutuvad kokku erinevate isikutega, mistõttu on eriti oluline oskus märgata radikaliseerumise ilminguid. Tähelepanelikkus, usaldusväarsus, operatiivsus, pädevus, kombekus, õiglus – on kuus võtmesõna, mida politsei peaks järgima suhtlusel ja koostööl kodanikega kui ka partneritega (European Commission, 2009, p. 42) Oluline on suhtlus kogukonnaga (Coon, 2016), mida on käsitlenud ka Deborah G.Keeling ja Tom Tad Huges (2011) oma uuringus politseiametnike teadlikkusest moslemitest ja Islamist. Antud uuringus on toodud, et politseiametnikud puutuvad kokku erinevate kultuuritaustadega inimestega, kes käituvad vastavalt oma kultuuri normidele, kuid oma tegevusega siiski rikuvad asukohariigis kehtivat korda. Seetõttu on koolituskavasid parendatud andes ülevaadet ka moslemi kultuurist. Võttes kokku antud uuringut, selgus, et selles osalejate üldine suhtumine moslemitesse ei olnud positiivne ega negatiivne, vaid vahepealne ehk sega ning hoiakud olid tingitud stereotüüpidest (Keeling & Hughes, 2011) Ehk siis antud uuring näitab, et on oluline viia läbi koolitusi politseiametnike teadlikkuse suurendamiseks.

Radikaliseerumise ennetamiseks ehk radikaliseerumise ilmingute märkamiseks, peavad politseiametnikud olema antud temaatikast teadlikud: millised on radikaliseerunud isiku tunnused, põhjused ja milline on politseiametniku enda roll ennetustöös. Seega on oluline, et politseiametnikel oleks radikaliseerumise alane teadlikkus. **Oluline on ka rääkida hoiakutest, kuna teadlikkus-hoiakud-käitumine on omavahel tihedalt seotud.** Nimelt Becker *et al* (2013) käsitluse kohaselt on teadlikkus tihedalt seotud mõjuga käitumisele ning toimunud muutused käitumises on selge märk teadlikkuse kasvust. Negatiivne hoiak võõramaalastesse/sisserändajatesse võib olla tingitud stereotüüpselt uskumusest, mis võib olla kogunenud aastate jooksul ning kandunud edasi põlvest-põlve. Kui oleks rohkem kontakti sisserännanutelega, väheneks stereotüüpsed hoiakud. Inimesed ei ole valmis usaldama endast erineva kultuuri taustaga inimest. Kui tegemist on erineva nahavärvi või rahvusega inimestega või vaesematest riikidest pärit sisserändajatega, piiraksid eestlased rohkem sisserände lubatavust. Selles osas on eestlaste hoiakud sarnased näiteks soomlaste ja tšehhide omadega. Liberaalsemad on aga rootslased, sakslased ja norralased. Eestis on kõige positiivsemalt meelestatud just nooremad, kui seda on üle 60-aastased. Nooremad inimesed, alla 30-aastased, on positiivsemalt meelestatud nt juutide, moslemite ja mustlaste sisserändesse. Samuti hoiakuid mõjutab ka

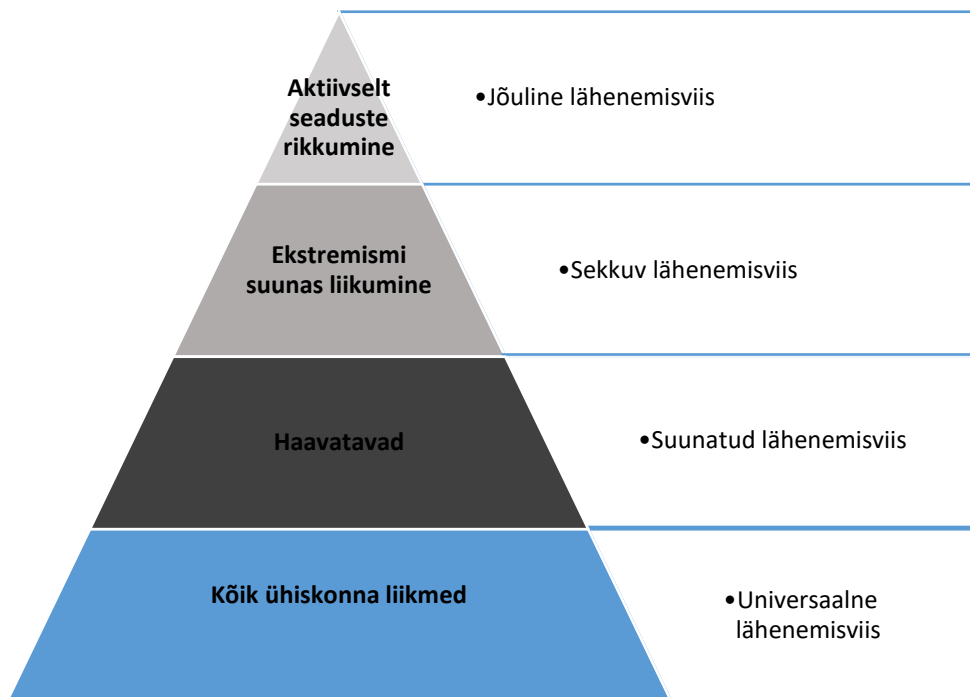
30

haridus, nimelt kõrgharidusega inimesed suhtuvad positiivsemalt sisserändesse kui madalama haridusega. Inimeste hoiakud sisserändajate suhtes ei erine erakonnaeelsete, poliitikaarvi, religioosse kuuluvuse osas, vaid äärmuslikult parempoolsed vastajad eristuvad teistest negatiivsema suhtumise poolest. Riigiga tugevat lähedust tajuvatel inimestel on sagedamini negatiivsemad hoiakud, kui seda on isikutel, kes ei tunne ennast riigiga nii tugevalt seotuna. (Ainsaar *et al.*, 2016, lk 5-24) Sun (2003) käsitluse kohaselt on näiteks musta ja valge nahavärviga politseiametnike hoiakud erinevad ning seda põhjusel, et isikud on erineva kultuuritaustaga, väärtustega ning uskumustega.

Hoiakuid on defineeritud erinevalt, näiteks hoiakud on õpitud eelsoodumused reageerimaks soodsal või ebasoodsal viisil isiku, objekti või siis sündmuse suhtes (Ajzen & Fishbein, 1975., ref Fazio, 1990a). **Hoiakute muud definitsioonid kirjeldavad, kuidas hoiakud meid tegevuseks ette valmistavad, tehes ühtviisi toimimise teistest tõenäolisemaks** (Hayes, 2002, lk 91). Siiski ollakse rohkem nõus Eagly & Chaiken (1993) definitsiooniga, mille kohaselt on hoiak inimese kalduvus hinnata objektide (näit. isikute, sündmuste, nähtuste) olemust **teatud määral soosival või siis mittesooival viisil**. Ehk siis saab öelda, et **tegemist on hinnangu andmisega – meeldib või ei meeldi** (Tourangeau & Galešić, 2008, p. 141). Hoiakutel on kolm komponenti: tunnetuslik, emotsionaalne ja käitumuslik ning kus tunnetusliku all mõeldakse just seda, mida indiviid kogeb (Albarracín, Zanna, Johnson & Kumkale, 2014). Hoiaku kohast käitumist mõjutavad hoiaku tugevus, kättesaadavus, läbimõeldus, sotsiaalne soovitus. Hoiaku avaldumine sõltub eneseteadlikkusest, eneseregulatsiooni oskusest ja ka suutlikkusest jääda põhimõtetele truuks. (Tallinna Ülikool, 2016) Teadlikkus ja käitumine on omavahel seoses, st üksikisiku teadlikkuse suurenemine muudab käitumist (Takemura, 2011, p 34). Seega on teadlikkus, hoiakud ja käitumine omavahel seotud, st teadlikkus mõjutab hoiakuid ja hoiakud ning teadlikkus avaldavad mõju käitumisele. MacNab & Worthley (2012, pp. 68) on väitnud, et madal teadlikkus võib tekitada arusaamatusi (nt kultuuridevahelist). Seega teadlikkuse suurendamine/tõstmine on väga oluline. Hoiakud tekivad aja jooksul, kogemuse käigu, nt kui terve lapsepõlv on kuulnud või nähtud negatiivset suhtumist/hoiakut mingi asja suhtes, siis võib kogenud tekkida antud asja suhtes samuti negatiivne hoiak. Ehk siis võib kujuneda kindel hoiak teatud gruppide suhtes. Samas on ka olukordi, mil ei osata seletada oma hoiaku põhjust, nt miks meeldib või ei meeldi mingi persoon. (Kosnick, Betz, Jussim & Lynn, 1992) Seega ei ole alati võimalik tuvastada suhtumise/hoiaku tagamaid ning ennustada indiviidi käitumist. Visser, Holbrook & Kosnick (2008) käsitluse kohaselt inimesed talletavad mällu informatsiooni

objektist ning see võib muuta nende suhtumist/hoiakuid antud objekti suhtes. Suhtumine/hoiakud võivad anda indiviidile tõuke omandada uusi teadmisi, motiveerib informatsiooni koguma ja säilitama. Teadmised on võimsaks abivahendiks, mis annab kognitiivseid ja käitumuslikke oskusi, mis omakorda hõlbustab ülesannete täitmist. Muidugi on olulisel kohal ka motivatsioon. Näiteks eakas inimene, kes sõltub või loodab tervishoiule, pöörab kindlasti tähelepanu oma hoiakutele/suhtumisele seoses tervishoiu poliitikaga. (Visser, Holbrook & Krosnick, 2008, pp. 131-135) Ehk siis teisisõnu kui indiviidile on mingi teema oluline, siis ta on motiveeritud omandama uusi teadmisi ja leidma seoseid, mille käigus võivad tema hoiakud antud asja muutuda paremaks või siis hoopis halvemaks. Ning vastavalt sellele siis võivad aset leida ka muutused isiku käitumises, otsustes. Nagu juba eelnevalt kirjeldatud, on hoiakud seotud käitumisega, emotsioonidega või tundmustega objekti suhtes ja uskumustega (Tourangeau & Galešić, 2008, p. 142). Muidugi ei tohiks politseiametnik tegutseda oma hoiakutest lähtuvalt, vaid peab olema erapooletu ja jääma objektiivseks otsuste tegemisel. Siiski tuleb arvestada asjaoluga, et alati eksisteerib inimlik faktor. Seetõttu on oluline viie läbi koolitusi teadlikkuse suurendamiseks, millega omakorda mõjutatakse hoiakuid ja seeläbi ka käitumist. See omakorda vähendab konfliktsetesse olukordadesse sattumist.

Rääkides nüüd radikaliseerumise ennetamisest, kus on ka oluline roll noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinike, peaks ennetav sekkumine toimuma radikaliseerumise protsessi faasis, mil isik hakkab arendama kaastunnet äärmuslike ideede või terrorismi liikumiste kohta ilma, et ta oleks veel otseselt kaasatud (Bhui, *et al.*, 2014). Lähtuvalt antud mõttest, peaks joonise 2 (vt lk 27) ja joonise 3 (vt lk 33) põhjal toimuma ennetav sekkumine vähemalt radikaliseerumise protsessi faasis, kus isik ei ole veel jõudnud nõ püramiidi tippu. Siis oleks veel võimalik peatada ja/või tagasi pöörata radikaliseerumise protsessi.

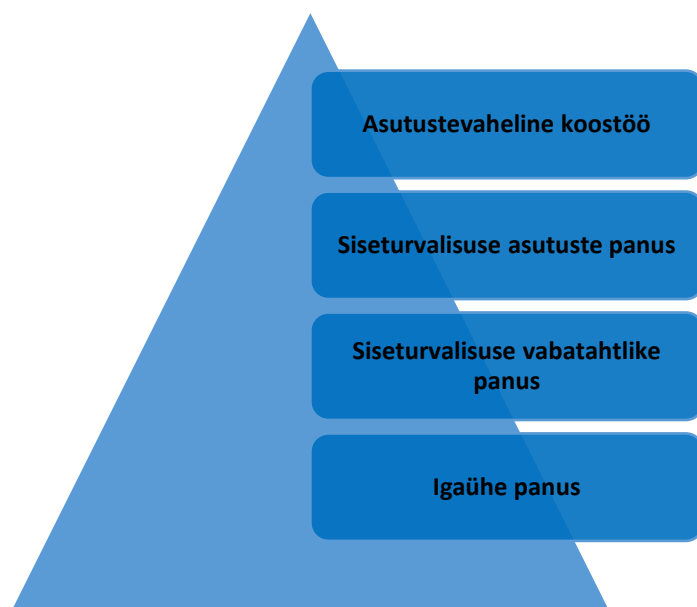

Joonis 3. ACPO mitmetasandiline sekkumise mudel (Christmann, 2012).

Nii nagu radikaliseerumise põhjuste kohta on koostatud erinevaid mudelid, on seda tehtud ka radikaliseerumisega võitlemise vastu. Christmann (2012) käsitluses olev mitmetasandiline sekkumise mudel on loodud eesmärgiga peatada radikaliseerumine ja vähendada terrorismi toetust. Antud joonises (vt joonis 3) on välja toodud püramiid, millel on neli astet. Kõige madalamas ehk esimeses astmes on suurem üldsuse, kelle tegeliku grupi/rühma suurust pole teada, nt moslemi kogukond ning nende suhtes tuleks kasutada universaalset lähenemisviisi. Teises astmes on suur rühm isikuid, keda peetakse „haavatavateks“ (noored) ning kelle tegevustesse tuleks sekkuda sihipäraselt. Kolmandas astmes on ekstremistid, kes ei ole sooritanud vägivallategusid ise, kuid võivad toetada püramiidi tipus olijaid ehk terroriste. Kolmandas astmes olevate isikutega tuleb sekkuda reageerivalt. Kõige ülemises ehk neljandas astmes on aktiivsed terroristid, kelle tegevustele tuleks reageerida jõukasutamiseega. (Christmann, 2012) Nii Chrstmann (2012) mitmetasandilise mudeli kui ka radikaliseerumise protsess mudeli (vt joonis 2, lk 27) puhul on politseiametnikel ning kõikidel teistel ühiskonnaliikmetel võimalus sekkuda märkamise ja teavitamise teel kuni viimase astmeni. Kuna iga kodaniku kohus on teavitada politseid kuriteo toimepanemisest. Siiski suheldes kogukonnaga ning märgates toimuvaid muutusi on noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikel võimalus ennetada radikaliseerumist (k.a peatada ja/või tagasipöörata) kuni eelviimase tasandini ehk siis selle tasandini, kus isik on radikaliseerumise protsessis ning liigub ekstremismi poole. Selleks aga on

oluline, et kogukonnakesksel politseil oleks olemas vajalikud teadmised radikaliseerunud isiku tuvastamiseks. Samuti on oluline, et politsei suhtleks ja võidaksid ühiskonnaliikmete usalduse ning julgustaks neid teavitama politseid tähelepanekutest, mis võib aidata ennetada radikaliseerumist. Kuna kogukonnakesksel politseil ehk ennekõike noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikel on võimalus märgata radikaliseerunud isikut, siis on oluline, et sisestataks andmebaasi sellekohane informatsioon ning edastataks ka see oluline informatsioon oma juhile, kes selle edasi suunab Kaitsepolitseiametile.

Siseturvalisuse arengukavas 2015-2020 on välja toodud siseturvalisuse eesmärkide saavutamise panustamise neli tasandist (vt joonis 4), kus on samuti viidatud koostööle (Siseministeerium, 2015).

Joonis 4. Siseturvalisuse eesmärkide saavutamise panustamise neli tasandit (Siseministeerium, 2015)

Lähtudes ACPO (*Association of Chief Police Officers*) mitmetasandiline sekkumise mudelist (vt joonis 3, lk 33) kui ka siseturvalisuse arengukavast (2015-2020) on siseturvalisuse eesmärkide saavutamiseks eriti oluline riigisisene koostöö –seda nii asutustevaheliselt (era ja avalik sektor) kui ka kodanikega. Samuti on ka oluline rahvusvaheline koostöö, kuna töö autori hinnangul ei ole võimalik siseturvalistust tagada ilma rahvusvahelist koostööd tegemata. Siinkohal ongi suur roll politseiametnikel, kes oma igapäevatoos puutuvad kokku erinevate isikutega, kelle hulgas võib olla radikaliseerunud isikuid. Nagu varasemalt kirjeldatud, siis radikaliseerunud isikud ei tule ja ütle, et ma olen radikaliseerunud vaid nende tegudest saame teada alles siis, kui on saabunud tagajärg.

Sestap ongi radikaliseerumise ennetamisel suur roll just noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikel. Kui radikaliseerunud isik on tuvastatud, siis on oluline, et erinevad ametkonnad teeksid omavahel koostööd, kuna tuvastamisele peab järgnema taasühiskonnastamise protsess.

Järgnevalt on kirjeldatud erinevaid politseitöö võimalusi radikaliseerumise ennetamiseks, alustades töö autori hinnangul tähtsamaist. Nimelt on radikaliseerumise ennetamiseks oluline roll kogukonnakesksel politseitööl. Kogukonnakeskne politsei kujutab endast filosoofilist ja organisatsioonilist strateegiat, mis soodustab partnerlust, koostööd politsei ja kogukonna vahel, ennetab ja aitab lahendada kuritegevusega seotud probleeme, tegeleb turvalisuse ja julgeoleku küsimustega ning seda eesmärgiga parandada elukvaliteeti kõigil. Terrorismi vastases võitluses on jõutud arusaamani, et olulised on üldsus, kogukonnad, huvirühmad ja partnerid, st oluline on koostöö. Kogukonnakeskne politsei on oma fookuse suunanud koostööle avalikkusega, teiste ametiasutustega ja ühiskonnaga, et ennetada probleeme ja vägivaldset ekstremismi ning radikaliseerumist, mis võib viia terrorismini. Selge on see, et kogukonnakeskne politsei ei ole võimeline üks võitlema *VERLT (Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism)* vastu ehk vägivaldse ekstremismi ja radikaliseerumisega, mis võib viia terrorismini.

Tabel 4. Kogukonnakeskse politsei võimalikud kasutegurid ja riskitegurid koostöö tegemisel (Organization for Security and Co-operation in Europe, 2015, pp. 21-22).

Kasutegurid	<ul style="list-style-type: none"> • kinnitab politseil austama inimõigusi ja seadusi; • parandab üldsuse arvamust ja suhtumist; • parandab suhtlemist avalikkusega terrorismivastases võitluses; • suurendab avalikkuse valvsust, tähelepanelikkust ja taluvust, vastupidavust; • suurendab politsei mõistmist kogukondade kaasamise ja koostöö vajalikkusest; • aitab välja selgitada kogukonna ohutuse/turvalisuse küsimusi ja kaebusi; • hõlbustab õigeaegselt tuvastada kriitilised olukorrad; • parandab suhteid politsei ja üksikisikute ning rühmadega, kelleni oli varem raske jõuda või ei ole veel jõutud tegeleda
Riskitegurid	<ul style="list-style-type: none"> • liigsed ootused ja sõltuvus kogukonnakeskselt politseilt; • valikulise kaasamise läbi teiste kogukondade halvustamine; • kogukonnakeskse politsei kasutamine nõ „spioonina“, et luurata teiste kogukondade järgi; • politseiga koostegutsemisel risk isikutel; • tahtmatult jäetakse mulje, et politsei toetab kindlaid isikuid ja gruppe, mis võib • õõnestada seaduslikkust just neil, kes on võiksid avaldada positiivset mõju kogukondades või siis eemale peletada teisi kogukondade liikmeid jne.

Tabelisse nr 4 on koondatud kogukonnakeskse politsei võimalikud kasutegurid ja riskitegurid terrorismi ennetamisel (Organization for Security and Co-operation in Europe, 2015, pp. 14-22). Koostöö tegemisel tuleb kindlasti hinnata võimalikke riske, mis võivad kaasneda ning see ei tohi ületada saadavat kasu. Võitlusel terrorismi, vägivaldse ekstremismi ja radikaliseerumisega peab

kogukonnakeskne politsei arvestama, et oluline on selge töökord kogukonna kaasamisel, sh teabe jagamise kord, salvestamine ja aruandluse protokollid ning vältida tuleb inimõiguste rikkumisi (nt diskrimineeriv profileerimine). Samuti on olulisel kohal koolitused, suhtlus avalikkusega terrorismiohu korral (mitte liialdada ega minimiseerida). (Organization for Security and Co-operation in Europe, 2015, pp. 22-23)

Kogukonnakeskne politseitöö on väga oluline ka integratsiooni edendamisel ja suhtlemisel moslemi kogukonnaga, kuna see võib olla efektiivseks keskteeks politseitöö ja sotsiaaltöö vahel. Lisaks vähendaks kogukonnakeskne politsei võimalikke esineda võivaid pingeid, mis võivad esineda kogukondade ja õiguskaitseasutuste vahel. Turvalisus on seatud vastuvõetavasse ja nähtavasse ruumi, seda nii politsei, institutsioonilise esindaja, kogukonna ja ühiskonna esindaja poolt. Kogukonnakeskne politseitöö võib edendada ja parendada dialoogi, isoleerida äärmuslased ja edendada sotsiaalse integratsiooni moslemite kogukonnas. (HM Government The Prevent Strategy, 2008) 60% ameerika moslemitest on lõpetanud kolledži, nad usuvad Ameerika unelmasse ning tunnevad seost selle kultuuriga. On toimunud parem integratsioon, kui Euroopas (Keeling & Hughes, 2011) Töö autori hinnangul võib üheks põhjuseks olla see, et parema ja täisväärtuslikuma elu nimel tuleb Ameerika Ühendriikides ise hakkama saada, ennast üles töötada. Euroopas ei pea nii palju vaeva nägema ning kohanema, kuna kättesaadavad on erinevad sotsiaaltoetused ning abivalmidus ja õigused. Lisaks muidu pärast 9/11 toimunud terroriakti sündmusi, ei võeta Ameerika Ühendriikidesse kõiki sinna pürgijaid.

Järgmiseks politseitöö liigiks võib nimetada probleemikeskset politseitööd, mille võtmeelementideks on (Hilborn, 2007, lk 89):

- Keskendutakse probleemile, mitte kuriteole, juhtumile, väljakutsele.
- Probleem on miski, mis põhjustab muret mitte ainult politseile, vaid ka kodanikele.
- Probleemiga tegelemine kujutab probleeme tekitavate tingimustega tegelemist.
- Enne probleemide lahendamist, tuleb neid rutiinselt ja süstemaatiliselt analüüsida ning see peab olema põhjalik.
- Probleeme tuleb kirjeldada täpselt ja spetsiifiliselt.
- Probleeme tuleb mõista eri huvirühmade seisukohalt –probleemide mõjutavad indiviide ja rühmi erineval moel.
- Tuleb mõista viisi, kuid probleemi lahendatakse ja vajadusel ka avalikult tunnistada tõhususe puudujääke.
- Tuleb kaaluda kõiki probleemi lahendusi koos ja ka igäüht eraldi.

- Ei tohi ainult negatiivsetele tagajärgedele reageerida, vaid tuleb probleeme lahendada proaktiivselt.
- Tuleb suurendada politseinike otsustamisvabadust või suurendada otsuste vastuvõtmisel osalemist.

Probleemikeskne politseitöö on nagu olustikuline ennetamine, mis on enamasti suunatud kuriteovõimaluste vähendamisele keskkonnamuutuste ja seaduste muutmise kaudu. Kuritegevuse motivatsiooni vähendamine on aga sotsiaalne ennetamine. Probleemikeskse politseitöö puhul ei otsita partnereid nõ kogukonnast, vaid teatud indiviidide rühmast, kelle otsene abi on probleemiga tegelemisel vajalik. Seevastu kogukonnakeskne politseitöö otsib partnereid just kogukonnast. Probleemikeskses politseitöö edasiarenduseks on tõenduspõhine politseitöö, mis kasutab parimaid olemasolevaid uurimusi politseitöö tulemustest ning seda viimaks ellu juhiseid ja hindamaks austuste, üksuste ja politseinike tööd. Teisisõnu kasutab tõenduspõhine politseitöö uurimusi praktikute ja ka hindajate juhendamiseks. Lisaks eelpool toodule on veel luurepõhine politseitöö, mille põhiideeks on see, et korrakaitse asutused viivad läbi sihtoperatsioone konkreetse info alusel. Informatsiooni kogutakse nii avalikest kui ka varjatud allikatest, eesmärgiga täita korrakaitse ülesandeid proaktiivselt nii strateegilisel kui operatiivsel tasandil. Vahend, mis võimaldab täita politsei tööülesandeid minimaalse ressursiga ning saavutada maksimaalseid tulemusi. (Hilborn, 2007, lk 91-101).

Lähtudes eelpool käsitletust saab öelda, et radikaliseerumise ennetamise seisukohast on oluline just koostöö politsei ja kogukonna vahel ehk kogukonnakeskne politseitöö, kuna kodanikud on just need inimesed, kes eneselegi teadmata omavad politsei jaoks olulist informatsiooni. Siin ongi oluline roll just noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinike, kes oma igapäevatoos puutuvad kokku erinevate väljakutsete lahendamistega ja inimestega. Selleks peab politseiametnik oskama märgata võimalikke radikaliseerumise ilminguid, ära tundma informatsioonis olevaid olulisi fakte, nüansse ja oskama edasi tegutseda. Samuti on olulisel kohal ka luurepõhine politseitöö, mida tehes saab saavutada minimaalse ressursiga maksimaalse tulemuse, ehk kiirelt lahendada võimalikku tekkivad probleemi/olukorda. Töö autori hinnangul peaks toimuma kaks politseitöö liiki koosmõjus, nimelt luurepõhine ja kogukonnakeskne politseitöö. Radikaliseerumise ennetamisel on oluline informatsioon, mida on võimalik saada kodanikelt ning veebipõhiselt, nt suhtlusportaalidest, andmebaasidest jne.

2. UURIMUS POLITSEIAMETNIKE RADIKALISEERUMISE ALASEST TEADLIKKUSEST

Antud magistr töö empiirilise uuringu eesmärgiks on radikaliseerumise ennetamiseks ja koolituste läbiviimiseks selgitada välja politseiametnike radikaliseerumise alane teadlikkus. Esimene alapeatükk annab ülevaate kasutatud metoodikast, valmist. Teine alapeatükk põhineb dokumendianalüüsil ja kolmas ankeetküsitluste vastuste analüüsil. Neljandas alapeatükk tuuakse välja empiirilise uuringuga kogutud olulisemad andmed, teoreetiliste lähtekohtade põhjal tehtud järeldused ja esitatakse ettepanekud Politsei- ja Piirivalveametile koolituste läbiviimiseks. Antud peatükis täidetakse uurimisülesanded 2 ja 3.

2.1. Metoodika ja valim

Käesoleva magistr töö eesmärgi saavutamiseks ja uurimisküsimustele vastuste saamiseks kasutati kvalitatiivset-kvantitatiivset ehk kombineeritud (Niglas, 2010) kaardistusuuringut, millega sooviti kaardistada politseiametnike radikaliseerumise alast teadlikkust ning mis võimaldas parimal viisil saavutada töö eesmärgi. Kaardistava uuringu eesmärk on koostada statistikat koguseliste või arvuliste näitajate baasil ning seda rahvastiku üldkogumist (Fowler, 2009, p 1 ref Kivirand, 2015, lk 39). Andmekogumismeetodina kasutati dokumendianalüüsi (Flick, 2009, pp 255-262) ja poolstruktureeritud ankeetküsimustikku. Antud küsitluse käigus kaardistati koolituste vajadus. Andmete kvalitatiivseks sisuanalüüsiks kasutati programmi Nvivo, kus olulised andmed märgiti koodidega ja kvantitatiivne analüüs tehti kirjeldaval ja üldistaval meetodil kasutades programmi MS Excel, kus olulised andmed toodi välja tabelite ja jooniste kujul. Tabelis nr 5 on toodud välja käesoleva uurimistöo ajaline jaotus.

Tabel 5. Uurimistöo etapid (autori koostatud)

Uurimistöo etapp	Ajavahemik
1. Teoreetilise kirjanduse otsimine ning analüüs	august 2014 kuni september 2016
2. Valimi väljaselgitamine	jaanuar 2016
3. Dokumendianalüüs	mai 2016 kuni juuli 2016
4. Ankeetküsimustiku koostamine	august 2016
5. Taotluse esitamine PPA-le	06.09.2016
6. Ankeetküsitluse läbiviimine	11.10.2016 kuni 30.10.2016
7. Ankeetküsitlustest saadud andmete kandmine programmi Excel ning nende analüüs	31.10.2016 kuni 06.11.2016

8. Järelduste ja ettepanekute tegemine	06.11.2016 kuni 10.11.2016
9. Töö viimistlemine	11.11.2016 kuni 29.12.2016

Lähtudes magistritöö eesmärgist, milleks on selgitada välja politseiametnike radikaliseerumise alane teadlikkus ja saadud tulemuste põhjal esitada ettepanekud Politsei-ja Piirivalveametile ning Sisekaitseakadeemiale koolituste läbiviimiseks, vaadeldi dokumendianalüüsis veebilehel www.sisekaitse.ee avalikult kättesaadavaid Sisekaitseakadeemia politsei eriala puudutavaid õppekavasid. Nendeks olid patrullpolitseiniku eriala (kutseõpe), politseiteenistuse eriala (rakenduslik kõrgharidus) ja sisejulgeoleku magistri õppekava. Antud dokumendianalüüsiga sooviti selgitada välja, kas antud õppekavades leidub radikaliseerumise temaatika käsitlust ning millisel määral. Antud asjaolu välja selgitamine oli oluline ettepanekute tegemiseks, millega täidetakse osa püsitatud töö eesmärgist. Dokumendianalüüsis kasutati programmi Nvivo, mille abil õppekavades olev oluline informatsioon märgistati koodiga. Koodid loodi lähtudes dokumendianalüüsi eesmärgist ning koode ei seatud kategooriate alla nende vähesuse tõttu. Lisaks vaadeldi aineprogrammi (aine kood: PPKC5210) „Varase sekkumise võimalused radikalismi ja terrorismi“ ning kontrolliti, kas 2016.a politsei erialade õppekavades on toimunud muutusi antud töö temaatika käsitluse suunas.

Ankeetküsimustikus kasutati teadlikkuse uuringu teostamiseks Likerti skaalat (Hayes, 2002, lk 110; Haas & Flores, 2012, pp. 63; Õunapuu, 2014, lk 166). Likerti skaalat ja Likerti-tüüpi skaalat kasutatakse teadlikkuse uuringutes enamjaolt sellisel juhul, kui küsitakse vastaja enda hinnangut enda teadlikkusele (Kivirand, 2015, lk 32). Poolstruktureeritud ankeetküsitlus võimaldab võrrelda, st leida sarnasusi ja erinevusi ning sellega on võimalik välja selgitada arvamusi. Uuringus osalejatele esitatavas pöördumiskirjas paluti küsimustele vastata ilma kõrvalisi abivahendeid kasutamata. Samuti teatati, et uuringus osalemine on anonüümne (st salvestatakse ainult vastused). Küsimustik koosnes valikvastustega küsimustest, kui ka avatud küsimustest ning oli koostatud lähtudes eelpool käsitletud teoreetilisele osale (peatükk 1). Kokku oli küsimustikus 13 põhiküsimust ja 7 üldist küsimust (vt lisa 1, lk 87-92).

Nagu eelnevalt öeldud, ankeedis olevad küsimused koostati lähtuvalt töö teoreetilises osas käsitletule (vt peatükk 1). Osalejatele esitatud küsimustega kontrolliti politseiametnike teadlikkust radikaliseerumise temaatikast. Samuti sooviti teada saada, kas nad on saanud tööalaselt juhiseid, kuidas käituda kokkupuutumisel radikaliseerunud isikuga ning mida sellisel juhul teha (oskused käitumiseks). Samuti esitati küsimus, millega püüti välja selgitada koolituse

vajalikkust radikaliseerumise teemal. Küsimustikus oli küsimused nr 5 ja 6 (sõnastus muudetud), mis lisati kontrollküsimustena nägemaks, kas isikute vastustes toimub muudatusi ehk esineb erinevusi. Nimelt tabelis 8 toodud väidet „Radikaliseerumine tähendab terroriakti toimepanemist“ kontrolliti küsimusega nr 5 ning väidet „Radikaliseerunud isikud on peamiselt moslemite hulgas“ kontrollitud küsimusega nr 6. Küsimuse nr 3 „Kas Te olete nõus järgmiste väidetega?“ on toodud valed ja õiged väited ning tuginedes töö teoreetilisele osale, oleksid õiged vastused järgmised:

- Radikaliseerumine tähendab terroriakti toimepanemist - Ei.
- Radikaliseerumisel toimub äärmuslike mõtete omaksvõtt - Jah.
- Radikaliseerumine tähendab äärmuslikuks muutumist - Jah.
- Radikaliseerunud isik kasutab alati vägivalda - Ei.
- Radikaliseerunud isikut on lihtne tuvastada/leida/kindlaks teha - Ei.
- On olemas ainult üks radikaliseerumise liik, s.o usuline/religioosne radikaliseerumine - Ei.
- Radikaliseerunud isikud on peamiselt moslemite hulgas - Ei.
- Radikaliseerunud isikud panevad kindlasti toime terroriakti - Ei.
- Radikaliseerunud isikul on kindlad kergesti märgatavad tunnused - Ei.
- Radikaliseerumise põhjuseid on üks, s.o psühholoogilised probleemid –st vaimselt haige inimene - Ei.
- Radikaliseerumise põhjusi/ajendeid on erinevaid - Jah
- Radikaliseeruvad ainult teise riigi kodanikud - Ei.
- Radikaliseerumine on lühiajaline protsess - Ei.

Radikaliseerumine ei tähenda alati terroriakti toimepanemist, kuid see võib viia terroriakti toimepanemiseni (vt tabel 1, lk 10). Radikaliseerumise protsessis toimub äärmuslike mõtete omaksvõtt, äärmuslikuks muutumine, kuid alati ei pea sellega kaasnema vägivald (vt lk 9-10). Radikaliseerunud isikut ei ole lihtne tuvastada/kindlaks teha, kuna on palju erinevaid radikaliseerumise väljundeid/liike ning radikaliseerumine ei leia aset ainult moslemite hulgas (vt lk 14-18). Radikaliseerumine on järkjärguline protsess, seega on tegemist pika ajalise protsessiga ning selle põhjusi/ajendeid on mitmeid (vt lk 18-29).

Nii samuti küsimuses nr 10 „Kas Te olete nõus järgmiste väidetega“ on toodud valed väited, kus tuginedes töö teoreetilisele osale, oleksid õiged vastused järgmised (vt lk 29-37):

- Radikaliseerumise ennetamine ei kuulu minu tööülesannete hulka - Ei.
- Radikaliseerumist saab ennetada ainult Kaitsepolitseiamet - Ei.
- Noorsoopolitseinikud saavad ennetada radikaliseerumist - Jah.
- Piirkonnapolitseinikud saavad ennetada radikaliseerumist - Jah.
- Patrullpolitseinikud saavad ennetada radikaliseerumist - Jah.
- Eestis ei ole radikaliseerumine probleemiks, mistõttu ei ole ennetustöö vajalik - Ei.

Antud küsimuse ülejäänud väidete puhul tuleb lähtuda vastaja enda hinnangust. Siiski tuleb arvestada asjaoluga, et hoiakud-teadlikkus-käitumine on tihedalt omavahel seotud. Hoiakud on seotud käitumisega, emotsioonidega või tundmustega objekti suhtes ning uskumustega (Tourangeau & Galešić, 2008, p. 142). Hoiak iseenesest on inimese kalduvus hinnata objekti teatud määral soosival või mittesooival viisil (Eagly & Chaiken, 1993) ning võib olla tingitud tekkinud stereotüüpidest (Keeling & Hughes, 2011). Teadlikkuse kasvades võib muutuda isiku käitumine (Takemura, 2011, p 34) ning seeläbi ka tema hoiakud.

Pärast uuringu läbiviimist koondati andmed programmi MS Excel tabelisse andmeanalüüsi teostamiseks. Antud uuringuga sooviti saada ülevaade noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinike teadlikkusest ja koolitamise vajadusest. Samuti soovitakse selgitada välja millistes aspektides ja millistel ametialadel on politseiametnike teadmised kõige problemaatilisemad. Antud analüüsis teostatakse võrdlused põhiliselt ametikohtade lõikes, nimelt noorsoopolitseinikud, piirkonnapolitseinikud (k.a piirkonnavanem) ja patrullpolitseinikud (k.a välijuht), tuvastamaks millisel ametikohal radikaliseerumis ealane teadlikkus kõige madalam. Samuti teostatakse võrdlusi osalejate enesehinnangu (teadlik/mitte teadlik), sugude, tööstaaži ja prefektuuride lõikes. Olulisemate vastuste puhul uuritakse gruppidevahelisi erinevusi Hii-ruut testiga. Saadud tulemused esitatakse näitlikustamiseks erinevate tabelite ja joondiagrammidena. Uurimistulemuste analüüsi põhjal tehakse järeldused ning töötatakse välja ettepanekud, mis edastatakse Sisekaitseakadeemiale ning Politsei-ja Piirivalveametile.

06.09.2016 esitas töö autor Politsei-ja Piirivalveametile taotluse uuringu läbi viimiseks ajavahemikul 03.10.2016 kuni 16.10.2016. 07.10.2016 saabus Politsei-ja Piirivalveametilt nõusolek uuringu läbiviimiseks ning saabunud vastusest nähtub, et küsitlusperioodi võib uuringu läbiviija ise valida. Samuti väljastati DOC-formaadis (MS Word dokument) politseiametnike andmed (ees-ja perekonnanimi, ametikoht, e-post aadress).

Enne põhiuuringu läbiviimist teostati pilootuuring. Nimelt 15. september 2016 viis Sisekaitseakadeemia lektor Ülle Vanaisak õppeaine „Varase sekkumise võimalused radikalismi ja terrorismi“ raames läbi **pilootuuringu**, kus jagas õppeaines osalevatele üliõpilastele paber kandjal töö autori poolt koostatud ankeetküsimustikud. Pilootuuringus osalemine oli vabatahtlik ning anonüümne. Kokku osales antud uuringus 24 üliõpilast õpperühmadest Ptk141, PtS151, PtS152, PtS140. Antud pilootuuringus saadi tagasi 24 ankeetküsimustikku, millest 3 ankeeti oli täitmata. Teise küsimuse puhul oli võimalik valida mitut vastuse varianti, kus siis tuli anda hinnang: 1 - üldse ei ole nõus; 2- pigem ei ole nõus; 3- ei tea, ei oska öelda; 4- pigem nõus; 5- täiesti nõus. Antud küsimuste vastustest nähtus, et segadust võis tekitata hinnangu andmine kõikidele loetelus nimetatud variantidele, kuna osadele valikutele jäeti vastamata. Samuti jäeti mitmel korral vastamata koolitust puudutavale täiendavale küsimusele. Selleks et välistada, edasisi arusaamatusi tehti järgmised muudatused: 1) „Ei ole saanud informatsiooni“ asendati „Mujalt“; 2) küsimus sõnastati: Palun öelge, kust olete saanud informatsiooni radikaliseerumise temaatika kohta? (hinnake variante 1-5) 1- üldse ei ole nõus; 2- pigem ei ole nõus; 3- ei tea, ei oska öelda; 4- pigem nõus; 5- täiesti nõus; 4) kustutati ära alaküsimus „Kui valisite eelmises küsimuses vastusevariandi 4. koolitus, siis palun öelge, millise koolitusega oli tegemist“.

Selleks, et *LimeSurvey* keskkonnas oleks lihtne ja mugav küsimustele vastata, lisati täpsustamise palve koheselt küsimuste juurde:

- Neljas küsimus: „Kas tunneksite ära radikaliseerunud isiku? Juhul kui tunneksite, siis palun täpsustage kommentaari lahtris, mille järgi“.
- Üheksas küsimus: „Kuidas suhtute rändekriisist ajendatud omaalgatuslikesse rühmitustesse/gruppidesse, nt Odini sõdalased? Palun põhjendage kommentaari lahtris oma arvamust“.

Ajavahemikul 11.10.2016 kuni 30.10.2016 viidi veebipõhises *LimeSurvey* keskkonnas läbi põhiuuring, milleks oli poolstruktureeritud ankeetküsitlus, kasutades selleks kihtvalimit, tagamaks võrdset valimise sattumise võimalust (Õunpuu, 2014, lk 139 ja 143), mille moodustasid noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikud. Valimi üldkogum oli 830 ametnikku, mille seast sattus valimisse iga 3 (juhuslik kihtvalim). Nimelt esmalt kopeeriti ametnike nimekiri MS Excel programmi, kus erinevatele töölehtedele jaotati grupid: noorsoopolitseinikud, piirkonnapolitseinikud (k.a piirkonnavanem) ja patrullpolitseinikud (k.a välijuht ja välijuhi abi). Seejärel kasutades valemit $=OFFSET(\$A\$1;(ROW()-1)*3;0)$ selekteeriti iga grupi nimekirjast välja iga kolmas, kellele edastati veebipõhise küsitluse link

<http://survey.sisekaitse.ee/limesurvey/index.php/519351/lang-et>. Kokku sattus juhuslikku kihtvalimisse 275 politseiametnikku, kellest moodustasid 33 noorsoopolitseinikku, 44 piirkonnapolitseinikku ja 198 patrullpolitseinikku. Antud küsitluse link edastati töö autori e-posti aadressilt (karin.limbak@politsei.ee) ning tagamaks anonüümsust sisestati valimisse sattunud isikute aadressaadid lahtrisse „salakoopia“. Eelnevalt teostati test ning kontrolliti, kas edastatud kirjapäisest on võimalik välja lugeda aadressaatide andmeid. Antud testist selgus, et märkused aadressaatide kohta puuduvad ehk neid pole näha. Küsitluse link edastati 11.10.2016. Seejärel edastati valimisse sattunutele kordus kiri: 14.10.2016, 17.10.2016 (helistati noorsoopolitseinikele), 19.10.2016, 21.10.2016, 24.10.2016 (helistati noorsoo- ja piirkonnapolitseinikele), 26.10.2016 ja 28.10.2016 edastati tänusõnad.

2.2. Dokumendianalüüsi tulemused

Lähtudes magistritöö eesmärgist, milleks on selgitada välja politseiametnike radikaliseerumise alane teadlikkus ja saadud tulemuste põhjal esitada ettepanekud Politsei-ja Piirivalveametile ning Sisekaitseakadeemiale koolituste läbiviimiseks, analüüsiti Sisekaitseakadeemia politsei eriala puudutavaid õppekavasid, milleks olid patrullpolitseiniku eriala (05.05.2015, käskkiri nr 6.1-5/153, kutseõpe), politseiteenistuse eriala (22.04.2014, otsus nr 1.1-6/8, rakenduslik kõrgharidus) ja sisejulgeoleku magistri õppekava (20.05.2014, otsus nr 1.1-6/11, magistriõpe). Õppekavad olid avalikult kättesaadavad Sisekaitseakadeemia kodulehel www.sisekaitse.ee/ska/akadeemiast/oppetegevus/opppekavad/ (välja otsitud 11.02.2016). Antud dokumendianalüüsiga sooviti selgitada välja, kas antud õppekavades leiab käsitlust radikaliseerumise temaatika ning seda millisel määral. Antud asjaolu välja selgitamine oli oluline koolituste läbiviimise ettepaneku tegemiseks, millega täideti osa püstitatud töö eesmärgist. Dokumendianalüüsis kasutati programmi Nvivo, mille abil oli võimalik lihtsustada õppekavade analüüsi, selekteerides koodide alla oluline informatsioon. Lähtudes püstitatud eesmärgist moodustati pärast korduvat dokumentidega tutvumist üldisema nimetusega (hinnates lauseid-lõike) koodid, mis hõlmaks enda alla olulisema informatsiooni. Kokku lõi töö autor neli koodi (vt lisa 2, lk 93), millest antud töös kasutatakse kolme koodi ning seda lähtudes töö eesmärgist. Neljas kood „Õppeaine“ jäetakse välja, kuna see oli töö autorile lisainformatsiooniks. Antud koode ei seatud kategooriate alla nende vähesuse tõttu. Lisaks vaadeldi aineprogrammi (aine kood: PPKC5210) „Varase sekkumise võimalused radikalismi ja terrorismi“ ning kontrolliti, kas 2016.a politsei erialade õppekavades on toimunud muutusi antud töö temaatika käsitluse suunas.

Tabel 6. Koodide tabel koos õppekavade ja ainete nimetustega (Sisekaitseakadeemia, 2014, 2015; autori koostatud)

Koodi nimetus	Allika arv	Allikate (õppekava) nimetus ja aine
Radikaliseerumise temaatika käsitlus	1	Politseiteenistuse eriala õppekava: - 3.2. Põhiõigused ja eetika politseitöös
Terrorismi temaatika käsitlus	2	Politseiteenistuse õppekava : - 7.3. Süütekoosseisud Sisejulgeoleku magistri õppekava: - 6.7. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine
Olulised teadmised ja oskused	3	Patrullpolitseiniku eriala õppekavast: - 1.5 Eetika. Kultuurid ja tavad - 8. Ressursimahukate sündmuste lahendamise moodul Politseiteenistuse eriala õppekava: - 1.2. Psühholoogia - 3.2. Põhiõigused ja eetika politseitöös - 5.5. Kultuuriline intelligents. Tavad, kultuurid, etnosed - 9. 9. Piirkondliku politseitöö ja välitöö moodul Sisejulgeoleku magistri õppekava: - 4.5. Kuritegeliku käitumise hindamine

Tabelis 6 on välja toodud koodide nimetused ning allikate ehk õppekavade ja ainete nimetused. Esmalt lähtuvalt töö eesmärgist märgistati koodiga „**Radikaliseerumise temaatika käsitlus**“ politseiteenistuse eriala õppekavast punktist 3.2. Põhiõigused ja eetika politseitöös pärinev teksti osa „/.../ *iseloomustab erinevaid äärmusrühmitusi/...*“. Kuigi ühestki teisest õppekavast otsest viidet radikaliseerumise teema käsitlesele ei leitud, märkas töö autor patrullpolitseiniku õppekava moodulite rakenduskava (2015) lugedes, et esimese mooduli punktis 1.5 Eetika, kultuurid ja tavad (1,5 EKAP) on alateemaks on äärmuslus, kus õppija nimetab piiriülesele kuritegevusele ja terrorismile iseloomikke tunnuseid ja asjaolusid, nt organiseeritud kuritegevus ja terrorism. (Sisekaitseakadeemia, 2015)

Koodiga „**Terrorismi temaatika käsitlus**“ tähistati kahest dokumendist pärinevat informatsiooni. Esiteks politseiteenistuse õppekavast on antud koodi alla märgitud punktis 7.3. Süütekoosseisud nimetatud oskus „/.../ *nimetab piiriülesele kuritegevusele ja terrorismile iseloomulikke tunnuseid ning asjaolusid, mis annavad elulistes olukordades alust kahtlustada nende esinemise võimalikkust /...*“. Teiseks märgiti antud koodi alla sisejulgeoleku magistri õppekavast pärinev õppeaine punktis 6.7. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine. Antud õppeaine on oluline saamaks aru terrorismi rahastamise toimimisest, tõkestamise probleemidest, tõkestamise põhimõtetest. (Sisekaitseakadeemia, 2014) Töö autori hinnangul on antud terrorismi rahastamise tõkestamisega hädavajalik tegeleda, kuna Eestis on juba kaks isikut süüdistatud

terrorikuriteo ja selle toimepanemisele suunatud tegevuse rahastamises ning toetamises (karistusseadustik § 237³), vt lk 5 ja 6.

Töö autor on loonud koodi „**Olulised oskused ja teadmised**“, kuna õppekavadest tähendati olulist informatsiooni, mis võivad mängida rolli radikaliseerumise kujunemisel. Nimelt antud koodi alla märgiti kolmest õppekavast tulevat informatsiooni. Esiteks patrullpolitseiniku eriala õppekavast tulenevalt on üheks õpiväljundiks see, et **ametnik on võimeline töötama multikultuurses keskkonnas**. Töö autori hinnangul on antud oskus eriti oluline just konfliktsete olukorda vältimiseks. Punktis 1.5 Eetika. Kultuurid ja tavad on toodud, et mooduli läbinud õppija selgitab inimeste etnilisest taustast tulenevaid kultuuride põhijooni ning ka võimalikke konfliktiallikaid. Samuti tunneb suuremate religioonide väärtushinnanguid, erinevusi kui ka sarnasusi. Lisaks on punktis 8. Ressursimahukate sündmuste lahendamise moodul, toodud välja olulised teadmised ja oskused, nimelt õppe läinud isik tunneb eriolukordade lahendamise esmaseid taktikaid ja oskab neid rakendada, nt äkkrünnaku elimineerimisel, pantvangi juhtumi lahendamisel, massiliste korratuste lahendamisel jne. (Sisekaitseakadeemia, 2015)

Töö autor tähendas ka politseiteenistuse eriala õppekavas olulisi teadmisi ja oskusi. Nimelt nagu patrullpolitseiniku eriala õppekavas peeti oluliseks õpiväljundiks **oskust töötada multikultuurses keskkonnas**, on see ka sama oluline politseiteenistuse erialas. Töö autori hinnangul on olulisel kohal mõista inimkäitumist. Antud õppekava punktis 1.2. Psühholoogia on toodud antud aine eesmärgiks kujundada õppija teadmisi inimese psühholoogilisest olemusest ja õpetada orienteeruma erinevates inimese käitumist mõjutavates tegurites rakendades neid enda ja teiste käitumise tõlgendamisel. Punktis 3.2. Põhiõigused ja eetika politseitöös on toodud radikaliseerumise temaatikast lähtuvalt olulised teadmised ja oskused: „/.../selgitab maailma suurimate religioonide põhiomadusi, väärtushinnanguid, erinevusi ja sarnasusi, inimeste etnilisest taustast tulenevate kultuuride põhijooni ning kirjeldab nende teadmiste rakendamise võimalusi igapäevatoos vältimaks konfliktsituatsioone/.../“ ning /.../ iseloomustab sooliste, ealiste ja muude iseärasuste mõju inimkäitumisele ning toob näiteid eelarvamustest ja võõrvihast /.../“. (Sisekaitseakadeemia, 2014) Antud teadmised ja oskused on olulised, kuna eestlastel on olnud vähene kontakt multikultuurse ühiskonnaga, mistõttu ollakse eelarvamustega ja negatiivsema hoiakuga (vt lk 16), mis omakorda võib viia konfliktide tekkimiseni. Punktis 5.5. Kultuuriline intelligents. Tavad, kultuurid, etnosed (inglise keeles) nimetatud õppeainega püütakse tõsta õppija teadlikkust kultuuride vastasmõjus ilmnevatest väljakutsetest, suhtumisest kulutuuriilmingutesse jne. (Sisekaitseakadeemia, 2014) Töö autori hinnangul on antud õppeaine

on oluline mõistmaks erinevaid kultuure, kombeid –seda eesmärgiga mõista käitumist ning vältida konflikte. Lisaks erinevate inimeste käitumiste põhjuste mõistmisele, on oluline oskus kasutada masside mõjutamise ja läbirääkimise taktikaid, mis on toodud punktis 9.9. Piirkondliku politseitöö ja välitöö moodul (Sisekaitseakadeemia, 2014). Sisejulgeoleku magistri õppekava punktis 4.5. Kuritegeliku käitumise hindamine, on toodud õppeaine, mille eesmärgiks on kujundada teadmised ja oskused kurjategija isiksuse ning kuritegeliku käitumise mõistmiseks, hindamiseks ja ka prognoosimiseks (Sisekaitseakadeemia, 2014). Töö autor, olles ise läbinud selle õppeaine, peab seda oluliseks. Kuigi antud aines ei käsitleta radikaliseerumist, annab see siiski ülevaate kuritegelikust käitumisest.

Eelpool kirjeldatud dokumendianalüüs oli tehtud 2014 ja 2015.a kehtinud õppekavadega. 28.10.2016 otsis töö autor Sisekaitseakadeemia kodulehelt www.sisekaitse.ee välja 2016.a kinnitatud samade erialade õppekavad. Sisejulgeoleku magistri õppekavas (2016) lisandusid järgmised õppeained, mis töö autori hinnangul on väga olulised, arvestades naaberriigi Venemaa tegevust:

- Punktis 2.3. Tänapäevased julgeolekuohud ja laiapindne riigikaitse, kus on toodud, et õppija tunneb terroristide ja vaenulike eriteenistuste olulisemaid tegutsemismeetodeid ning mõistab neist tulenevaid ohte.
- Punktis 2.4. Vaenulik mõjutustegevus ja psühholoogiline kaitse.

Lisaks on antud sisejulgeoleku magistri õppekavas punktis 4.7. Hübriidsõda ja terrorism, õppeaine, mille eesmärgiks on anda õppijale „*teadmisi hübriidsõja ja terrorismi hübriidsõja ja terrorismi ideoloogilistest alustest ja toimemehhanismidest, nende otsesest seosest sisejulgeoleku ja kriiside eskaleerumisega*“.

2016.a patrullpolitseiniku eriala õppekavas on täiendus punktis 1, kus alusõpingutes on toodud „*/.../ suhtleb lugupidavalt ja professionaalselt erinevatest kultuuridest, religioosse taustaga ning erinevate väärtushinnangutega inimestega ilma eelarvamuste, rassilise diskrimineerimise ja ksenofoobiata /.../*“. Politseiteenistuse eriala õppekavas toimus täiendus punktides: 6.5. Ressursimahukate sündmuste lahendamine enne oli 6.5. Politseioperatsioonid ja kriiside reguleerimine; 8.3. Politsei süüteoennetus nüüd, kuid enne oli 8.3. Politseijaoskonna üld- ja eripreventiivtöö korraldamine; 8.3. Politsei süüteoennetus.

Siiski on 2013.a välja töötatud vabaaine (aineprogramm PPKC5210, 3 EAP) nimega „Varase sekkumise võimalused radikalismi ja terrorismi“. Antud õppeaine avanes esmakordselt alles 2015.aastal. Aine eesmärk on anda teadmised vägivaldse radikalismi ja terrorismi ilmingute äratundmiseks. Käsitlust leiavad järgmised teemad: radikalismi ja terrorismi kaasaegsed ideoloogiad ja radikaliseerumisprotsessi märgid erinevatel tasanditel. Seega kui vaadata politseitööd puudutavaid õppeaineprogramme, on alles 2013.a väljatöötatud vabaaine, kus käsitletakse põhjalikumalt radikaliseerumisega temaatikat. Töö autori hinnangul peaks antud aine kuuluma kohustuslike ainete hulka. Lisaks on probleem selles, et varem lõpetanud, s.o enne 2015.a, ei ole saanud põhjalikku ülevaadet radikaliseerumisest. Seetõttu ongi töö autori hinnangul väga oluline viia läbi radikaliseerumise teemalisi koolitusi. Võrreldes 2015.a ja 2016. a õppekavasid, on näha, et arvestades reaalseid julgeolekuohte tehakse korrektuurid ka õppekavades. Töö autor peab siinkohal silmas hübrüidsõda, mõjutustegevust ja psühholoogilist kaitset. Hetkel ei ole radikaliseerumine Eestis suureks probleemiks, kuigi on olnud selle ilminguid ning ka seotust terrorirühmitustega. Selleks, et olukord ei halveneks, on oluline tegeleda radikaliseerumise ennetamisega. Töö autor peab eriti oluliseks politseiametnike koolitamist, et nad oskaksid märgata radikaliseerunud isikuid, sest ainult nii tähelepanelikkuse kui ka teadlikkusega saab ennetada ning peatada vastavat protsessi.

2.3. Ankeetküsitluse tulemused

Täidetud ja kinnitatud vastuseid saabus kokku 101 ehk 275-st 37%. Antud vastuste hulka töö autor ei lisa viide täidetud, kuid kinnitamata vastust ning seda põhjusel, et pole teada vastaja osalemise soov ning kas vastused on antud teadmistest lähtuvalt või juhuslikkuse meetodil. Seega analüüsitakse töös 101 täidetud ja kinnitatud vastust. Lähtuvalt töövaldkonnast liidetakse analüüsis kokku piirkonnapolitseinik ja piirkonnavanem ning patrullpolitseinik ja välijuht. Lisaks liidetakse tulemuste üldistatavuse suurendamiseks kokku skaaladel olevad vastuse variandid ning jäetakse alles jaatava, eitava ja ei oska öelda mõttega vastusevariant. Nagu eelnevalt kirjeldatud võeti andmeanalüüsis arvesse ainult kinnitatud ankeedid ehk 101 täidetud ja kinnitatud ankeeti. Küsitluse vastused eksporditi programmi Excel, kus teostati andmeanalüüs. Andmed esitatakse kirjeldaval ning jooniste ja tabelite esitamise meetodil. Uuringus osales kokku 101 politseiametnikku (vt tabel 7, lk 48). Usaldusnivoo 95% (lubatud veapiir 5%) juures oleks olnud tarvis vähemalt 161 vastust, seega antud uuringu puhul on statistiline veapiir suurem kui 5%. Antud analüüsis teostatakse võrdlused põhiliselt ametikohtade lõikes, nimelt noorsoopolitseinikud, piirkonnapolitseinikud (k.a piirkonnavanem) ja patrullpolitseinikud (k.a

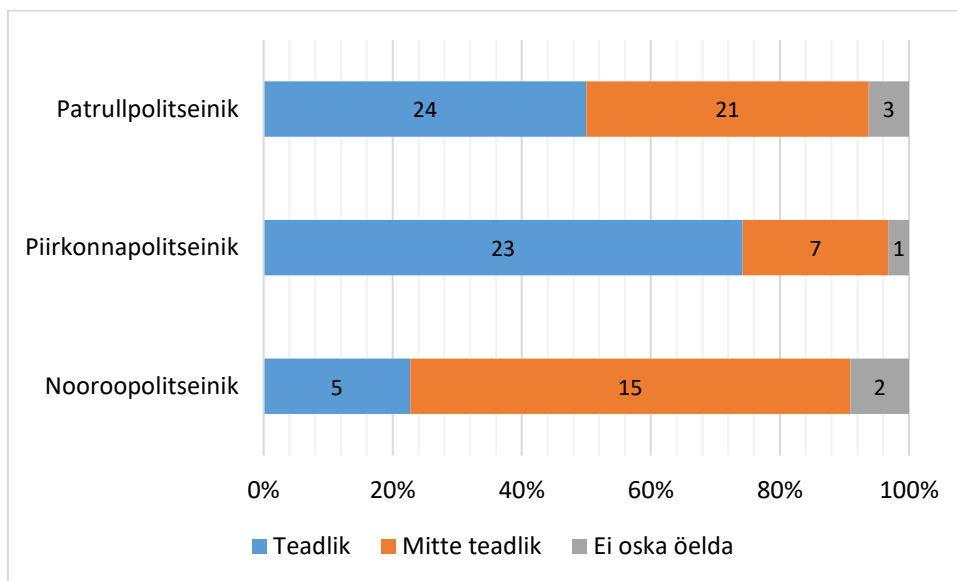
väljuht), tuvastamaks millisel ametikohal radikaliseerumise alane teadlikkus kõige madalam. Samuti teostatakse võrdlusi osalejate enesehinnangu (teadlik/mitte teadlik), sugude, tööstaži ja prefektuuride lõikes. Olulisemate vastuste puhul uuritakse gruppidevahelisi erinevusi Hii-ruut testiga. Saadud tulemuste põhjal on võimalik esitada ettepanekuid koolituskavade parendamiseks.

Tabel 7. Uuringus osalenute andmed (autori koostatud)

Osalejate andmed	Arvuline väärtus (N =101)	Protsendiline väärtus
Sugu	Naine: 38 Mees: 63	Naine: 38% Mees: 62%
Vanus	18-27: 20 28-37: 40 38-47: 33 48-57: 8 58-67: 0	18-27: 20% 28-37: 39% 38-47: 33% 48-57: 8% 58-67: 0
Haridus	Keskharidus: 4 Keskeriharidus: 47 Kõrgharidus: 48 Akadeemiline kraad: 0 Teised: 2	Keskharidus: 4% Keskeriharidus: 47% Kõrgharidus: 47% Akadeemiline kraad: 0 Teised: 2% (rakenduslik kõrgharidus)
Politseiline haridus	Jah: 85 Ei: 16	Jah: 84% Ei: 16%
Töökoht	Põhja prefektuur: 34 Lõuna prefektuur: 23 Ida prefektuur: 19 Lääne prefektuur: 25	Põhja prefektuur: 33% Lõuna prefektuur: 23% Ida prefektuur: 19% Lääne prefektuur: 25%
Ametikoht	Piirkonnapolitseinik: 26 Piirkonnavanem: 5 Noorsoopolitseinik: 22 Noorsooteenistuse vanem: 0 Patrullpolitseinik: 38 Väljuht: 10	Piirkonnapolitseinik: 26% Piirkonnavanem: 5% Noorsoopolitseinik: 22% Noorsooteenistuse vanem: 0 Patrullpolitseinik: 37% Väljuht: 10%
Tööstaž	0-5 aastat: 29 6-10 aastat: 24 11-15 aastat: 19 16-20 aastat: 6 21 ja enam aastat: 23	0-5 aastat: 28% 6-10 aastat: 24% 11-15 aastat: 19% 16-20 aastat: 6% 21 ja enam aastat: 23%

Valimist moodustasid (vt tabel 7) 38% naised ja 62% mehed. Vastajate jaotus töökohta piirkonna järgi, nimelt enim vastajaid oli Põhja prefektuuris 33%. Seejärel Lääne prefektuuris 25%, siis Lõuna prefektuuris 23% ning vähem Ida prefektuuris 19%. Ametikohtade järgi oli enim vastajaid patrullpolitseinike hulgas, nimelt 47%. Seejärel 31% piirkonnapolitseinikke ning 22% noorsoopolitseinike. Uuringus osalejatest 84% omab politseilist haridust ja 16% mitte. Enim

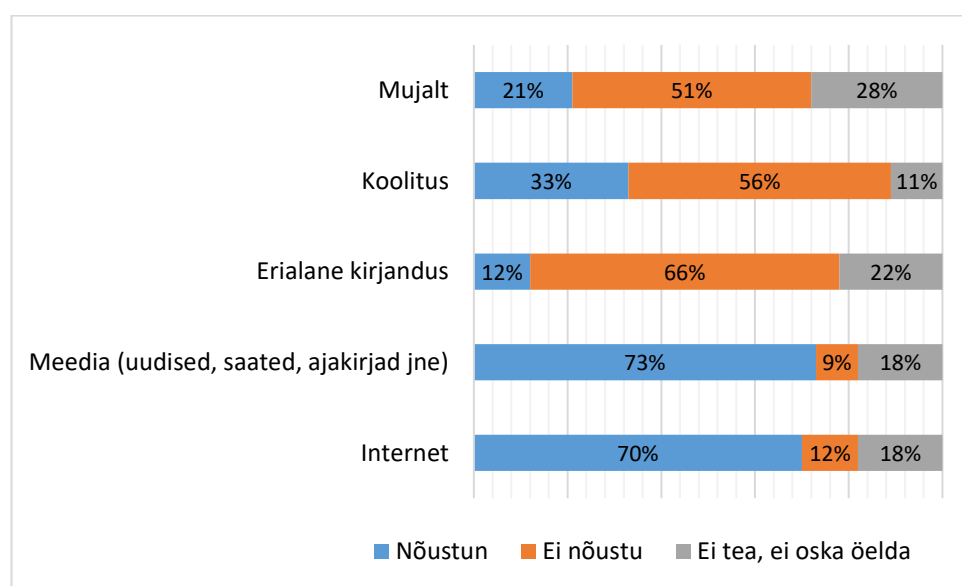
vastanuid oli vanusegrupis 28-37 aastat (39%), seejärel 38-47 aastat (33%), 18-27 aastat 20% ja 48-57 aastat (8%).

Joonis 5. Teadlikkus radikaliseerumisest ametikohtade lõikes (autori koostatud).

Küsimus nr 1 „**Milliseks Te hindate enda teadlikkust radikaliseerumisest?**“ vastustest selgus (vt joonis 5), et 101-st osalejast 51% peavad ennast teadlikuks, 43% mitte ja 6% ei osanud enese teadlikkusele hinnangut anda. Antud 51% hulgas on 2 vastanut, kes peavad ennast täiesti teadlikuks (1 naine ja 1 mees) ning 43% mitte teadlike hulgas on 4 osalejat, kes ei pea ennast üldse teadlikuks (1 mees ja 3 naist). 6% hulgas, kes ei osanud enda teadlikkust hinnata, oli 6 osalejat (5 meest ja 1 naine). Meessoost isikud peavad ennast rohkem teadlikuks kui naissoost isikud (mehed 35%, naised 16%). Vaadates enesehinnangut radikaliseerumise teadlikkusest ametikohtade lõikes, selgub, et teadlikuks peavad ennast 24 (23%) patrullpolitseinikku, 23 (23%) piirkonnapolitseinikku ja 5 (5%) noorsoopolitseinikku. Kui võrrelda enesehinnangute jaotust (teadlik/mitte teadlik) ametikohtade (noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinik) lõikes selgub, et noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinike vastused enda teadlikkusest erinevad statistiliselt oluliselt ($p=0,015$). Sugude lõikes statistiliselt olulist erinevust ei esine ($p=0,07$). Kui ennast mitte teadlikuks pidavate osakaal oli 43% ja „Ei oska öelda“ osakaal 6%, siis saab öelda, et ligi pooled osalejatest, ei pea ennast antud temaatikast teadlikuks. 51%-st, kes pidasid ennast teadlikuks on tööstaaži lõikes enim vastajaid grupis 21 ja enam aastat (16 osalejat). Seejärel on 0-5 aastat (12 osalejat), 6-10 aastat (10 osalejat), 11-15 aastat (9 osalejat) ja 16-20 aastat (5 osalejat). 43% mitte teadlike hulgas on enim vastajaid tööstaaži lõikes grupis 0-5 aastat (15

osalejat), 6-10 aastat (13 osalejat), 11-15 aastat (9 osalejat) ja 21 ning enam aastat (6 osalejat). Ennast teadlikuks hinnanud vastajate (51%) hulgas on 4 keskharidusega vastajat, 25 keskeriharidusega ja 23 kõrgharidusega. Mitte teadlike (43%) hulgas on 19 keskeriharidusega ja 24 kõrgharidusega (k.a rakenduslik kõrgharidus) vastajat. 6%, kes ei osanud oma teadlikkust hinnata, oli 3 keskeriharidusega ja 3 kõrgharidusega osalejat. Vanuse lõikes oli enim teadlikke vanusegrupis 38-47 (22 osalejat), 28-37 (15 osalejat), 18-27 (10 osalejat) ning kõige vähem grupis 48-57 (5 osalejat). Nende hulgas, kes ei pidanud ennast teadlikuks ning ei osanud oma teadlikkusele hinnangut anda (49%) selgus, et enim mitte teadlikke on vanusegrupis 28-37 (25 osalejat), 38-47 (11 osalejat), 18-27 (10 osalejat) ja siis 48-57 (3 osalejat).

Joonis 6. Informatsiooni saamise allikad (autori koostatud).

Küsimus nr 2 „**Palun öelge, kust olete saanud informatsiooni radikaliseerumise temaatika kohta?**“ vastustest selgus (vt joonis 6), et kõige enam on informatsiooni saadud meedia vahendusel 73% (74 vastanut), internetist 70% (71 vastanut). Kõige vähem informatsiooni on saadud erialasest kirjandusest (12%) ja mujalt (21%). 101-st vastanust ainult 33% on märkinud koolitus, millest saab järeldada, et vähem kui pooled politseiametnikest on saanud radikaliseerumise temaatilist koolitust. Selle 33% hulgas oli 6 noorsoopolitseinikku, 10 patrullpolitseinikku, 17 piirkonnapolitseinikku, kellest 26 on ennast hinnanud teadlikuks, 6 mitte teadlikuks ning üks ei ole osanud eneseteadlikkusele hinnangut anda. Koolituses osalenute ehk 33% hulgas on 1 keskharidusega, 18 keskeriharidusega ja 14 kõrgharidusega, kellest 4 ei oma politseilist haridust. Kui võrrelda enim valitud informatsiooni allikaid (meedia, internet, koolitus) ametikohtade (noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinik) lõikes eraldi selgub, et statistiliselt

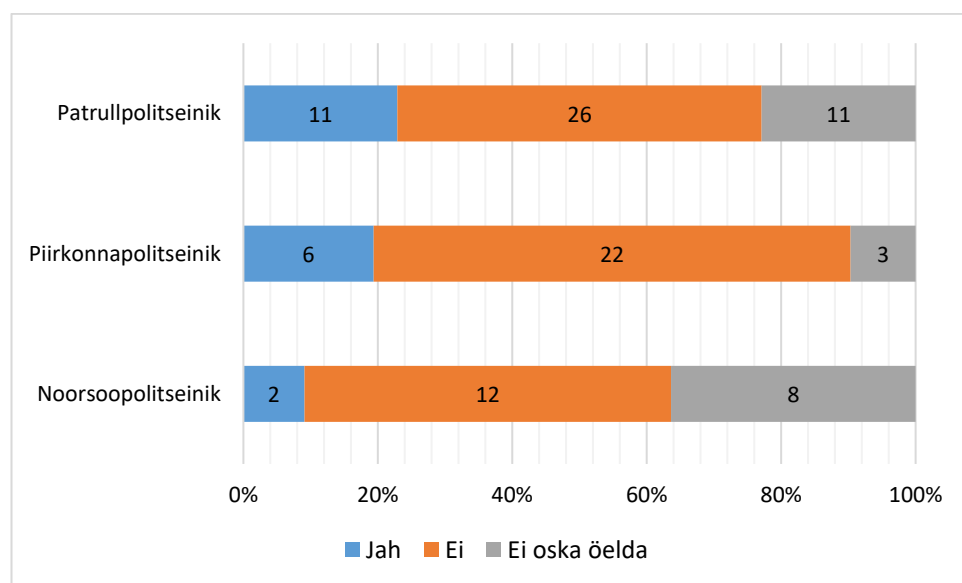
olulisi erinevusi valiku vastustes (nõustun/ei nõustu/ei tea) esines informatsiooni allika „internet“ (p=0,02) ja „koolitus“ (p=0,01) puhul. Internetist on saanud enim informatsiooni patrullpolitseinikud (33), seejärel piirkonnapolitseinikud (23) ja noorsoopolitseinikud (15).

Tabel 8. Teadlikkus radikaliseerumisest (autori koostatud)

Väide	1-jah	2-ei	3-ei tea	Vastus
Radikaliseerumine tähendab terroriakti toimepanemist	23	60	18	Ei
Radikaliseerumisel toimub äärmuslike mõtete omaksvõtt	90	2	9	Jah
Radikaliseerumine tähendab äärmuslikuks muutumist	81	11	9	Jah
Radikaliseerunud isik kasutab alati vägivalda	13	72	16	Ei
Radikaliseerunud isikut on lihtne tuvastada/leida/kindlaks teha	4	87	10	Ei
On olemas ainult üks radikaliseerumise liik, s.o usuline/religioosne radikaliseerumine	8	71	22	Ei
Radikaliseerunud isikud on peamiselt moslemite hulgas	21	65	15	Ei
Radikaliseerunud isikud panevad kindlasti toime terroriakti	8	74	19	Ei
Radikaliseerunud isikul on kindlad kergesti märgatavad tunnused	4	83	14	Ei
Radikaliseerumise põhjuseid on üks, s.o psühholoogilised probleemid – st vaimselt haige inimene	10	70	21	Ei
Radikaliseerumise põhjusi/ajendeid on erinevaid	95	2	4	Jah
Radikaliseeruvad ainult teise riigi kodanikud	1	89	11	Ei
Radikaliseerumine on lühiajaline protsess	2	77	22	Ei

Tabelis nr 8 on toodud 101 osaleja vastused väidetele, mis olid esitatud küsimuses nr 3 „**Kas Te olete nõus järgmiste väidetega?**“. Uuringust selgus, et esimesele väitele „Radikaliseerumine tähendab terroriakti toimepanemist“ vastas 23% „Jah“, 54% „Ei“ ning 23% ei osanud vastata. Antud vastusest nähtub, et 101-st vastanust ainult 54% ehk pooled teavad, et radikaliseerumine ei tähenda alati terroriakti toimepanemist, kuid võib viia selleni. Jaatavalt vastanute (23%) hulgas on 5 noorsoopolitseinikku, 14 patrullpolitseinikku ja 4 piirkonnapolitseinikku. Ametikohtade (noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinik) lõikes antud väite vastused (Jah/Ei/Ei tea) statistiliselt oluliselt ei erinenud (p= 0,32). Kui vaadata antud väite vastuseid enesehinnangu järgi oma teadlikkusele selgub, et jaatavalt vastanutest 16 pidasid ennast teadlikuks, 5 mitte teadlikuks ning 2 ei osanud öelda. Eitava vastuse variandi valinute hulgas oli 33 vastajat, kes pidasid ennast teadlikuks, 24 mitte teadlikuks ning 3 ei osanud vastata. Nende hulgas, kes valisid vastuse variandi „Ei tea“ oli 3 teadlikku, 14 mitte teadlikku ja 1, kes ei osanud vastata. Vaadates statistilise testiga Hii-ruut antud väite vastuseid enesehinnangute (teadlik/mitte teadlik) jaotuse lõikes selgub, et vastustes (Jah/Ei/Ei tea) statistiliselt olulist erinevust ei esine (p=0,28). 23% jaatavalt vastanute hulgas on 16 keskeriharidusega ja 7 kõrgharidusega (k.a rakenduslik kõrgem) osalejat, kellest 1 on märkinud, et ei oma politseilist haridust, kuid on läbinud KHR ehk muu kõrgharidusega politseiametnike täiendkoolituse (pole varasemalt politseilisel koolitusel

osalenud). Väitele „Radikaliseerunud isikud on peamiselt moslemite hulgas“ vastas 64% õigesti valides vastuseks „Ei“, 21% vastas „Jah“ ning 15% valis „Ei tea“. Jaatavalt vastanud 21% hulgas on 4 noorsoopolitseinikku, 8 piirkonnapolitseinikku ja 9 patrullpolitseinikku. Kui võrrelda antud vastuseid ametikohtade lõikes selgub, et antud väite vastused statistiliselt oluliselt ei erinevad ($p=0,74$). Kui vaadata antud väite vastuseid enesehinnangu järgi oma teadlikkusele selgub, et jaatavalt vastanute hulgas oli 11 teadlikku, 9 mitte teadlikku ja 1 ei osanud öelda. Eitavate vastustajate hulgas oli 39 teadlikku, 24 mitte teadlikku ja 2, kes ei osanud öelda. Nende hulgas, kes valisid „Ei tea“, oli 2 teadlikku, 10 mitte teadlikku ja 3, kes ei osanud vastata. Kui võrrelda antud väite vastuseid enesehinnangute jaotuse (teadlik/mitte teadlik) lõikes selgub, et vastustest statistiliselt olulist erinevust ei esinenud ($p=0,58$). Nende 21% valesti vastanute hulgas, kes nõustusid väitega, et radikaliseerunud isikud on peamiselt moslemite hulgas, on 1 keskharidusega, 11 keskeriharidusega ja 9 kõrgharidusega vastajat. Muude väidete vastustest nähtub, et valesti vastanute arv on väiksem kui eelpool kirjeldatud kahe variandi puhul. Kui vaadata tabelis nr 8 (lk 51) nimetatud vastuste arve selgub, et kokku kõikidest vastuste variantidest oli ligi veerand (15%) kordadest valitud variant „Ei tea“.

Joonis 7. Radikaliseerunud isiku äratundmise oskus ametikohtade lõikes (autori koostatud)

Küsimuse nr 4 „**Kas tunneksite ära radikaliseerunud isiku?**“, vastustest nähtub (vt joonis 7, lk 52), et 19% uuringus osalejatest tunneks ära radikaliseerunud isiku, kuid 59% ei tunneks ning 22% ei oska hinnangut anda. Valituks ei osutunud vastuse variant „Jah kindlasti“. 101-st vastanust tunneks ära radikaliseerunud isiku 2 noorsoopolitseinikku, 6 piirkonnapolitseinikku ja 11 patrullpolitseinikku (vt joonis 7), kellest 11 keskeriharidusega ja 8 kõrgharidusega (k.a

rakenduslik kõrgharidus) ning nendest kõik on omandanud politseilise hariduse. Vanuse lõikes oli erim vastajaid grupis 23-37 (6 osalejat), seejärel 38-47 (5 osalejat) ning võrdselt 4 osalejat gruppides 18-27 ja 48-57. Võrreldes ametikohade (noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinik) lõikes antud küsimusele antud vastuseid (Jah/Ei/Ei oska öelda) selgub, et vastustest statistiliselt olulisi erinevusi ei esine ($p=0,15$). Sugude lõikes tunneks ära radikaliseerunud isiku 101-st 5 naissoost isikut ja 14 meessoost isikut. Radikaliseerunud isikut ei tunneks ära 38 meessoost isikut ja 22 naissoost isikut. Nende 59% hulgas, kes ei tunneks radikaliseerunud isikut ära, töötab 20 vastajat Põhja prefektuuris, 16 Lõuna prefektuuris, 15 Lääne prefektuuris ja 9 Ida prefektuuris. Vanuse lõikes, kes radikaliseerunud isikut ära ei tunneks või ei osanud oma vastust öelda, oli enim vanusegrupis 28-37 (34 osalejat), seejärel 38-47 (28 osalejat), 18-27 (16 osalejat) ja 48-57 (4 osalejat). Tööstaaži lõikes oli enim vastajaid, kes ei tunneks radikaliseerunud isikut ära või ei osanud vastata, grupis 0-5 aastat (24 osalejat), seejärel 6-10 aastat (19 osalejat), 21 ja enam aastat (18 osalejat), 11-15 aastat (16 osalejat) ning 16-20 aastat (5 osalejat). Võrreldes antud küsimuse vastused (Jah/Ei/Ei oska öelda) enesehinnangute (teadlik/mitte teadlik) jaotuse lõikes selgub, et vastustes esineb erinevusi statistiliselt oluliselt ($p=0,004$). Antud küsimuse puhul oli võimalus soovi korral täpsustada, mille järgi nad tunneksid radikaliseerunud isiku ära, millede hulgast tuuakse välja järgnevad:

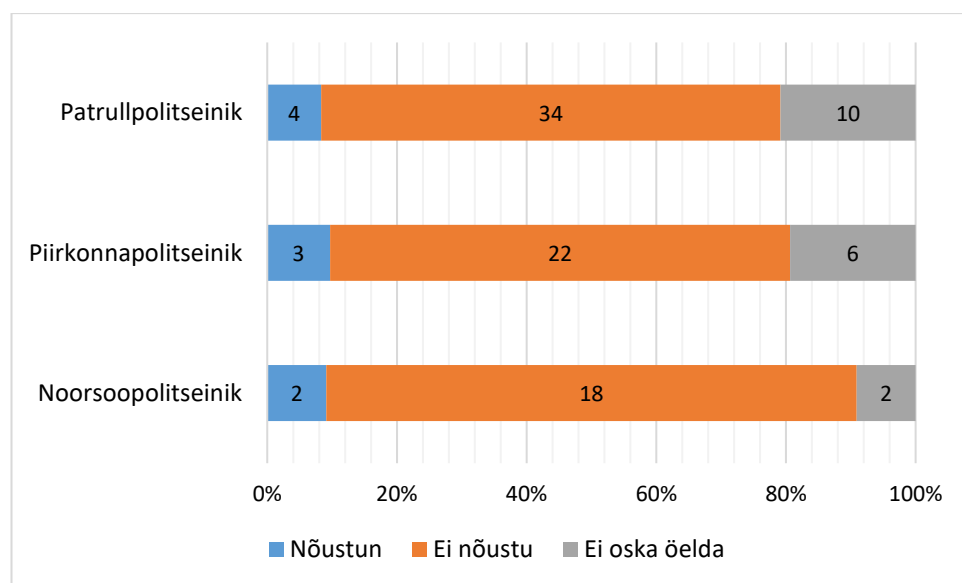
- „Välimus, kumbed, väljaütlemised, tegevused jne“.
- „Vesteldes. Isikud avaldavad enda kohta väga palju oma arvamusi avaldades. Vihjeid võib olla ka väliseid“.
- „On oma põhimõtetes väga kindel ja kangekaelse iseloomuga“.
- „Kuna radikalism võib esineda erinevates vormides, seega mõnede radikalismi liikide järgijad kasutavad erinevaid tundemärke, sümbolikaide või käitumisviise /.../“.
- „Isikul on kindlad hoiakud ning isik näitab enda negatiivset suhtumist teatud objekti (usk, elustiil vmt.)“.
- „/.../ Välimuse põhjal kindlasti ei tunneks ära- seda on kõige lihtsam muuta/varjata“.
- „Käitumine räägib sellest kindlasti“.
- „Inimene on kinni teatud riietuses, mõttes, rituaalide jne“.
- "Seda äärmuslikkuse ühisjoonte ilmnemisel, mis avalduvad meie piirkonnas:
 - a) surub agressiivselt peale oma vaateid (propaganda)
 - b) tema eesmärgiks on muuta poliitilist süsteemi (otseselt põhiseadusliku korra ründamist ei tunnista alati avalikult, kuid ei panustata ka demokraatlikele võimalustele)

c) kui ta ründab teatud sotsiaalseid või etnilisi rühmi sõnade või tegudega

d) kujutab endast potentsiaalset ohtu, s.t on vägivaldne (sh valmis ja/või valmistub terroristlikeks aktideks) jt parem- ja või vasakäärmusluse ilmingud.

Eestis väljendub moslemikogukonnas meedia andmetel radikaalsus valdavalt terroriorganisatsioonide sümboolika näitamises“.

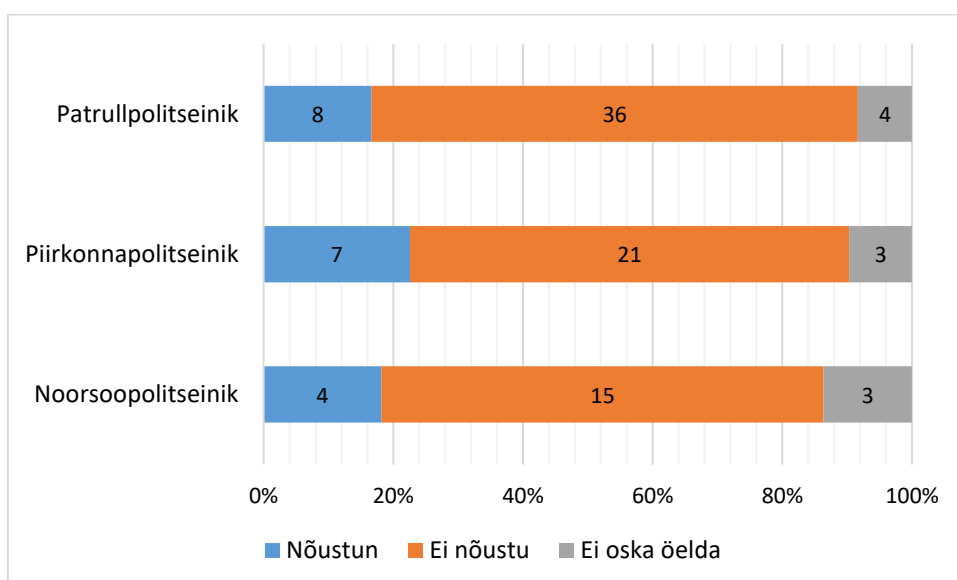
Kokku laekus 20 kommentaari, millest 11 korral oli antud vastus isikute poolt, kes peavad ennast radikaliseerumise temaatikast teadlikuks. Antud kommentaaridest nähtub, et ollakse teadlikud sellest, millele tuleks tähelepanu pöörata, nt välimus, käitumine, sõnavõttud jne. Lähtudes põhiküsimusele antud vastustest, tuleb tõdeda, et ligi kolmveerand vastanutest ei tunneks radikaliseerunud isikut ära.

Joonis 8. Arvamus terroriakti toimepanemise kohta radikaliseerunud isiku poolt ametikohtade lõikes (autori koostatud)

Küsimus nr 5 „Kas nõustute väitega, et radikaliseerunud isik paneb kindlasti toime terroriakti?“ vastustest nähtub (vt joonis 8), et 9% vastanutest nõustub antud väitega (õige vastus: radikaliseerunud isik ei pane alati toime terroriakti, vt tabel 1, lk 10), 73% ei nõustu ning 18% vastanutest ei oska antud küsimusele vastust öelda. Joonisel 8 on näha, et jaatavalt (9%) vastanute hulgas on 3 piirkonnapolitseiniku, 4 patrullpolitseinikku ja 2 noorsoopolitseinikku, kellest 3 on kõrgharidusega ja 6 keskeriharidusega. 9% hulgas oli 5 osalejat, kes pidasid ennast pigem teadlikuks ja 4 osalejat, kes pidasid ennast mitte teadlikuks. 73% mitte nõustuvate ehk õigesti vastanute hulgas on 34 patrullpolitseinikku, 22 piirkonnapolitseinikku ja 18 noorsoopolitseinikku. Võrreldes antud küsimuse vastuseid (Jah/Ei/Ei oska öelda) ametikohtade

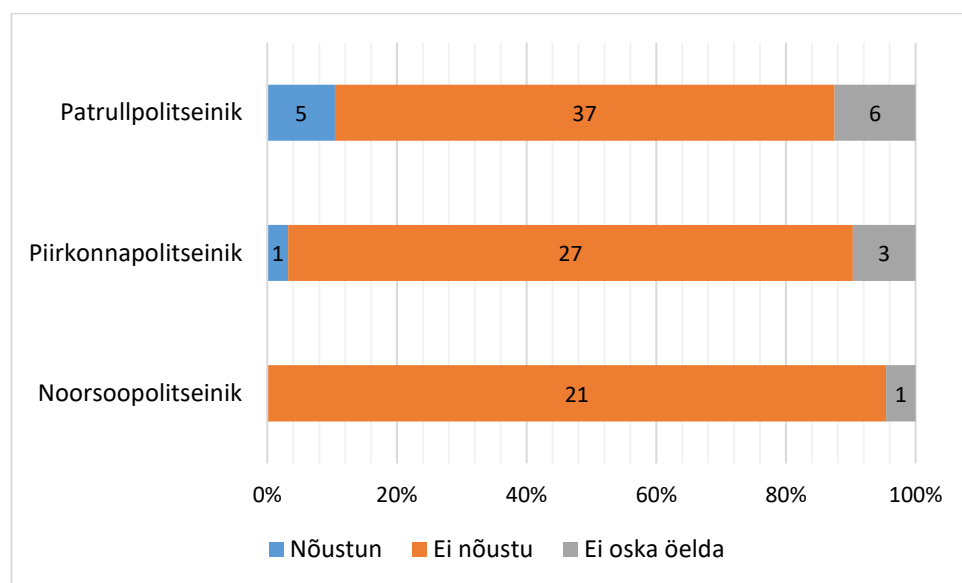
(noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinik) lõikes selgub, et vastustes ei esine statistiliselt olulisi erinevusi ($p=0,82$), mida ei esinenud ka enesehinnangu (teadlik/mitte teadlik) jaotuse lõikes ($p=0,46$). Küsimuses nr 3 (vt lk 51-52) esitati esimeseks väiteks „Radikaliseerumine tähendab terroriakti toimepanemist“, millele vastas 23% „Jah“, 54% „Ei“ ning 23% ei osanud vastata. Antud vastusest nähtub, et 101-st vastanust ainult 54% teab, et radikaliseerumine ei tähenda alati terroriakti toimepanemist, kuid võib viia selleni. Jaatavalt vastanute (23%) hulgas oli 5 noorsoopolitseinikku, 14 patrullpolitseinikku (k.a välijuht) ja 4 piirkonnapolitseinikku. Võrreldes mõlema küsimuse vastuseid, on näha erinevust. Antud küsimuse nr 5 vastusest nähtub, et 101-st osalejast 73% vastab õigesti, et radikaliseerunud isik ei pane alati toime terroriakti. Võrreldes antud küsimuse ja kolmanda küsimuse esimese väite vastuseid (Jah/Ei/Ei oska öelda) selgub, et vastused erinevad statistiliselt oluliselt ($p=0,02$).

Joonis 9. Arvamus religioosse radikaliseerumise kohta ametikohtade lõikes (autori koostatud)

Küsimuse nr 6 „**Kas nõustute väitega, et religioosne radikaliseerumine toimub ainult islamiusuliste seas?**“ vastustest nähtub (vt joonis 9), et 101-st vastajast 71% ei ole nõus antud väitega, et religioosne radikaliseerumine toimub ainult islamiusuliste seas, mis on ka õige. Jaatavalt vastas 19% ning 10% vastajatest ei osanud antud küsimusele vastata. Jaatavalt vastanute 19% hulgas on 8 patrullpolitseinikku, 7 piirkonnapolitseinikku ja 4 noorsoopolitseinikku, kelle hulgas 9 hindavad ennast teadlikuks, 9 mitte teadlikuks ning 1 ei osanud enda teadlikkust radikaliseerumisest hinnata. Võrreldes vastuseid (Jah/Ei/Ei oska öelda) ametikohtade (noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinik) lõikes selgus, et vastustes statistiliselt olulisi erinevusi ei olnud ($p=0,9$). Samuti võrreldes vastuseid enesehinnangu (teadlik/mitte

teadlik) jaotuse lõikes, statistiliselt olulisi erinevusi ei esinenud ($p=0,32$), niisamuti võrreldes sugude lõikes ($p=0,62$). Kolmandas küsimuses esitati sarnane väide „Radikaliseerunud isikud on peamiselt moslemite hulgas“, kus vastas 64% õigesti valides vastuseks „Ei“, 21% vastas „Jah“ ning 15% valis „Ei tea“. Jaatavalt vastanud 21% hulgas on 4 noorsoopolitseinikku, 8 piirkonnapolitseinikku ja 9 patrullpolitseinikku. Võrreldes mõlema vastuseid selgub, et uuringus osalejad on teadlikud sellest, et radikaliseerumine ei toimu ainult islamiusuliste seas, kuigi ligi veerand on siiski valesti vastanud. Võrreldes aga mõlema küsimuse vastuseid (Jah/Ei/Ei oska öelda) selgub, et küsimuste vastustes statistiliselt olulisi erinevusi ei esine ($p=0,48$).

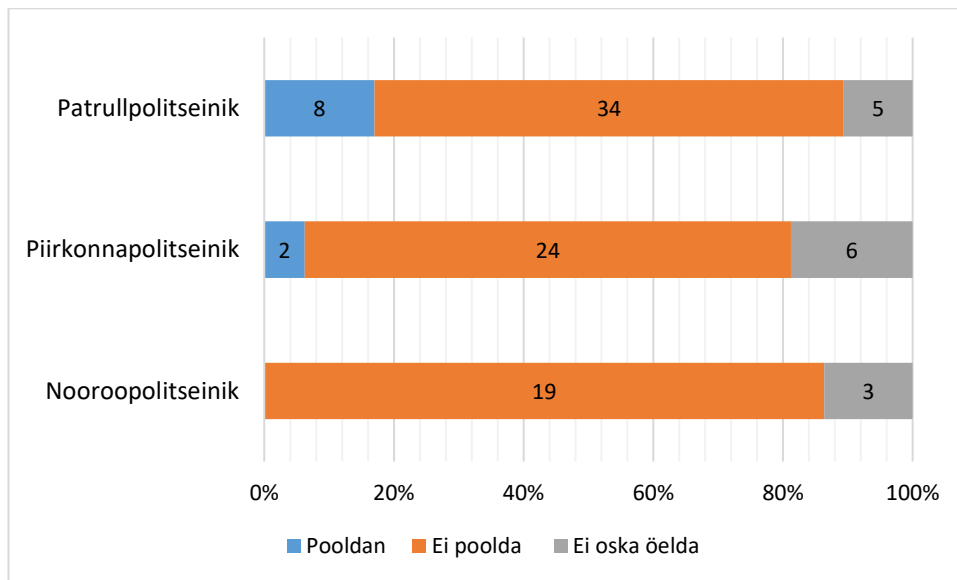

Joonis 10. Arvamus radikaliseerumise hetke olukorrale ametikohtade lõikes (autori koostatud)

Küsimuse nr 7 „**Kas nõustute väitega, et radikaliseerumine on hetkel Eestis probleemiks?**“ vastustest selgus (vt joonis 10), et 101-st osalejast 84 % ei arva, et radikaliseerumine on hetkel Eestis probleemiks. 6% on arvamusel, et radikaliseerumine on probleemiks ning 10 % ei osanud küsimusele vastata. Joonises 10 on näha antud vastuseid ametikoha lõikes, nimelt 84 % mitte nõustuvate hulgas on 37 patrullpolitseinikku, 27 piirkonnapolitseinikku ja 21 noorsoopolitseinikku. Need, kes peavad radikaliseerumist hetkel Eestis probleemiks, on 5 patrullpolitseinikku ja 1 piirkonnapolitseinik, kellest 2 vastajat on tööstaažiga 0-5 aastat ja 6-10 aastat ning 1 vastaja tööstaažiga 11-15 aastat ja 16-20 aastat. Kõik 6 vastajat, kes peavad radikaliseerumist hetkel probleemiks, on omandanud politseilise hariduse. Sugude lõikes nõustus antud väitega 5 meessoost ja 1 naissoost isik. Väitega ei nõustunud 50 meessoost ja 35 naissoost isikut. Prefektuuride lõikes oli 6% nõustuvate hulgas 2 Ida, Lõuna ja Põhja prefektuuri töötajat. Mitte nõustuvate (84%) hulgas oli prefektuuride jaotumus järgmine: Põhja prefektuur 29

vastajat, Lääne prefektuur 23 vastajat, Lõuna prefektuur 18 vastajat ja Ida prefektuur 16 vastajat. Teadlikkuse lõikes on jaotumus järgmine: 6%-st 3 teadlikku, 2 mitte teadlikku ja 1, kes ei osanud enda teadlikkust radikaliseerumisest hinnata. 84%-st mitte nõustuvast oli 47 teadlikku, 34 mitte teadlikku ja 4 vastajat, kes enda teadlikkust ei osanud hinnata. Need, kes ei osanud vastata küsimusele, moodustasid 2 teadlikku, 7 mitte teadlikku ja 1, kes ei osanud oma teadlikkust hinnata. Võrreldes vastuseid (Jah/Ei/Ei oska öelda) ametikoha (noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinik) jaotuse lõikes selgus, et statistiliselt olulisi erinevusi ei olnud ($p=0,29$). Niisamuti ei olnud statistilisi erinevusi vastuste võrdlusel enesehinnangu (teadlik/mitte teadlik) lõikes ($p=0,12$) ja sugude lõikes ($p=0,23$).

Küsimusele nr 8 „**Kas nõustute väitega, et radikaliseerumine on tulevikus Eestis probleemiks?**“, selgus, et 60% vastanutest peavad radikaliseerumist tulevikus Eestis probleemiks, 26 % ei pea seda probleemiks ning 14% ei oska vastust öelda. 60% hulgas, kes peavad radikaliseerumist tulevikus Eestis probleemiks, on 28 patrullpolitseinikku, 23 piirkonnapolitseinikku ja 10 noorsoopolitseinikku. Võrreldes vastuseid (Jah/Ei/Ei oska öelda) ametikohtade jaotuse lõikes selgus, et antud küsimuse vastustes statistiliselt olulisi erinevusi ei olnud ($p=0,07$). Nõustuvate ehk 60% vastajate hulgas on 40 meessoost isikut ja 21 naissoost isikut ning vastajate hulk teadlikkuse lõikes on järgmine: 35 teadlikku, 22 mitte teadlikku ja 4 vastajat, kes ei osanud oma teadlikkust radikaliseerumisest hinnata. Võrreldes vastuseid enesehinnangu (teadlik/mitte teadlik) jaotuse lõikes selgus, et statistiliselt olulisi erinevusi ei olnud ($p=0,13$). Kokkuvõttes radikaliseerumise probleemsust Eestis, saab öelda, et hetkel politseiametnikud ei pea radikaliseerumist Eestis probleemiks, kuid tulevikus näevad nad seda probleemina.

Joonis 11. Arvamus omaalgatuslikesse rühmitustesse/gruppidesse (autori koostatud)

Küsimuse nr 9 „Kuidas suhtute rändekriisist ajendatud omaalgatuslikesse rühmitustesse/gruppidesse, nt Odini sõdalased?“ vastustest nähtub (vt joonis 11), et 101-st osalejast 76% ei poolda, 10% pooldab ja 14% ei oska öelda. Vastuse valikut „Täiesti pooldan“ ei valitud kordagi. Joonisel 11 on toodud antud vastajad ametikohtade järgi, nimelt 10% pooldajate hulgas on 8 patrullpolitseinikku ja 2 piirkonnapolitseinikku ning nad kõik on omandanud politseilise hariduse. 76% mitte pooldajate hulgas on 34 patrullpolitseinikku, 24 piirkonnapolitseinikku ja 19 noorsoopolitseinikku. Vaadates 76% mitte pooldajaid teadlikkuse jaotuses, siis oli 43 teadlikku, 31 mitte teadlikku ja 3 vastajat, kes ei osanud enda teadlikkust radikaliseerumisest hinnata. Prefektuuride lõikes oli vastuste jaotumus järgmine: 26 Põhja prefektuur, 20 Lääne prefektuur, 17 Lõuna prefektuur ja 14 Ida prefektuur. Sugude lõikes on mitte pooldajate hulgas 45 meessoost ja 32 naissoost isikut. Võrreldes antud küsimuse vastuseid ametikohtade (noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinik) jaotuse lõikes selgus, et vastustes statistiliselt oluliselt erinevusi ei esinenud ($p=0,18$), niisamuti enesehinnangu (teadlik/mitte teadlik) lõikes ($p=0,08$) kui ka sugude lõikes ($p=0,15$). Antud vastuse juures oli soovi korral võimalik lisada täiendavat informatsiooni kommentaaride lahtris. Kokku tehti 37 kommentaari, millede hulgast tuuakse välja alljärgnevad:

- „Eesti on väike riik ja siin on olemas erinevaid gruppe kes saaksid vajadusel reageerida ning oma panuse anda turvalisuse tagamisel“.
- „Omaalgatuslikud rühmitused ei ole hetkel vajalikud, kuna Eestit ei ole rändekriis veel väga mõjutanud“.

- „Selline rühmitus oma tegevusega teeb rohkem kahju ühiskonnas, kui kasu. Külvavad asjatut vaenu pagulaste vastu. Teema lahendamiseks tuleb kasutada muid meetmeid“.
- „/.../ võivad väga kergesti kujuneda ohtlikuks, sest neil võib kergesti puududa piiritunnetus“.
- „Sest tegemist on samasuguse äärmusliku rühmitusega, mille tegevus võib muutuda vägivaldseks“.
- „Kodanike omaalgatuslik kogukonna kaitsmine on teretulnud mõtteviis ja pooldan. On seotud kaudselt CPTED (kuriteo ennetus turvalise keskkonna kujundamise kaudu) põhimõtetega“.
- „Võib-olla tekitab mõttetu lisapingeid. Aga samas oleneb nõ. odinitest ka, äkki nad ongi heatahtlikud ja soovivad oma lapsi, naisi ja riiki kaitsta. Küsimus on selles, kas odin suudab teatud situatsioonides jääda objektiivseks“.
- „Olen selliste gruppide vastu’, aktiivne tegevus peab olema õiguslikult kontrollitav, ning seaduspärane“.
- „Ehkki Odini sõdalaste MTÜ eesmärk on justkui ühiskonna turvalisuse suurendamine ja kuritegevuse ennetamine, siis reaalsuses on tegu vägivalda propageeriva, ühiskonda lõhestava ja pingestava ühinguga, mille hulka kuuluvad endised kurjategijad“.
- „Rühmituste tegevused ei ole sageli seadusega kooskõlas ja objektiivsed, tegevused võivad kanda omakohtu iseloomu ning sellised rühmitused võivad ise radikaliseeruda“.
- „Kuni kõik on rahumeelne ja probleeme nendega ei teki, siis minugipoolest võivad nad tegutseda“.
- „minu arvates kellegi vastased grupeeringud ei ole aktsepteeritavad, võib öelda, et nad samuti õhutavad vägivalda ja värbavad oma ridadesse arusaamatutel alustel inimesi“
- „Pooldan, kuni toimitakse rahumeelselt. Sisendavad kodanikesse turvatunnet“.
- „Riigisiseste probleemidega peab tegelema riik, mitte omaalgatuslikud rühmitused. Nende teke näitab riigi suutmatust hallata teatud protsesse“.
- „See mis toimub Rootsis, Saksamaal ja mujal Euroopas on juba piisav, et oma kaasmaalaste kaitseks õigetel alustel loodud rühmitust toetada. Odinlased ei ole selline rühmitus“.
- „Sellised rühmitused on radikaliseerumine teatud usu, naha värvi ja muu sellise vastu“.
- „patrullide olemasolu on peaaegu olematu(patrullid on ülekoormatud väljakutsete teenindamisega ja ennetustegevuseks ei jää aega“.

Võttes kokku eelpool toodut saab öelda, et omaalgatuslikesse rühitustesse suhtuvad politseiametnikud ettevaatusega.

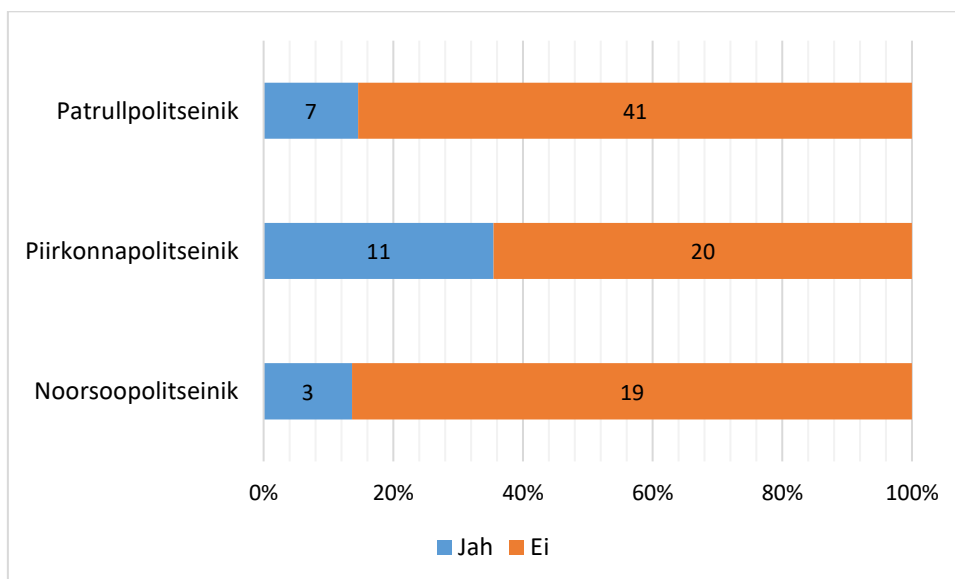
Tabel 9. Teadlikkus ja hoiakud radikaliseerumise suhtes (autori koostatud)

Väite	1- jah	2-ei	3-ei tea	Vastus
Radikaliseerumise ennetamine ei kuulu minu tööülesannete hulka	20	63	18	Ei
Radikaliseerumist saab ennetada ainult Kaitsepolitsei amet	13	79	9	Ei
Noorsoopolitseinikud saavad ennetada radikaliseerumist	75	10	16	Jah
Piirkonnapolitseinikud saavad ennetada radikaliseerumist	75	9	17	Jah
Patrullpolitseinikud saavad ennetada radikaliseerumist	68	17	16	Jah
Eestis ei ole radikaliseerumine probleemiks, mistõttu ei ole ennetustöö vajalik	3	79	19	Ei
Ma ei pea radikaliseerumist julgeolekuohuks	10	77	14	-
Minu hoiakud ei mõjuta minu käitumist igapäevatoös	41	48	12	-
Radikaliseerumise temaatilise koolituse läbimine aitaks mind minu igapäevatoös	77	10	14	-
Radikaliseerumise alane teadmatus võib tekitada minu igapäevatoös konflikteid olukordi	56	22	23	-
Minu hoiakud ei mõjuta minu otsuseid igapäevatoös	47	40	14	-

Tabelis nr 9 on toodud küsimuse nr 10 „Kas Te olete nõus järgmiste väidetega (1- jah; 2- ei; 3- ei tea)?“ väited ja vastused arvuliselt. Esimese väite puhul „Radikaliseerumise ennetamine ei kuulu minu tööülesannete hulka“ nähtub, et antud väitega nõustub 101-st vastajast 20%, ei nõustu 62% ning vastata ei osanud 18% osalejatest. Nõustuvate (20%) hulgas on 14 patrullpolitseinikku, 5 piirkonnapolitseinikku ja 1 noorsoopolitseinik, kellest 18 osalejal on politseiline haridus ning 2 ei ole. Mitte nõustuvate (62%) hulgas on 26 patrullpolitseinikku, 25 piirkonnapolitseinikku ja 12 noorsoopolitseinikku. Võrreldes antud küsimuse vastused (Jah/Ei/Ei tea) ametikohtade (noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinik) jaotuse lõike selgus, et vastused on statistiliselt oluliselt erinevad ($p=0,01$). Samuti esines vastustes statistiliselt olulist erinevust enesehinnangu (teadlik/mitte teadlik) jaotuse lõikes ($p=0,009$).

Väite „Minu hoiakud ei mõjuta minu käitumist igapäevatoös“ vastustest nähtub, et 47% osalejatest ei nõustu väitega, kuid 41% nõustub ja 12% ei oska oma vastust anda. 41% vastajate hulgas, kes ütlevad, et nende hoiakud ei avalda mõju käitumisele, on 14 patrullpolitseinikku, 5 piirkonnapolitseinikku ja 1 noorsoopolitseinik. Sugude lõikes oli nõustuvate 41% hulgas 26 meessoost ja 15 naissoost isikut. Võrreldes antud väite vastuseid (Jah/Ei/Ei tea) ametikohtade jaotuse lõikes selgus, et statistiliselt olulisi erinevusi ei vastustes ei olnud ($p=0,45$). Vastustes statistiliselt olulisi erinevusi ei olnud ka enesehinnangu (teadlik/mitte teadlik) jaotuse lõikes ($p=0,35$).

Väite „Radikaliseerumise alane teadmatus võib tekitada minu igapäevatoos konfliktseid olukordi“ vastustest selgub, et 101-st vastajast 55% on nõus sellega, et radikaliseerumise alane teadmatus võib tekitada konfliktseid olukordi. 22% ei ole selle väitega nõus ning 23% ei oska oma hinnangut anda. Väitega mitte nõustuvate hulgas oli 2 noorsoopolitseinikku, 4 piirkonnapolitseinikku ja 16 patrullpolitseinikku. Mitte nõustuvatest 12 vastajat pidasid ennast teadlikuks ning 8 mitte teadlikuks, 2 ei osanud enda teadlikkust hinnata. Võrreldes antud väite vastuseid (Jah/Ei/Ei tea) ametikohtade jaotuse lõikes selgus, et vastustes on statistiliselt olulisi erinevusi ($p=0,04$). Võrreldes vastuseid eneseteadlikkuse lõikes selgus, et vastustes statistiliselt olulisi erinevusi ei esinenud ($p=0,08$). Väitele „Minu hoiakud ei mõjuta minu otsuseid igapäevatoos“ vastas 46% jah, 40% ei ja 14% ei tea. Võrreldes antud väite vastuseid ametikohtade lõikes selgus, et vastustes statistiliselt olulisi erinevusi ei olnud ($p=0,37$). Vastustest nähtub, et politseiametnikud on teadlikud radikaliseerumise ennetamisest ning nende rollist ennetustöös. Siiski tuleb öelda, et kui kokku tuli jaatavaid vastuseid arvuliselt 485, eitavaid vastuseid 454 ning vastuseid „ei tea“ 172, siis „ei tea“ vastuste osakaal on veerand ehk 15%, mis omakorda näitab, et suur osa osalejatest siiski ei ole teadlikud.

Joonis 12. Tööalaselt saanud juhiseid ametikohtade lõikes (autori koostatud)

Küsimuse nr 11 „Kas Teile on antud tööalaselt konkreetseid juhiseid, mida tuleks teha kokkupuutumisel radikaliseerunud isikuga (otsene kontakt isikuga/laekunud informatsioon isiku kohta)?“ vastustest selgus (vt joonis 12), et 101-st 79% osalejatele ei ole antud juhiseid, kuidas radikaliseerunud isikuga käituda, kuid 21% osalejatest on saanud juhiseid. Joonisel 12 on välja toodud vastused ametikohtade lõikes, nimelt eitavalt vastanute (79%) hulgas

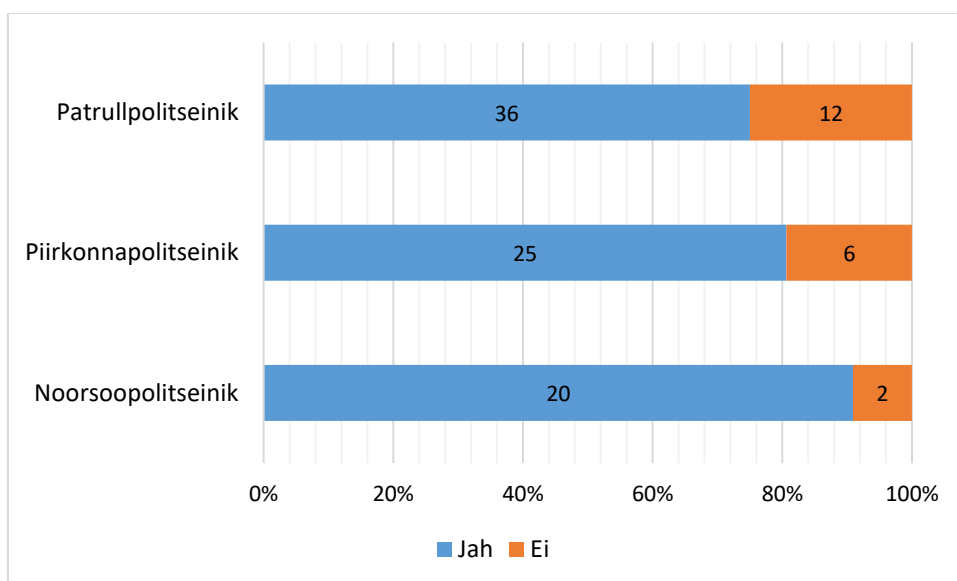
on 41 patrullpolitseinikku, 20 piirkonnapolitseinikku ja 19 noorsoopolitseinikku. Prefektuuride lõikes ei ole juhiseid saanud 23 Põhja prefektuuri, 20 Lääne prefektuuri, 20 Lõuna prefektuuri ja 17 Ida prefektuuri töötajat. Nende 21% hulgas, kes on juhiseid saanud, on 11 Põhja prefektuuri, 5 Lääne prefektuuri, 3 Lõuna prefektuuri ja 2 Ida prefektuuri politseiametnikku ning ametikoha jaotumuse järgi 11 piirkonnapolitseinikku, 7 patrullpolitseinikku ja 3 noorsoopolitseinikku. Võrreldes vastuseid (Jah/Ei) ametikohtade jaotuse lõikes selgus, et vastustes on statistiliselt olulised erinevused ($p=0,05$). Samuti esineb enesehinnangu (teadlik/mitte teadlik) jaotuse lõikes statistiliselt olulisi erinevusi ($p=0,01$). Antud vastusest nähtub, et politseiametnikud ei ole saanud juhiseid, kuidas käituda kokkupuutumisel radikaliseerunud isikuga. Antud juhiste olemasolu on oluline radikaliseerumise ennetustöös.

Küsimus nr 12 „**Juhul kui omate tööalast teavet radikaliseerunud isiku kohta, mida antud informatsiooniga edasi teeksite?**“ puhul oli tegemist avatud küsimusega, kus igal vastajal oli võimalus ise vabalt kirjutada kommentaari lahtrisse oma vastusevariant, mida ta teeks edasi radikaliseerunud isikut puudutava informatsiooniga. Alljärgnevalt on toodud välja mõned näited vastustest:

- „*Ei tea*“
- „*Kontrollin infot, kaasan teistest teenistustest ametnikke, kelle igapäevaste tööülesannete hulka kuulub radikaliseerunud isikutega tegelemine*“
- „*Kindlasti jagaks infot tööalasel*“
- „*Sisestaksin laekunud informatsiooni andmebaasi ja võtaksin ühendust Kaitsepolitseiga*“
- „*Teataks kuhu vaja*“
- „*Teavitaks kolleege jaoskonnas*“
- „*Teavitaksin sellest oma otsesest juhti. Kui arvaksin, et oht on küllalt suur siis teavitaksin kindlasti ka KAPOt*“
- „*Koostan ettekande, mis edastatakse vajadusel vastavatele ametnikele*“
- „*Püüaksin ennetada radikaliseerumist*“
- „*Edastan vastavalt korrale*“
- „*annaksin informatsiooni edasi*“
- „*Edastaksin otsesele juhile, sisekontrollile ning Kaitsepolitseile*“
- „*Pöörduksin otsese ülemuse poole, ei tea, kuidas konkreetses olukorras käituda*“
- „*ei oma*“

- „pole midagi edasi anda“
- „Katsun vajaduse korral (kui seda nn sidevõrgustikus seda teeb järgmine isik, siis minu vajadus kaob ära) teavitada vahetut juhti, prefektuuri operatiivjuhti, OKT juhti“
- „Pööraksin isiku käitumisel rohkem tähelepanu“
- „Edastan vahetujuhile, kaitsepolitseisse ja juhtimiskeskusele“
- „Vastavalt olukorrale. Esitaks selgitaks välja kui radikaliseerunud isik on, kas on oht julgeolekule või on teavitaja pahatahtlikkus (laim) isiku vastu. Politseisüsteemis antud isikul info sidumine siis kas menetlusinfosüsteemis või KAIRIs“
- „Saadan "juhtimisredeliga" edasi“

Eelpool loetletud vastustest nähtub, et politseiametniku on teadlikud informatsiooni edastamise olulisusest. Samuti toodi välja, et informatsioon sisestatakse andmebaasi ning seostatakse isikuga. See on väga oluline piirkonna probleemide kaardistamisel ning ametnikele, kes tegelevad kontrollitava isikuga.

Joonis 13. Koolituse vajadus ametikohade lõikes (autori koostatud)

Küsimusele nr 13 „**Kas Te vajaksite oma töös radikaliseerumise temaatilist koolitust ja millist?**“ vastas (vt joonis 13) jaatavalt 80% ning eitavalt 20%. Seega 80% vastajatest soovib radikaliseerumise temaatilist koolitust. Prefektuuride lõikes vastas jaatavalt 27 Põhja prefektuuri, 20 Lääne prefektuuri, 18 Lõuna prefektuuri ja 16 Ida prefektuuri ametnikku, kelle hulgas oli 36 patrullpolitseinikku, 25 piirkonnapolitseinikku ja 20 noorsoopolitseinikku. 80% radikaliseerumise temaatilise koolituse soovijate hulgas oli kõige rohkem vastajaid vanusegrupis

28-37 (34 osalejat), seejärel vanusegrupis 38-47 (24 osalejat), 18-27 (18 osalejat) ning kõige vähem vanusegrupis 48-57 (5 osalejat). Tööstaaži lõikes oli enim radikaliseerumise temaatilise koolituse soovijaid grupis 0-5 aastat (26 osalejat), seejärel 6-10 aastat (22 osalejat), 21 ja enam aastat (16 osalejat), 11-15 aastat (13 osalejat) ning kõige vähem grupis 16-20 aastat (4 osalejat). Antud küsimuse puhul oli osalejatel võimalus kommentaaride lahtrisse kirjutada, millist koolitust nad vajaksid. Alljärgnevalt tuuakse välja osa vastustest:

- „Üldist koolitust ning suhtlemiskoolitust“
- „Kuna siiani on see olnud olematu“
- „Mingil määral tuleks harida politseinike antud teemal. Siiani ei ole seda kordagi tehtud“
- „Alustuseks oleks vaja algkoolitust mis meie süsteem võimaldab“
- „millist ei oska öelda hetkel aga kui valikud tehakse siis sooviks selle valiku juures osaleda ning kindlasti ükski teadmine ei jookse mööda külge maha ja on kindlasti meie töös väga vajalik, et teha oma tööd professionaalsemalt ning olla laiema silmaringiga“
- „"Konkreetsed näited ilmingute kohta, et vajadusel ära tunda ja reageerida“
- „"SKA kaugõppe käigus sain väga head teooriad radikalismi ja terrorismi ilmingute korral varaste sekkumise võimaluste kohta vabaaine kursuse läbides.
- „Seega minu jaoks oleks kasulik koolitus, kus oleks veel kord korratud läbitud materjal ja oleksid lahti seletatud võimalused radikaalselt meelestatud inimest ära tunda.“
- „"Aeg-ajalt võiksid olla hetkeolukorda kajastavad koolitused/infotunnid.
- „Võiks olla koolitusi selle kohta, kuidas suhelda teisest kultuuriruumist peredega ja kuidas leida kahe täiesti erineva kultuuri nõ ühiseid kokkupuuteid, et tagada kõikide turvatunnet ja heaolu. " ”
- „Kuidas tunda ära radikaliseerunud isiku“
- „Koolitus oleks vajalik kogu radikaliseerumise teemal“
- „"Kuidas tunda ära radikaliseerunud isikut? Kellelt saada nõu kuidas tegutseda antud isikuga? Kuhu edastada info antud isiku kohta?"
- „Ülevaatliku koolituse, vestlusringi vormis, olen saanud Kapo ametniku käest. Samas sooviks saada taolisi koolitusi ka teiste oma ala spetsialistide käest (nt ajaloolane, kommunikatsioonispetsialist, välisekspert jms)“
- „Kultuur ja erinevused“

- „Islami usu põhimõtete täpsemat seletust, miks minnakse äärmustesse ja millele siis põhinetakse kui minnakse usu nimel vägivallani“
- „Pigem kristlaste grupeeringutest“

Eelpool osalejate kommentaaridest nähtub, et soovitakse koolitus, mis seletaks radikaliseerumise olemust, põhjusi, ennetamise võimalusi. Samuti, mida informatsiooniga edasi teha, kellele edastada.

2.4. Uuringu järeldused ja ettepanekud

Magistritöö eesmärgiks oli selgitada välja politseiametnike radikaliseerumise alane teadlikkus ja saadud tulemuste põhjal esitada ettepanekud Politsei- ja Piirivalveametile ning Sisekaitseakadeemia koolituste läbiviimiseks. Koolitustega on võimalik suurendada politseiametnike radikaliseerumise alast teadlikkust ning seeläbi ka ennetada radikaliseerumist (vt lk 30-32). Ettepanekute esitamiseks oli eelnevalt tarvilik analüüsida Sisekaitseakadeemia politsei eriala puudutavaid õppekavasid ning viia läbi uuring politseiametnike radikaliseerumise alasest teadlikkusest.

Esmalt analüüsiti Sisekaitseakadeemia politsei eriala puudutavaid õppekavasid, milleks olid patrullpolitseiniku eriala, politseiteenistuse eriala ja sisejulgeoleku magistri õppekava. Antud õppekavade analüüsiks kasutati programmi Nvivo, mis lihtsustas dokumentide analüüsi olulise teksti koodi alla seadmise. Töös kasutati kolme koodi, milleks olid „Radikaliseerumise temaatika käsitus“, „Terrorismi temaatika käsitus“ ja „Olulised teadmised ja oskused“. Lisaks vaadeldi aineprogrammi PPKC5210 (3 EAP) nimega „Varase sekkumise võimalused radikalismi ja terrorismi“ ning kontrolliti üle, kas 2016.a politsei eriala puudutavates õppekavades on toimunud muudatusi radikaliseerumise temaatika käsitluse suunas.

Dokumendianalüüsis selgus, et otsest radikaliseerumise temaatika käsitlust tuvastati ainult politseiteenistuse eriala õppekavas, nimelt õppekava punktis 3.2 Põhiõigused ja eetika politseitöös, kust kodeeriti lõik: „/.../ iseloomustab erinevaid äärmusrühmitusi/.../“. Rohkem politsei eriala puudutavatest õppekavadest otsest radikaliseerumise temaatilist informatsiooni ei leitud. Koodiga „Terrorismi temaatika käsitus“ tähistati politseiteenistuse ja sisejulgeoleku magistri õppekavast pärinev informatsioon, mis puudutas piiriülest kuritegevust ja rahapesu ning terrorismi tõkestamist. Kolmanda koodiga „Olulised oskused ja teadmised“ tähistati kõikides

kolmes õppekavas töö autori hinnangul informatsioon, mis on kaudselt ka oluline radikaliseerumise ennetamise kohapealt. Selgus, et patrullpolitseiniku eriala õppekavas kui ka politseiteenistuse eriala õppekava on oluliseks õpiväljundiks oskust töötada multikultuursetes keskkonnas. Lisaks nimetatud kahes õppekavas on olemas õppemoodul, mis puudutab erinevate kultuuride ja tavade teemakäsitlusi. Kuigi patrullpolitseiniku õppekavas ei olnud otseselt viidet radikaliseerumise temaatikale selgus, et patrullpolitseiniku õppekava moodulite rakenduskava punktis 1.5, on toodud alateemaks äärmuslus ja religioonid. Eelpool nimetatud teemakäsitlused on oluliseks mõistmaks erineva kultuuritaustaga inimeste käitumise põhjusi ning seda eesmärgiga vältida tekkida võivaid konfliktseid olukordi. Samuti pidas töö autor oluliseks sisejulgeoleku magistri õppekavas olevat õppeainet „Kuritegeliku käitumise hindamine“, mis iseenesest ei räägi otseselt radikaliseerumisest, kuid annab ülevaate kuritegelikust käitumisest, on oluline silmaringi avardamiseks ning omab puutumust radikaliseerumisega.

Kontrollides 2016. a muudetud õppekavasid, selgus, et sisejulgeoleku magistri õppekava täiendati punktiga 4.7. Hübriidsõda ja terrorism. Antud õppeaine eesmärgiks on anda õppijale teadmisi: „hübriidsõja ja terrorismi hübriidsõja ja terrorismi ideoloogilistest alustest ja toimumehhanismidest, nende otsesest seosest sisejulgeoleku ja kriiside eskaleerumisega“. Samuti toimus 2016.a patrullpolitseiniku eriala õppekavas oluline täiendus, nimelt punktis 1 alusõpingutes on toodud: „/.../ suhtleb lugupidavalt ja professionaalselt erinevatest kultuuridest, religioosse taustaga ning erinevate väärtushinnangutega inimestega ilma eelarvamuste, rassilise diskrimineerimise ja ksenofoobiata /.../“. Antud punkt puudutab siis politseiametniku käitumist ja professionaalsust, oskust kõrvale jätta oma eelarvamused ja käitumist mõjutavad hoiakud.

Vabaainena on võimalik Sisekaitseakadeemia üliõpilastel valida 2013.a välja töötatud vabaainet (aineprogramm PPKC5210, 3 EAP) nimega „Varase sekkumise võimalused radikalismi ja terrorismi“. Antud õppeaine avanes 2015. aasta. Aine eesmärk on anda teadmised vägivaldse radikalismi ja terrorismi ilmingute äratundmiseks. Käsitlust leiavad järgmised teemad: radikalismi ja terrorismi kaasaegsed ideoloogiad ja radikaliseerumisprotsessi märgid erinevatel tasanditel.

Võttes kokku dokumendianalüüsis kogutud andmeid selgub, et otseselt radikaliseerumise temaatika käsitlust on võrdlemisi vähe. Siiski on olemas õppemoduleid, mis aitavad mõista erinevate inimeste käitumist, erinevaid kultuure, tavasid, õpetavad käituma konfliktsetes olukordades ja ressursimahukate sündmuste lahendamisel. Kõik need tegevused on ka olulised

radikaliseerumise temaatika käsitle juures. Siiski tuleb nentida, et nimetatud teemakäsitlustest ei piisa radikaliseerumise ennetamiseks, mõistmaks radikaliseerumise olemust ja põhjust jne. Vabaainena oli radikaliseerumist käsitlev õppeaine „Varase sekkumise võimalused radikalismi ja terrorismi“, mis siiski ei ole üliõpilastele kohustuslikuks, kuna tegemist on vabaainega. Töö autori hinnangul peaks antud vabaaine olema kohustuslikuks nii politseiteenistuse kui ka patrullpolitseiniku erialal. Seda just seepärast, et noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikud puutuvad igapäevaselt oma töös kokku erinevate inimestega, erinevate probleemidega ehk teisisõnu on pidevas kontaktis kogukonnaga ning seeläbi võimalus märgata, koguda ja edastada olulist informatsiooni radikaliseerumise ennetamiseks. Aineprogrammist ja õppekavadest nähtus, et valdavalt kasutati õppemetoodikana teoreetiliste loengute läbiviimist (vaid vabaaines toimus arvestus kaasuse lahendamisena). Teoreetilisi teadmisi peaks aga oskama ka rakendada probleemõppes, seega on eriti oluline radikalismi-terrorismi temaatikat käsitleda ka praktiliselt, integreerituna näiteks sellistesse õppeainetesse nagu „patrullimise põhialused“ või „väljakutsete teenindamine“. Seega oleks oluline täiendada ennekõike patrullpolitseiniku ja politseiteenistuse õppekavasid radikaliseerumise olemuse, liikide, põhjuste, oskus käitumiseks ja ennetamise võimaluste temaatikaga, kus oleks lisaks teoreetilisele osale ka praktilised ülesanded.

Seejärel järgnes dokumendianalüüsile uuring politseiametnike radikaliseerumise alast teadlikkusest. Antud uuringus osales 275-st 101 (37%) noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikku. Uuringus võrreldi saadud vastuseid põhiliselt ametikohtade (noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinik) ja enesehinnangu (teadlik/mitte teadlik) jaotuse lõikes. Lisaks teostati võrdlusi ka sugude, tööstaaži, vanuse ja prefektuuride lõikes. Nagu eelnevalt öeldud, osales uuringus kokku 101 politseiametnikku, kellest moodustas 38% naised ja 62% mehed. Osalejatest 84% omas politseilist haridust. Töökohtade lõikes oli enim vastajaid Põhja prefektuuris (33%), seejärel Lääne prefektuuris (25%) ning neile järgnesid Lõuna prefektuur (23%) ja Ida prefektuur (19%). Ametikohtade lõikes osales uuringus: 33-st 22 noorsoopolitseinikku, mis teeb 67%, 44-st 31 piirkonnapolitseinikku (k.a piirkonnavanem), mis teeb 70% ja 198-st 48 patrullpolitseinikku (k.a välijuht), mis teeb 24%. Vaatamata töö autori korduvatele teadetele ja otsekontaktile helistamise teel, ei võtnud politseiametnikud uuringust aktiivselt osa. Osaliselt võis see tingitud olla asjaolust, et vahetult enne käesoleva uuringu läbiviimist, toimus Siseministeeriumi küsitlus, kus tuli anda hinnang oma vahetule juhile. Teisalt võib vastanute arv olla väike seetõttu, et antud temaatika on politseiametnikele võõras või puudub huvi, mistõttu ei soovitud küsimustele vastata.

Andes hinnangut oma radikaliseerumise alasele teadlikkusele selgus (vt lk 49), et 51% peavad ennast teadlikuks, 43 % mitte ja 6% vastanutest ei osanud oma teadlikust hinnata. Meesoost isikud pidasid ennast rohkem teadlikuks kui naissoost isikud, nimelt mehed 35% ja naised 16%. Teadlikuks pidasid ennast 24 patrullpolitseinikku, 23 piirkonnapolitseinikku ja 5 noorsoopolitseinikku. Hii-ruut testiga selgus, et enesehinnangu jaotus (teadlik/mitte teadlik) ametikohtade lõikes erineb statistiliselt oluliselt ($p=0,015$) ehk noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinike vastused erinesid oluliselt. Arvestades seda, et 43% hindab ennast mitte teadlikuks ning 6% ei oska enesele hinnangut anda, tuleb nentida, et ligi pooled ei pea ennast antud temaatikast teadlikuks. Samuti selgus, et teadlikuks ei pea ennast just vähesema tööstaažiga ja nooremad politseiametnikud. Põhjuseks võib olla vähene huvitatus, kokkupuute ja koolituste puudumine.

Uuringus osalejatest on saanud radikaliseerumise alast informatsiooni (vt lk 50-51) enim meedia vahendusel, nimelt 73% vastanutest. Töö autori hinnangul on meedial suur roll hoiakute ja arusaamade kujunemisel. Nimelt, kui isik ei suuda kriitiliselt hinnata nähtut või kuuldot, siis võibki kujuneda valearusaam, näiteks et kõik radikaliseerunud isikud on ainult moslemite seas. Seejärel valis 70% vastanutest interneti ning kõige vähem informatsiooni saadi erialasest kirjandusest (12%) ja mujalt (21%). 101-st osalejast on saanud radikaliseerumise temaatilist koolitust 33% vastajatest, kelle moodustasid 6 noorsoopolitseinikku, 10 patrullpolitseinikku ja 17 piirkonnapolitseinikku. Seega saab öelda, et väga väike osakaal on saanud varasemalt radikaliseerumise temaatilist koolitust ning radikaliseerumise alane teadlikkus pärineb meedia ja interneti vahendusel saadud informatsioonist. Töö autori hinnangul on politseilised koolitused radikaliseerumise teemal olulised, kuna üksnes meedia vahendusel ja internetist leitud informatsiooni talletamine võib luua valearusaamu ning tekitada hiljem politseitöös konfliktseid olukordi, mida on ka väitnud MacNab & Worthley (2012, pp. 68; vt lk 31). Samuti võidakse keskenduda ainult ühele radikaliseerumise liigile, sellele mis meedias kõige enam kajastust leiab, näiteks religioosselt motiveeritud isikud (vt lk 17). Ehk võib tekkida olukord, kus politseiametnikud puutuvad kokku radikaliseerunud isikuga, kuid nad ei oska märgata selles isikus radikaliseerumise tunnuseid. Näiteks üksiküritajad ehk „üksikud hundid“, kes tegutseb üksinda ning keda on raske tavameetmetega tuvastada (vt lk 17). Seega on oluline, et politseiametnikud saaksid ülevaate võimalikest radikaliseerumise liikidest, tunnustest, põhjustest ja sellest, mida tuleks edasi teha kogutud informatsiooniga ning seda just läbi politseiliste koolituste.

Arvestades, et 51% osalejatest pidas ennast teadlikuks, 43% mitte ning 6% ei osanud oma teadlikkust hinnata, saab öelda, et ligi pooled ei pea ennast radikaliseerumise temaatikast teadlikuks. Kuigi kui vaadata küsimuse nr 3 vastuseid (vt tabel 8, lk 51), saab siiski öelda, et suur enamus osalejatest on teadlikud üldisemast radikaliseerumise temaatikast. Muidugi siin tuleb arvestada asjaolu, et uuringus esitatud küsimused ei anna täielikku ülevaadet politseiametnike teadlikkusest, kuna antud uuring annab ülevaate ja aimduse, kas politseiametnikud on piisavalt teadlikud radikaliseerumise temaatikast, selle ennetamiseks, ning kas nad oleksid huvitatud radikaliseerumise teemalistest koolitustest. Samuti tuleb tähelepanu pöörata asjaolule, et näiteks küsimuse nr 3 vastustest nähtub, et ligi 15% osalejatest valis valikuvariandi „Ei tea“. Antud valiku tegemine võib näidata, et antud teema on osalejatele võõras ning seetõttu ei juletud nõ „suvalisi“ valikuid teha.

Samuti selgus (vt lk 52-54), et 101-st osalejast ainult 19% tunneks ära radikaliseerunud isiku, 59% ei tunneks ning 22% ei osanud hinnangut anda. Seega kuigi kolmanda küsimuse vastustest nähtus, et osalejatel on üldine teadlikud üldisemast radikaliseerumise temaatikast, näitab antud küsimuse tulemused siiski, et ei olda teadlikud radikaliseerumises olemusest, liikidest, tunnustest. Antud vastustest selgus, et radikaliseerunud isikut ei tunneks ära just nooremad ja vähesema tööstaaziga politseiametnikud. Põhjuseks võib samuti olla vähene huvitus, kokkupuute ja koolituste puudumine. Antud küsimuse juures oli osalejatel võimalus kirjutada, mille järgi nad tunneksid isiku ära. Põhiline tunnus, mille järgi radikaliseerunud isikut ära tuntakse on välimus, sõnavõttud ja käitumine – mis on väga laiad mõisted. Konkreetsemad tunnuse on näiteks erinevate sümbolite kasutamine (k.a tätoveeringud), reisimine konflikti piirkondadesse, sotsiaalne isoleeritus, kuritegude toimepanemine kehtiva korra vastu jne (vt lk 14-15). Paari vastuse puhul oli näha, et on osaletud radikaliseerumise temaatilisel koolitusel, kuna on spetsiifilisemalt kirjeldanud, mille järgi radikaliseerunud isikut ära tunda, näiteks „/.../ *Eestis väljendub moslemikogukonnas meedia andmetel radikaalsus valdavalt terroriorganisatsioonide sümboolika näitamises*“.

Küsimustikus oli küsimus nr 5 ja 6 (sõnastus muudetud), mis lisati kontrollküsimustena nägemaks, kas isikute vastustes toimub muudatusi. Nimelt tabelis 8 toodud väidet „Radikaliseerumine tähendab terroriakti toimepanemist“ kontrolliti küsimusega nr 5 ning väidet „Radikaliseerunud isikud on peamiselt moslemite hulgas“ kontrollitud küsimusega nr 6 (vt lk 51, 54-56). Vastustest nähtub, et politseiametnike vastustes oli muudatusi õigema vastuse suunas. Nimelt kui algselt 101-st vastajast 54% teadis, et radikaliseerumine ei tähenda terroriakti

toimepanemist, siis kontrollküsimusele vastas juba 73% osalejatest, et radikaliseerumine ei tähenda ilmingimata terroriakti toimepanemist, kuid võib jõuda selleni (vt lk 9-10, 27) . Töö autori hinnangul võib oletada, et eelnevad valikvastused ja küsimused on pannud uuringus osalejad mõtlema antud temaatika üle ning küsimustele vastates, on toimunud teadlikkuse suurenemine.

Kaitsepolitseiamet on terrorismiohu hinnanud 2016.a Eestis madalaks, on nad siiski pööranud tähelepanu asjaoluga, et radikaliseerumist soodustav propaganda on jätkuvalt internetist kättesaadav ning levib (vt lk 30), ehk siis saab öelda, et radikaliseerumine ei ole hetkel Eestis probleemiks, kuid võib saada. Uuringus osalejate hinnangul ei ole see samuti hetkel probleemiks (84%), kuid 60% vastajatest arvab, et see võib tulevikus osutuda probleemiks (vt lk 56-57). Seega tuleb arvestada asjaoluga, et radikaliseerumine võib muutuda Eestis probleemiks ning selle ennetamiseks on oluline politseiametnike varakult koolitada.

Uuringus selgus, et politseiametnikud ei poolda omaalgatuslike rühmitusi, nt Odini sõdalasi (vt 58-60). Nimelt 76% osalejatest ütles, et nad ei poolda, 14% ei osanud küsimusele vastata ning 10% pooldas. Võttes kokku osalejate selgitusi, ollakse arvamusel, et avaliku korra tagamiseks on olemas vastavad seaduslikud institutsioonid. Antud vastus näitab, et politseiametnike hoiakud ei ole pooldavad/soosivad omaalgatuslike rühmituste suhtes. Vaadates osalejate vastuseid väidetele küsimuses nr 10 (vt tabel 9, lk 60-61) on politseiametnike hoiakud pooldavad nende rolli radikaliseerumise ennetamisel ehk nad on teadlikud sellest, et neil on võimalus ennetada radikaliseerumist (vt lk 33-37). Seega saab öelda, et politseiametnikud on valmis osalema koolitustel ning valmis panustama radikaliseerumise ennetamisse. Samuti nähtub vastustest, et ollakse teadlikud oma hoiakutest ning nende mõjust käitumisele. Nimelt 47% vastajatest ütleb, et nende hoiakud mõjutavad nende käitumist igapäevatoos ning 55% osalejatest arvavad, et radikaliseerumise alane teadmatus võib tekitada nende töös konfliktseid olukordi. Seega politseiametnikud mõistavad, et nende teadlikkus, hoiakud ja käitumine on omavahel seotud ning teadmatus võib tekitada konfliktseid olukordi. Teadlikkus ja käitumine on omavahel seotud ja madal teadlikkus võib tekitada arusaamatusi (vt lk 30-32).

Samuti selgus uuringus, et 101-st 79% politseiametnikest ei ole saanud juhiseid, kuidas tuleks käituda kokkupuutumisel radikaliseerunud isikuga (vt lk 61-63). Antud juhiste olemasolu on oluline radikaliseerumise ennetustöös. Osalejatel oli võimalus vastata, mida nad teeksid, kui omaksid informatsiooni radikaliseerunud isiku kohta. Vastustest selgus (vt lk 62-63), et nad

edastaksid informatsiooni, põhiliselt teavitaks kolleegi või juhti. Siiski esines vastuseid „Ei tea“ või „Teataks kuhu vaja“. Antud vastustest on näha, et osalejad ei ole saanud juhiseid ega koolitusi, kuidas käituda kokkupuutumisel radikaliseerunud isikuga või mida täpselt teha informatsiooniga. Ebakindlust vastustes näitab ka asjaolu, et kõikide küsimuste puhul osutuks valituks ka vastusevariant „Ei oska öelda“. Samuti soovib 80% osalejatest radikaliseerumise temaatilist koolitust (vt lk 63-65). Koolitustel soovitakse saada teadmisi järgmiste asjaolude kohta: kuidas radikaliseerunud isikut ära tunda; kuidas käituda kokkupuutumisel radikaliseerunud isikuga; kuidas suhelda teistest kultuuriruumist peredega ja kuidas leida ühiseid kokkupuuteid tagamaks kõikide turvatunne; terviklik ülevaade radikaliseerumise temaatikast.

Võttes kokku politseiametnike teadlikkust, tuleb öelda, et politseiametnikud on teadlikud sellest, mis üldiselt on radikaliseerumine, kuid nad ei tunneks ära radikaliseerunud isikut. See näitab, et tegelikult ei olda teadlikud erinevatest radikaliseerumise liikidest, põhjustest ja ei olda valmis radikaliseerumise ennetamiseks. Radikaliseerumist ei ole võimalik ennetada, kui ei osata tunda ja märgata radikaliseerumise ilminguid. Uuringus selgus, et mitte teadlikke politseiametnike hulgas on just vähesema töökogemusega ja nooremad politseiametnikud ning enim eksisid oma vastustes patrullpolitseinikud. Põhjuseks võib olla vähene huvitatus, kokkupuute ja/või koolituste puudumine. Seega saab väita, et politseiametnikud ei ole piisavalt teadlikud radikaliseerumise ennetamiseks.

Lähtuvalt magistr töö eesmärgist ja uuringutulemustest esitab töö autor ettepanekud Politsei- ja Piirivalveametile ning Sisekaitseakadeemiale politseiametnike radikaliseerumise alase teadlikkuse suurendamiseks, nimelt:

- Lähtudes dokumendianalüüsi tulemustest (vt lk 43-47) selgub, et Sisekaitseakadeemia politsei eriala õppekavadest on ainult politseiteenistuse eriala õppekavas otsene viide radikaliseerumise teemakäsitlusele. Sellest saab järeldada, et politseiametnikud ei ole varasemalt saanud radikaliseerumise teemalisi koolitusi põhiõppes ning käesoleval hetkel on selle käsitlus jätkuvalt vähene radikaliseerumise ennetamiseks. Olema on küll vabaaine nimega „Varase sekkumise võimalused radikalismi ja terrorismi“, kuid nagu selle nimi ütleb, on tegemist vabaainega ning seetõttu pole see kohustuslik. Lähtuvalt eelpool toodust tehakse Sisekaitseakadeemiale ettepanek muuta patrullpolitseinike ja politseiteenistuse õppekavades kohustuslikuks õppeaineks hetkel vabaainena olev 2013.a välja töötatud õppeaine nimega „Varase sekkumise võimalused radikalismi ja terrorismi“ (aineprogramm PPKC5210, 3 EAP).

Või lisada õppekavadesse uus õppeaine, kus käsitletakse radikaliseerumise olemust, liike/vorme, tunnuseid, põhjuseid, kuidas tuleks käituda ja tutvustatakse ennetamise võimalusi (vt lk 9-37). See on oluline just tulevastele noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikele, kuna nemad puutuvad enim oma töös kokku võimalike radikaliseerunud isikutega. Lisaks teoreetilisele käsitlusele oleks teadmiste kinnistamiseks oluline viia läbi praktilisi harjutusi, näiteks võimalike situatsioonide läbimängimist, kus tuleks hinnata isikuomadusi, käitumist, tuvastada võimalikke esinevaid probleeme ning saadud andmete põhjal edasi tegutseda (informatsiooni vormistamine, edastamine ehk teabevahetus) ning selliseid teemasid peaks integreerima erinevatesse õppeainetesse ja moodulitesse (näiteks õppeainetesse „patrullimise põhialused“ ja „väljakutsete teenindamine“).

- Ankeetküsitlusest noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikele selgus (vt lk 47-65), et politseiametnikel on olemas üldised teadmised radikaliseerumise olemusest, kuid puuduvad teadmised radikaliseerunud isiku tuvastamiseks ning neile ei ole tööalaselt antud juhiseid, kuidas tuleks käituda kokkupuutumisel radikaliseerunud isikuga. Seega saab öelda, et noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikud ei ole piisavalt teadlikud radikaliseerumise ennetamiseks. Arvestades radikaliseerumise problemaatilisust Euroopas ja väljaspool Euroopat asuvates riikides ning asjaolu, et globaliseerumise tulemina on terrorismioht viimase 10-15.a jooksul märgatavalt lähenenud (vt lk 29-30), tuleb suurendada politseiametnike radikaliseerumise alast teadlikust vältimaks terroriakti toimepanemist. Tuginedes eelpool toodule tehakse Politsei-ja Piirivalveametile ettepanek:

a) esmalt töötada välja ja viia läbi noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikele radikaliseerumise teemaline koolitus, mis käsitleks radikaliseerumise olemust, liike, tunnuseid, põhjusi ja ennetamise võimalusi läbi kogukonnakeskse politseitöö (vt lk 9-37). Samuti peaks koolitus hõlmama oskust käituda radikaliseerunud isikuga ning oskust, kuidas saadud andmete põhjal edasi tegutseda (informatsiooni vormistamine, edastamine ehk teabevahetus). Seejärel viia ka samalaadne koolitus läbi juba piirivalvurite ja kriminaalpolitsei hulgas, kuna nemad puutuvad samuti oma töös kokku erinevate inimestega.

b) koostada **juhend**, mis annaks politseiametnikele juhised, kuidas tuleks käituda kokkupuutumisel radikaliseerunud isikuga ning kellele tuleks edastada radikaliseerunud isikut puudutav informatsioon ehk milliseid kanaleid pidi peaks informatsioon liikuma.

c) sätestada kord Politsei-ja Piirivalveameti ja koostööpartnerite vahel, kuidas rakendub radikaliseerunud isiku taasühiskonnastamise protsess. Ehk kui politsei on tuvastanud

radikaliseerunud isiku, kes võib olla julgeolekuohuks, siis peaks ametkondade koostöö tagama, et isik ei kujutaks ühiskonnale ohtu.

Nimetatud ettepanekud on esitatud sooviga, et politseiametnikud oskaksid tähelepanu pöörata radikaliseerumise ilmingutele ning vastavalt etteantud juhistele ka tegutseda, tagamaks turvalist elukeskkonda.

KOKKUVÕTE

Ülemaailmastumise üheks suureks julgeoleku ohuks saab nimetada radikaliseerumist, mis võib jõuda terroriakti toimepanemiseni. Kuigi Kaitsepolitseiamet on oma aastaraamatus (2015) öelnud, et terrorismioht on 2016.a Eestis madal, tuleb siiski arvestada asjaoluga, et julgeolekuoht on viimase 10-15.a suurenenud. Seda soodustavaks teguriks saab lugeda internetist kättesaadavat informatsiooni, propagandat ning globaliseerumist. Kuna Eestis on olnud radikaliseerumise ilminguid, on oluline juba varakult tegeleda radikaliseerumise ennetamisega, hoidmaks ära võimalikke vägivaldseid sündmuseid. Siinkohal on oluline roll just noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikel, kes oma igapäevatoos puutuvad kokku erinevate inimestega, sh võimalike radikaliseerunud isikutega. Ehk siis kogukonnakeskse politseitööga on võimalik ennetada radikaliseerumist, suheldes ning saades kogukonnalt olulist informatsiooni. Seega on oluline, et politseiametnikud oleksid teadlikud radikaliseerumise temaatikast (radikaliseerumise olemus, liigid, tunnused, oskused käitumiseks, ennetamise võimalused), et osata varakult märgata ja ära tunda radikaliseerunud isikut ning osata edastada olulist informatsiooni. Avaliku korra tagamise eest vastutab iga politseiametnik, olenemata tema tööpetsiifikast. Samuti iga kodanik, olles avatud ja tehes koostööd politseiga.

Töös püstitati uurimisprobleem: kas noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinike radikaliseerumise alane teadlikkus on piisav radikaliseerumise ennetamiseks? Töö eesmärgiks oli selgitada välja politseiametnike radikaliseerumise alane teadlikkus ja saadud tulemuste põhjal esitada ettepanekud Politsei-ja Piirivalveametile ning Sisekaitseakadeemiale koolituste läbiviimiseks. Eesmärgi saavutamiseks püstitati järgmised uurimisülesanded:

1. Analüüsida teoreetilisi käsitlusi radikaliseerumise olemusest, põhjustest, liikidest, ennetamise võimalustest.
2. Analüüsida Sisekaitseakadeemia politsei erialade õppekavasid leidmaks radikaliseerumise temaatika kajastatust.
3. Analüüsida noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinike hinnanguid ja teadmisi radikaliseerumise kohta.

Uurimisülesannete lahendamisel tugineti erinevate teoreetiliste allikate analüüsile, Sisekaitseakadeemia politsei eriala puudutavate õppekavade analüüsile, saamaks teada, kas esineb õppekavades radikaliseerumise temaatikat ja millisel määral ning koostati elektroonselt

läbiviidav ankeetküsitlus noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikele, saamaks teada nende radikaliseerumise alast teadlikkust. Käesolevas töös selgus järgnev (vt lk 52-64):

- Noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikud on teadlikud üldisemalt radikaliseerumise temaatikast, kuid tegelikult ei olda teadlikud erinevatest radikaliseerumise liikidest, põhjustest – seega ei olda valmis radikaliseerumise ennetamiseks.
- Enim eksisid oma vastustes patrullpolitseinikud, mis võib olla tingitud koolituste ja antud temaatikaga kokkupuute puudumisest ning vähesest huvist.
- Antud temaatikast mitte teadlikke esines just nooremate ja vähesema tööstaažiga politseiametnike hulgas. See võib olla tingitud vähesest huvitatuses, kokkupuute ja/või koolituste puudumisest.
- Töös selgus, et politseiametnikud ei poolda omaalgatuslike rühmitusi ehk nende hoiakud ei ole radikaliseerumist soosivad.
- Politseiametnikud on teadlikud, et neil on võimalus ennetada radikaliseerumist, kuid siiski puuduvad selleks vajalikud teadmised.
- Politseiametnikud soovivad radikaliseerumise alast koolitust.

Võttes kokku politseiametnike teadlikkust, tuleb öelda, et politseiametnikel on teadlikud sellest, mis üldiselt on radikaliseerumine, kuid nad ei tunneks ära radikaliseerunud isikut. See näitab, et tegelikult ei olda teadlikud erinevatest radikaliseerumise liikidest, põhjustest ja ei olda valmis radikaliseerumise ennetamiseks. Radikaliseerumist ei ole võimalik ennetada, kui ei teata ja osata märgata radikaliseerumise ilminguid. Uuringus selgus, et mitte teadlikke politseiametnike hulgas on just vähesema töökogemusega ja nooremad politseiametnikud ning enim eksisid oma vastustes patrullpolitseinikud. Põhjuseks võib olla vähene huvitatus, kokkupuute ja/või koolituste puudumine. Kokkuvõtvalt selgus, et politseiametnikel ei ole piisavalt teadmisi radikaliseerumise ennetamiseks ning nad vajavad vastavasisuliselt koolitust.

Lähtuvalt magistr töö eesmärgist esitab töö autor ettepanekud Politsei- ja Piirivalveametile ning Sisekaitseakadeemiale politseiametnike radikaliseerumise alase teadlikkuse suurendamiseks, nimelt:

- Lähtudes dokumendianalüüsi tulemustest (vt lk 43-47) selgub, et Sisekaitseakadeemia politsei eriala õppekavadest on ainult politseiteenistuse eriala õppekavas otsene viide radikaliseerumise teemakäsitlusele. Sellest saab järeldada, et politseiametnikud ei ole varasemalt

saanud radikaliseerumise teemalisi koolitusi põhiõppes ning käesoleval hetkel on selle käsitlus jätkuvalt vähene radikaliseerumise ennetamiseks. Olema on küll vabaaine nimega „Varase sekkumise võimalused radikalismi ja terrorismi“, kuid nagu selle nimi ütleb, on tegemist vabaainega ning seetõttu pole see kohustuslik. Lähtuvalt eelpool toodust tehakse Sisekaitseakadeemia eettepanek muuta patrullpolitseinike ja politseiteenistuse õppekavades kohustuslikuks õppeaineks hetkel vabaainena olev 2013.a välja töötatud õppeaine nimega „Varase sekkumise võimalused radikalismi ja terrorismi“ (aineprogramm PPKC5210, 3 EAP). Või lisada õppekavadesse uus õppeaine, kus käsitletakse radikaliseerumise olemust, liike/vorme, tunnuseid, põhjuseid, kuidas tuleks käituda ja tutvustatakse ennetamise võimalusi (vt lk 9-37). See on oluline just tulevastele noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikele, kuna nemad puutuvad enim oma töös kokku võimalike radikaliseerunud isikutega. Lisaks teoreetilisele käsitlusele oleks teadmiste kinnistamiseks oluline viia läbi praktilisi harjutusi, näiteks võimalike situatsioonide läbimängimist, kus tuleks hinnata isikuomadusi, käitumist, tuvastada võimalikke esinevaid probleeme ning saadud andmete põhjal edasi tegutseda (informatsiooni vormistamine, edastamine ehk teabevahetus) ning selliseid teemasid peaks integreerima erinevatesse õppeainetesse ja moodulitesse (näiteks õppeainetesse „patrullimise põhialused“ ja „väljakutsete teenindamine“).

- Ankeetküsitlusest noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikele selgus (vt lk 47-65), et politseiametnikel on olemas üldised teadmised radikaliseerumise olemusest, kuid puuduvad teadmised radikaliseerunud isiku tuvastamiseks ning neile ei ole tööalaselt antud juhiseid, kuidas tuleks käituda kokkupuutumisel radikaliseerunud isikuga. Seega saab öelda, et noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikud ei ole piisavalt teadlikud radikaliseerumise ennetamiseks. Arvestades radikaliseerumise problemaatilisust Euroopas ja väljaspool Euroopat asuvates riikides ning asjaolu, et globaliseerumise tulemina on terrorismioht viimase 10-15.a jooksul märgatavalt lähenenud (vt lk 29-30), tuleb suurendada politseiametnike radikaliseerumise alast teadlikust vältimaks terroriakti toimepanemist. Tuginedes eelpool toodule tehakse Politsei- ja Piirivalveametile eettepanek:

a) esmalt töötada välja ja viia läbi noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikele radikaliseerumise teemaline koolitus, mis käsitleks radikaliseerumise olemust, liike, tunnuseid, põhjusi ja ennetamise võimalusi läbi kogukonnakeskse politseitöö (vt lk 9-37). Samuti peaks koolitus hõlmama oskust käituda radikaliseerunud isikuga ning oskust, kuidas saadud andmete põhjal edasi tegutseda (informatsiooni vormistamine, edastamine ehk teabevahetus). Seejärel viia ka

samalaadne koolitus läbi juba piirivalvurite ja kriminaalpolitsei hulgas, kuna nemad puutuvad samuti oma töös kokku erinevate inimestega.

b) koostada **juhend**, mis annaks politseiametnikele juhised, kuidas tuleks käituda kokkupuutumisel radikaliseerunud isikuga ning kellele tuleks edastada radikaliseerunud isikut puudutav informatsioon ehk milliseid kanaleid pidi peaks informatsioon liikuma.

c) sätestada kord Politsei-ja Piirivalveameti ja koostööpartnerite vahel, kuidas rakendub radikaliseerunud isiku taasühiskonnastamise protsess. Ehk kui politsei on tuvastanud radikaliseerunud isiku, kes võib olla julgeolekuohuks, siis peaks ametkondade koostöö tagama, et isik ei kujutaks ühiskonnale ohtu.

Teoreetilised lähtekohad ja uuringu tulemused võimaldasid saavutada töö eesmärgi ehk selgitada välja politseiametnike radikaliseerumise alast teadlikkust ja saadud tulemuste põhjal esitada ettepanekuid Politsei-ja Piirivalveametile ning Sisekaitseakadeemiale koolituste läbiviimiseks. Töö autor on veendumusel, et kui Sisekaitseakadeemia ning Politsei-ja Piirivalveamet võtavad arvesse antud töös tehtud ettepanekuid, on tulevikus võimalus vältida naaberriikides aset leidnud vägivaldseid sündmuseid. Politseiametnikud oleksid teadlikumad ning oskaksid tähelepanu pöörata radikaliseerumise ilmingutele ning vastavalt etteantud juhistele ka tegutseda, tagamaks turvalist elukeskkonda.

Antud töös anti ülevaade radikaliseerumise olemusest, võimalikest põhjustest, liikidest ja politseiametnike rollist radikaliseerumise ennetamisel ja töötada välja ettepanekud politseiametnike teadlikkuse tõstmiseks. Töö autori hinnangul on oluline antud temaatika edasine uurimine nii poliitilises kui ka vangla jt asutuste kontekstis, kuna radikaliseerumise ennetamise saavad panustada kõik. Täiendavate uuringutega oleks vajalik välja selgitada radikaliseerumise ennetamiseks koostöö jaotus, sh töötada välja vastav kord ning taasühiskonnastamiseks (radikaliseerumise protsessi tagasipööramine) sobilikumad ja tulemuslikumad programmid. Samuti võiks uurida naaberriikide (nr Rootsi, Soome) kogemusi radikaliseerumise õpetamisest/koolitamisest ning täiendada SKA õppekavasid vastavate teemadega, sh valida õpetamiseks toimiv ja sobiv metoodika.

SUMMARY

The purpose of this master's thesis was to find out awareness of radicalization among police officers and the obtained results are basis for proposals submitted to Police and Border Guard Board and the Public Service Academy for training purposes. This work is a qualitative-quantitative (aka combined monitoring survey), document analysis and a questionnaire were used to collect the data. For the qualitative content analysis program Nvivo was used and quantitative analysis was performed using the program MS Excel in which descriptive and generic methods were used to display important information in forms of tables and drawings. Professional training programs of Police Academy were used as the basis of document analysis in order to establish whether they approach the topic of radicalization and to what extent. The questionnaire for survey was conducted using quota sampling method, which accounted for the Police and Border Guard Board, youth, regional and patrol officers. The study results and conclusions are presented in the second chapter, on pages 43-72.

The study revealed that the Police Academy curricula lacks of the topics of radicalization. There is a topic named "Early intervention possibilities of radicalism and terrorism," but this subject is not mandatory. The survey revealed that the police officers are aware of what is radicalization in general, but they fail to recognize a radicalized identity. This shows that in fact, not being aware of the different types of radicalization are the reasons they are not ready for the prevention of radicalization. It also showed that the majority of the non-conscious among police officers are the ones with very limited work experience and the younger police officers. This may be due to the lack of incentives in this theme, the lack of exposure, or lack of training. Thus, it can be argued that the police officers are not sufficiently aware of the prevention of radicalization.

The author of this master's thesis presents the results of the work as proposals to the Police and Border Guard Board and the Public Service Academy to raise radicalization awareness among police officers.

VIIDATUD ALIKATE LOETELU

Ainsaar, M., Asser, K., Beilmann, M., Krusell, S., Masso, A., Nahkur, O., Roots, A., Rämmer, A., ja Soidla, I. 2016. *Eesti elanikkonna hoiakud kolmandatest riikidest sisserändajate suhtes Euroopa sotsiaaluuringu andmetes*. Uuringu aruanne. Toim. Mare Ainsaar ja Mai Beilmann. Tartu Ülikool, lk 1-89.

Ajzen, I., & Fishbein, M., 2005. *The Influence of Attitudes on Behavior*. s.l., s.n. pp. 173-221. Leitav: <http://people.umass.edu/aizen/handbook.html>

Albarracin, D., Zanna, M.P., Johnson, B.T & Kumkale, G.T., 2014. Attitudes: Introduction and Scope. *The Handbook of Attitudes*. Edt Albarracin, D., Johnson, B.T., Zanna, M.P. Psychology Press, New York.

Barnett, M., 2014. *Social constructivism*. In: J. Baylis, S. Smith & P. Owens, eds. *The Globalization of world politics*. Sixth ed. s.l.:University of Oxford, pp. 155-168.

Bazeley, P., & Jackson, K., 2013. *Qualitative Data Analysis With NVIVO*. Second Edition. SAGE Publications Ltd. pp. 1-309

Becker, M., Caminiti, S., Fiorella, D., Francis, L., Gravino, P., Haklay, M. M., Hotho, A., Loreto, V., Mueller, J., Ricchiuti, F., Servedio, V. D. P., Sîrbu, A. & Tria, F., 2013. Awareness and Learning in Participatory Noise Sensing. *PLOS ONE*, 8(12), pp. 1-13. Leitud: Ebscohost andmebaasist. [22.08.2016].

Bhui, K., Warfa, N. & Jones, E., 2014. Is Violent Radicalisation Associated with Poverty, Migration, Poor Self-Reported Health and Common Mental Disorders?. *PLOS ONE*, March, Issue 3(Volume 9), pp. 1-10. Leitud: Sage Journal Online [11.12.2015]

*Bjorgo, T. & Horgan, J., 2009. *Leaving Terrorism Behind: Individual and Collective Disengagement*. Abingdon, UK: Routledge. Milla, M. N., Ancok, F. & Ancok, D., 2013. The impact of leader-follower interactions on the radicalization of terrorists: A case study of the Bali bombers. *Asian Journal of Social Psychology*, 16, pp. 92-100. Leitud: Sage Journals Online [11.12.2015]

Borum, R., 2011. Radicalization into Violent Extremism I: A Review of Social Science Theories. *Journal of Strategic Security* 4, No. 4 7-36. Leitav: <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1139&context=jss>

Borum, R., 2014. Psychological Vulnerabilities and Propensities for Involvement in Violent Extremism. *Behavioral Sciences and the Law Behav. Sci. Law* 32. pp. 286–305.

Bourne, J. 2015. Anti-racist witchcraft. *Institute of Race Relations*, Vol. 57(1): 67–77

Buzan, B. 2011. The National Security Problem In International Relations. In C. W. Hughes & L. Y. Meng (Eds.), *Security Studies*. pp. 1-33. London, New York: Routledge

Christmann, K., 2012. Preventing Religious Radicalisation and Violent Extremism. A Systematic Review of the Research Evidence. *Youth Justice Board for England and Wales*, pp. 1-76. [Võrgumaterjal].

Leitav: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396030/preventing-violent-extremism-systematic-review.pdf. [Kasutatud: 14.01.2016]

Coon, J.K., 2016. Police officers' attitudes toward diversity issues: Comparing supervisors and non-supervisors on multicultural skills, values, and training. *International Journal of Police Science & Management*, Vol. 18(2), pp. 115–125. Leitud: Sage Journals Online [Kasutatud 26.07.2016]

Crone, M., 2014. Religion and Violence: Governing Muslim Militancy through Aesthetic Assamlages. *Millennium: Journal of International Studies*. Vol 43(1), pp. 291-307. Leitud: Sage Journals Online [11.12.2015]

Crossett, C & Spitaletta, J.A., 2010. U.S. Radicalization: Relevant Psychological and Sociological Concepts. Army Asymmetric Warfare Group. The Johns Hopkins University. Applied Physics Laboratory.

Doosje, B., Loseman, A. & Van den Bos, K., 2013. Determinants of Radicalization of Islamic Youth in the Netherlands: Personal Uncertainty, Perceived Injustice, and Perceived Group Threat. *Journal of Social Issues*, Vol. 69, No. 3, pp. 586-604.

Dornhof, S., 2009. Germany: Constructing a sociology of Islamist radicalisation. *Race & Class*. Institute of Race Relations, Vol. 50(4): 75–82. Leitud: Sage Journals Online [11.12.2015]

Dzombic, J., 2014. Rightwing extremism in Serbia. *Race&Class. Institute of Race Relations*, 4(55), pp. 106-110. Leitud: Sage Journals Online [11.12.2015]

Eesti Keele Instituut, 2013. *Eesti Õigekeelsussõnaraamat ÕS 2013*. [Võrgumaterjal]. Leitav: <http://www.eki.ee/dict/qs/>. [Kasutatud 29.12.2014]

Eesti Keele Instituut, 2014. *Eesti keele seletav sõnaraamat*. [Võrgumaterjal]. Leitav: <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=radikaal&F=M>. [Kasutatud 29.12.2014].

Engman, K., 2011. Märterlus kui religioosne ja poliitiline mõjutusvahend islami ja kristluse näitel. *Usuteaduslik Ajakiri*, lk 87-111. Leitav:

[http://usuteadus.ee/wordpress/wp-content/uploads/2011%20\(62\)/Engman.pdf](http://usuteadus.ee/wordpress/wp-content/uploads/2011%20(62)/Engman.pdf). [Kasutatud 14.01.2016]

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee, 2008. *Terrorismi ja vägivaldse radikaalseerumise ennetamine*. Arvamus. 99 rue Belliard, B-1040 Brüssel. Leitav: www.eesc.europa.eu/resources/docs/grf_ces65-2008_d_et.doc

European Commission, 2009. Coppra, *Community Policing Preventing Radicalisation & Terrorism*. Belgia. [Võrgumaterjal]. Leitav:

<http://www.coppra.eu/dl/preview%20pocket%20guide.pdf>. [Kasutatud 22.12.2016]

Famous Trials, Oklahoma City Bombing Trial (Timothy McVeigh Trial). [Võrgumaterjal].
Leitav <http://law2.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/mcveigh/mcveightrial.html>. [Kasutatud
24.08.2016]

* Fazio, R. H. (1990a). Multiple processes by which attitudes guide behavior: The MODE model as an integrative framework. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 23, pp. 75–109). San Diego, CA: Academic Press.

Flick, U., 2009. *An introduction to qualitative research*. 4., edition. London: SAGE Publications Ltd. Leitav: www.dphu.org/uploads/attachements/books/books_89_0.pdf. [Kasutatud: 15.01.2016]

* Fowler Jr, F. J. 2009. *Survey Research Methods*. London: SAGE Publications. Kivirand, K., 2015. *Gümnaasiumiõpilaste siseturvalisuse alane teadlikkus ning selle seos sisekaitsetse eelkutseõppega*. Magistritöö. Tallinn

Førland, T., Korsvik, T. & Christophersen, K.-A., 2010. Protest and Parents. A Retrospective Survey of Sixties Student Radicals in Norway. *ACTA SOCIOLOGICA*, Kõide Vol 53(3), pp. 229-245.

Guzzini, S., 2000. A Reconstruction of Constructivism in International Relations. *European Journal of International Relations*. Sage Publications, London. [Kasutatud 14.09.2016]

Haas, A. & Flores, S., 2012. College Student Awareness of Signs of Alcohol Poisoning. *Journal of Alcohol & Drug Education*, 56(3), pp. 59-76. Leitav: Ebscohost andmebaasist. [25.08.2016]

Haller, A., 2008. Süsteemne mõtlemine – jätkusuutlikkuse eeldus. *Ajakiri Director*, Rubriik: Eneseareng, Tasakaal, [Kasutatud: 01.04.2016]

Hayes, N. 2002. *Sotsiaalpsühholoogia alused*. Tallinn: Kirjastus „Külim“.

Hilborn, J., 2007. *Ülevaade kuriteoennetuse planeerimisest*. Toim. Anu Leps ja Kalev Lattik. Väljaandja Justiitsministeerium, lk 1-233, [Võrgumaterjal], Leitav: http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/7._ulevaade_kuriteoennetuse_planeerimisest.pdf, [Kasutatud 05.06.2016].

* Hoffer, E., 1951. *The true believer*. New York. HarperCollins. Doosje, B., Loseman, A. & Van den Bos, K., 2013. Determinants of Radicalization of Islamic Youth in the Netherlands: Personal Uncertainty, Perceived Injustice, and Perceived Group Threat. *Journal of Social Issues*, Vol. 69, No. 3, pp. 586-604. Leitav: Sage Journals Online [13.10.2015]

Huntington, Samuel P., 1999. *Tsivilisatsioonide kokkupõrge*. Tartu: OÜ Fontese Kirjastus.

Kaitsepolitseiamet, 2014. *Terrorismi liigid*. [Võrgumaterjal]. Leitav: <https://kapo.ee/et/content/terrorismi-liigid.html>. [Kasutatud 15.01.2016].

Kaitsepolitseiamet, 2016. Olukord Eestis. [Võrgumaterjal]. Leitav: www.kapo.ee. [Kasutatud 06.10.2016]

Koslowski, R., & Kratochwil, F.V., 1994. Understanding Change in International Politics: The Soviet Empire's Demise and the International System. *The MIT Press, International Organization*, Vol. 48, No. 2 (Spring, 1994), pp. 215-247. [Kasutatud 15.09.2016]

Kosnick, J.A., Betz, A.L., Jussim, L.L., & Lynn, A.R., 1992. Subliminal Conditioning of Attitudes. pp.152-162. Leitav: <https://pprg.stanford.edu/wp-content/uploads/1992-Subliminal-conditioning-of-attitudes.pdf>, [Kasutatud 25.09.2016]

Kruglanski, A.W., Gelfand, M.J., Bélanger, J.J., Sheveland, A., Hetiarachchi, M., Gunaratna, R., 2014. The Psychology of Radicalization and Deradicalization: How Significance Quest Impacts Violent Extremism. *Advances in Political Psychology*, Vol. 35, Suppl. 1.

Kulli, A. & Tiganik, R., 2010. *Religioon ja sotsiaalne kontroll tänapäevases kultuuriruumis*. Usuteaduslik Ajakiri, nr 1-2010(60), pp. 23-40. Leitud: http://usuteadus.ee/wordpress/?page_id=196&lang=et [11.12.2015]

Kühle, L. and Lindekilde, L., 2012. Radicalisation and the Limits of Tolerance: A Danish Case-Study. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 38, No.10, December 2012, pp. 1607-1623. Leitud: Sage Journals Online [11.12.2015]

Lehtsaar, T., 2009. Usulisest fundamentalismist religioonipsühholoogia pilguga¹. *Usuteaduslik Ajakiri*, Nr 2 (59), lk 19-31. [Võrgumaterjal], Leitav: [http://usuteadus.ee/wordpress/wp-content/uploads/2009%20\(59\)/Lehtsaar.pdf](http://usuteadus.ee/wordpress/wp-content/uploads/2009%20(59)/Lehtsaar.pdf) [Kasutatud 15.01.2016].

Loonet, M., 2011. Kaitseministeeriumi ründaja oli Karen Dramjan. [Võrgumaterjal]. Leitav: <http://www.postimees.ee/527604/kaitseministeeriumi-ruendaja-oli-karen-drambjan>. [Kasutatud: 14.01.2016]

Lutz, J. and Lutz, B., 2013. *Global Terrorism*. London: Routledge. 3th edition, pp. 1-24.

MacNab, B. R. & Worthley, R., 2012. Stereotype awareness development and effective cross-cultural management: An experimental approach. *International Journal of Cross Cultural Management*, 13(1), pp. 65-87. Leitud: Sage Journals Online.

McCauley, C & Moskalenko, S. 2008. Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20, pp. 415-433

Milla, M. N., Ancok, F. & Ancok, D., 2013. The impact of leader-follower interactions on the radicalization of terrorists: A case study of the Bali bombers. *Asian Journal of Social Psychology*, 16, pp. 92-100. Leitud: Sage Journals Online [11.12.2015]

Moghaddam, F.M., 2005. The Staircase to Terrorism. American Psychological Association. Vol. 60, No. 2, pp. 161-169

Neumann, P.R., 2013. Options and Strategies for Countering Online Radicalization in the United States. *Studies in Conflict & Terrorism*, 36:431-459

Niglas, K., 2010. The Multidimensional Model of Research Methodology: An Intefreated Set of Continua. *Mixed Methods in Social & Behavioral Research*. toim. Tashakkori, A., Teddlie, C., SAGE Publications, Inc.

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)., 2014. *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach*. Vienna: Organization for Security and Cooperation in Europe.

Organization for Security and Co-operation in Europe, 2014. Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach. Vienna, February 2014, pp. 1-199.

Pendell, D., Eyre, M., McManus, M., & Bonworth, J. 2016. Influences and vulnerabilities in radicalised lone-actor terrorists: UK practitioner perspectives. *International Journal of Police Science & Management*. Vol 18 (2), pp. 63-76

Power, M. S., 2014. Conceptualizing radicalization in a market for loyalties. *Media, War & Conflict*, vol 7(2), pp. 233-249. Leitud: Sage Journals Online [11.12.2015]

Puusepp, H., 2015. Kaitsepolitsei aastaraamat 2015. [Võrgumaterjal]. Leitav www.kapo.ee. [Kasutatud 14.10.2016]

Randlaid, S., 2014. Supo: Süürias on hukkunud 6-8 Soomest pärit võitlejat. Eesti Rahvusringhääling. [Võrgumaterjal]. Leitav: <http://uudised.err.ee/v/valismaa/2d928cdc-313c-4b98-980b-bec7eb864756/supo-suurias-on-hukkunud-6-8-soomest-parit-voitlejat>. [Kasutatud 09.11.2016]

Riistan, A., 2012. Fundamentalismi konstrueerimine. *ENDC Proceedings*, Volume 16, 2012, lk 280-302. toim. Andres Saumets & Vladimir Sazonov. [Võrgumaterjal]. Leitav: <http://www.ksk.edu.ee/en/research/encd-proceedings-nr-16/>. [Kasutatud 01.09.2015]

Saharov, J., 2015. New social movement. [Võrgumaterjal]. Käitumis-, Sotsiaal- ja Terviseteaduste Doktorikooli Terminoloogiaveeb. Leitav: http://www.doktorikool.ut.ee/ksst/term/ET/tahestik/new_social_movement/ [Kasutatud 04.12.2015].

Saumets, A., 2003. *Jumalate hukk või religioonide taassünd? Mõtteid religioosetest veendumustest poliitika vahendina*. Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused (KVÜÕA). Toimetised nr 2, lk 133-151. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2013/02/KVUOA_Toimetised_2_Saumets.pdf [Kasutatud 05.06.2015].

Sisekaitseakadeemia. Patrullpolitseinik. Õppekava. Rektori 05.05.2015 käskkirjaga nr 6.1-5/153. (Kasutatud 11.02.2016).

Sisekaitseakadeemia. Patrullpolitseinik. Õppekava. Rektori 10.05.2016 käskkirjaga nr 6.1-5/130. Leitav: www.sisekaitse.ee/ska/akadeemiast/õppe-tegevus/oppekavad/ (Kasutatud 25.10.2016).

Sisekaitseakadeemia. Patrullpolitseiniku õppekva moodulite rakenduskava. Rektori 05.05.2015 käskkirjaga nr 6.1-5/153. (Kasutatud 11.02.2016).

Sisekaitseakadeemia. Politseiteenistuse eriala õppekava. Nõukogu 22.04.2014 otsusega nr 1.1-6/8. (Kasutatud 11.02.2016).

Sisekaitseakadeemia. Politseiteenistuse eriala õppekava. Nõukogu 12.04.2016 otsusega nr 1.1-6/7. Leitav: [www.sisekaitse.ee/ska/akadeemiast/õppe tegevus/oppekavad/](http://www.sisekaitse.ee/ska/akadeemiast/õppe_tegevus/oppekavad/) (Kasutatud 25.10.2016).

Sisekaitseakadeemia. Sisejulgeoleku magistri õppekava. Nõukogu 20.05.2014 otsusega nr 1.1-6/11. (Kasutatud 11.02.2016).

Sisekaitseakadeemia. Sisejulgeoleku magistri õppekava. Nõukogu 12.04.2016 otsusega nr 1.1-6/10. Leitav: [www.sisekaitse.ee/ska/akadeemiast/õppe tegevus/oppekavad/](http://www.sisekaitse.ee/ska/akadeemiast/õppe_tegevus/oppekavad/) (Kasutatud 25.10.2016).

Skillicorn, D., Leuprecht, C. & Winn, C., 2012. Homegrown Islamist Radicalization in Canada: Process Insights from an Attitudinal Survey. *Canadian Journal of Political Science*, 4(45), pp. 929-956.

Smith, H.J. & Pettigrew, T.F., 2015. Advances in Relative Deprivation Theory and Research. *Soc Just Res*, 28, pp. 1–6

Sun, I.Y., 2003. Police officers' attitudes toward their role and work: A Comparison of Black and White Officers. *American Journal of Criminal Justice : AJCJ*; Fall 2003; 28, 1; Research Library, pp. 89-108

Takemura, T., 2011. Statistical Analysis on Relation between Workers' Information Security Awareness and the Behaviors in Japan. *Journal of Management Policy and Practice*, 12(3), pp. 27-36. Leitav: <http://na-businesspress.homestead.com/JMPP/TakemuraWeb.pdf>. [Kasutatud 25.08.2016]

Tallinna Ülikool. *Kursus „Liiklusohutusele suunatud hoiakute kujundamine“*. [Võrgumaterjal]. Leitav: <https://www.tlu.ee/opmat/hk/opiobjekt/Hoiakud/index.html>. [Kasutatud 01.07.2016]

Tammsaar, R., 2003. *Terrorism muutub maailmas*. Riigikogu Toimetised, Nr 8. Riigikogu Kantselei, 2007. [Võrgumaterjal]. Leitav: <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11619>. [Kasutatud 05.06.2015]

Tourangeau, R., & Galešić, M., 2008. Conceptions of Attitudes and Opinions. The SAGE Handbook of Public Opinion Research, Edt. Wolfgang Donsbach, Michael W Traugott.

Ullman, R., 2011. Redefining Security. In C. W. Hughes & L. Y. Meng (Eds.), *Security Studies*. pp. 1-33. London, New York: Routledge

Uudeberg, T., 2009. *Julgeolekuidentiteedi seos ohu tajumisega*. David L. Rousseau konstruktivistlike seisukohtade testimine. Tartu Ülikool. Magistriväitekeri. [Võrgumaterjal]. Leitav: <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/8188/Uudebergtiina.pdf>. [Kasutatud 05.04.2015]

Vabariigi Valitsus, 2010. Riigikaitse strateegia, Valitsuse korraldus nr 515. [Võrgumaterjal].
Leitav: https://valitsus.ee/sites/default/files/content.../riigikaitse_strateegia.pdf. [Kasutatud 14.01.2016]

Vabariigi Valitsus, 2013. *Eesti terrorivastase võitluse põhialused*. Vabariigi Valitsuse istungi protokoll otsus nr 47 pp nr 5. [Võrgumaterjal]. Leitav: www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/tvv_pohialused_2013.pdf. [Kasutatud 14.01.2016]

Vabariigi Valitsus, 2015. Eesti Euroopa Liidu poliitika 2015-2019. [Kasutatud 24.11.2016]

Vabariigi Valitsus., 2015. Siseturvalisuse arengukava 2015-2020. [Kasutatud 03.12.2015]

Vabariigi Valitsus. 2013. Eesti terrorismivastase võitluse põhialused. 14.11.2013 istungi protokoll otsus nr 47 pp nr 5. [Kasutatud 03.12.2015]

Weber, M., 2014. Between 'isses' and 'oughts': IR constructivism, Critical Theory, and the challenge of political philosophy. *European Journal of International Relations*, 20(2), pp. 516-543

*Wendt, A., 1999. *Social Theory and International Politics*. Cambridge, pp. 20-21. Saumets, A., 2003. *Jumalate hukkk või religioonide taassünd? Mõtteid religioosetest veendumustest poliitika vahendina*. Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused (KVÜÕA) Toimetised nr 2, lk 133-151. [Võrgumaterjal]. Leitav: http://www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2013/02/KVUOA_Toimetised_2_Saumets.pdf. [Kasutatud 05.06.2015].

Wendt, A., 2003. *Social Theory of International Politics*. *Cambridge Studies in International Relations*. Cambridge University Press (Virtual Publishing), pp. 1-378.

Visser, P.S., Holbrook, A., & Krosnick, J.A. Knowledge and Attitudes. *The SAGE Handbook of Public Opinion Research*, Edt. Wolfgang Donsbach, Michael W Traugott.

Õunpuu, Lembit., 2014. Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu Ülikool, Toim. Ede Kärner. Leitav: http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf [Kasutatud 14.01.2016]

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1. Mõistete tabel (Eesti Keele Instituut, 2015; Powers, 2014; Borum, 2011; Kühle & Lindekilde, 2012; European Commission, 2009, p. 6; Christmann, 2012, p. 10; Silber & Bhatt, 2007, p.18, autori koostatud).....	10
Tabel 2. Radikaliseerumise protsessi kolm peamist faktorit (tegurit), mille koosmõju võib toetada radikaalsete veendumuste süsteemi (Doosje, et al., 2013, pp.589-591, autori koostatud).....	19-20
Tabel 3. Radikaliseerumise seletamiseks 16 teooriat (Crossett & Spitaletta, 2010, pp.13-38)....	22
Tabel 4. Kogukonnakeskse politsei võimalikud kasutegurid ja riskitegurid koostöö tegemisel (Organization for Security and Co-operation in Europe, 2015, pp. 21-22).....	35
Tabel 5. Uurimistöo etapid (autori koostatud).....	38-39
Tabel 6. Koodide tabel koos õppekavade ja ainete nimetustega (Sisekaitseakadeemia, 2014, 2015; autori koostatud).....	44
Tabel 7. Uuringus osalenute andmed (autori koostatud).....	48
Tabel 8. Teadlikkus radikaliseerumisest (autori koostatud).....	51
Tabel 9. Teadlikkus ja hoiakud radikaliseerumise suhtes (autori koostatud).....	60
Jooni 1. Radikaliseerumise protsess (Silbert & Bhatt, 2007).....	26
Joonis 2. Radikaliseerumise protsess (European Commission, 2009, p. 7).....	27
Joonis 3. ACPO mitmetasandiline sekkumise mudel (Christmann, 2012).....	33
Joonis 4. Siseturvalisuse eesmärkide saavutamise panustamise neli tasandit (Siseministeerium, 2015).....	34
Joonis 5. Teadlikkus radikaliseerumisest ametikohtade lõikes (autori koostatud).....	49
Joonis 6. Informatsiooni saamise allikad (autori koostatud).....	50
Joonis 7. Radikaliseerunud isiku äratundmise oskus ametikohtade lõikes (autori koostatud).....	52
Joonis 8. Arvamus terroriakti toimepanemise kohta radikaliseerunud isiku poolt ametikohtade lõikes (autori koostatud).....	54
Joonis 9. Arvamus religioosse radikaliseerumise kohta ametikohtade lõikes (autori koostatud)	55
Joonis 10. Arvamus radikaliseerumise hetke olukorrale ametikohtade lõikes (autori koostatud)	56
Joonis 11. Arvamus omaalgatuslikesse rühmitustesse/gruppidesse (autori koostatud).....	58
Joonis 12. Tööalaselt saanud juhiseid ametikohtade lõikes (autori koostatud).....	61
Joonis 13. Koolituse vajadus ametikohade lõikes (autori koostatud).....	63

LISAD

Lisa 1. Ankeet

Hea vastaja!

Olen Karin Limbak, töotan Põhja prefektuuris uurijana ja ühtlasi olen Sisekaitseakadeemia Sisejulgeoleku magistriõppe üliõpilane. Pöördun Teie poole palvega osaleda uuringus, mille eesmärgiks on välja selgitada politseiametnike teadlikkus ja hoiakud radikaliseerumise suhtes.

Küsimustik koosneb 13 küsimusest ja 7 üldist küsimusest. Küsimustele vastamiseks kulub orienteeruvalt 10 kuni 20 minutit. Palun Teil vastata kõigile küsimustele abimaterjali kasutamata tagamaks uurimustulemuste kvaliteeti. Kogutud andmed on anonüümsed ning valminud magistritööga on võimalik tutvuda Sisekaitseakadeemia raamatukogus.

Küsimustele on aega vastata kuni 30.10.2016. Tekkinud küsimuste korral edastage küsimused aadressile karin.limbak@politsei.ee

Tänan Teid pühendatud aja eest!

Küsimustik politseiametnikele

1. Milliseks Te hindate enda teadlikkust radikaliseerumisest?

- 1 Täiesti teadlik
- 2 Pigem teadlik
- 3 Pigem ei ole teadlik
- 4 Üldse ei ole teadlik
- 5 Ei oska öelda

2. Palun öelge, kust olete saanud informatsiooni radikaliseerumise temaatika kohta?

(hinnake variante 1-5) 1- üldse ei ole nõus; 2- pigem ei ole nõus; 3-ei tea, ei oska öelda; 4- pigem nõus; 5 -täiesti nõus.

1	Internet	1	2	3	4	5
2	Meedia (uudised, saated, ajakirjad jne)	1	2	3	4	5
3	Erialane kirjandus	1	2	3	4	5

4	Koolitus	1	2	3	4	5
5	Mujalt	1	2	3	4	5

3. Kas Te olete nõus järgmiste väidetega (1-jah; 2-ei; 3- ei tea)?

4.1 Radikaliseerumine tähendab terroriakti toimepanemist	1	2	3
4.2 Radikaliseerumisel toimub äärmuslike mõtete omaksvõtt	1	2	3
4.3 Radikaliseerumine tähendab äärmuslikuks muutumist	1	2	3
4.3 Radikaliseerunud isik kasutab alati vägivalda	1	2	3
4.5 Radikaliseerunud isikut on lihtne tuvastada/leida/kindlaks teha	1	2	3
4.6 On olemas ainult üks radikaliseerumise liik, s.o usuline/religioosne radikaliseerumine	1	2	3
4.7 Radikaliseerunud isikud on peamiselt moslemite hulgas	1	2	3
4.8 Radikaliseerunud isikud panevad kindlasti toime terroriakti	1	2	3
4.9 Radikaliseerunud isikul on kindlad kergesti märgatavad tunnused	1	2	3
4.10 Radikaliseerumise põhjuseid on üks, s.o psühholoogilised probleemid –st vaimselt haige inimene	1	2	3
4.11 Radikaliseerumise põhjusi/ajendeid on erinevaid	1	2	3
4.12 Radikaliseeruvad ainult teise riigi kodanikud	1	2	3
4.13 Radikaliseerumine on lühiajaline protsess	1	2	3

4. Kas tunneksite ära radikaliseerunud isiku? Juhul kui tunneksite, siis palun täpsustage kommentaari lahtris, mille järgi.

1. Jah kindlasti
2. Pigem jah
3. Pigem mitte
4. Kindlasti mitte
5. Ei oska öelda

Kommentaari: _____

5. Kas nõustute väitega, et radikaliseerunud isik paneb kindlasti toime terroriakti?

- 1 Jah nõustun
- 2 Ei nõustu
- 3 Ei oska öelda

6. Kas nõustute väitega, et religioosne radikaliseerumine toimub ainult islamiusuliste seas?

- 1 Täiesti nõus
- 2 Pigem nõus
- 3 Pigem ei ole nõus
- 4 Üldse ei ole nõus

5 Ei oska öelda

7. Kas nõustute väitega, et radikaliseerumine on hetkel Eestis probleemiks (valige sobiv vastusevariant)

- 1 Täiesti nõus
- 2 Pigem nõus
- 3 Pigem ei ole nõus
- 4 Üldse ei ole nõus
- 5 Ei oska öelda

8. Kas nõustute väitega, et radikaliseerumine on tulevikus Eestis probleemiks (valige sobiv vastusevariant)

- 1 Täiesti nõus
- 2 Pigem nõus
- 3 Pigem ei ole nõus
- 4 Üldse ei ole nõus
- 5 Ei oska öelda

9. Kuidas suhtute rändekriisist ajendatud omaalgatuslikesse rühmitustesse/gruppidesse, nt Odini sõdalased? Palun põhjendage kommentaari lahtris oma arvamust.

- 1 Täiesti pooldan
- 2 Pigem pooldan
- 3 Pigem ei poolda
- 4 Üldse ei poolda
- 5 Ei oska öelda

Kommentaar: _____

10. Kas Te olete nõus järgmiste väidetega (1-jah; 2-ei; 3- ei tea)?

10.1 Radikaliseerumise ennetamine ei kuulu minu tööülesannete hulka	1	2	3
10.2 Radikaliseerumist saab ennetada ainult Kaitsepolitseiamet	1	2	3
10.3 Noorsoopolitseinikud saavad ennetada radikaliseerumist	1	2	3
10.4 Piirkonnapolitseinikud saavad ennetada radikaliseerumist	1	2	3
10.5 Patrullpolitseinikud saavad ennetada radikaliseerumist	1	2	3
10.6 Radikaliseerumise ennetamisel on oluline suhtlus kodanikega	1	2	3
10.7 Eestis ei ole radikaliseerumine probleemiks, mistõttu ei ole ennetustöö vajalik	1	2	3
10.8 Ma ei pea radikaliseerumist julgeolekuohuks	1	2	3
10.9 Minu hoiakud ei mõjuta minu käitumist igapäevatoos	1	2	3
10.10 Radikaliseerumise temaatilise koolituse läbimine aitaks mind minu igapäevatoos	1	2	3
10.11 Radikaliseerumise alane teadmatus võib tekitada minu igapäevatoos konfliktseid olukordi	1	2	3
10.12 Minu hoiakud ei mõjuta minu otsuseid igapäevatoos	1	2	3

11. Kas Teile on antud tööalaselt konkreetseid juhiseid, mida tuleks teha kokkupuutumisel radikaliseerunud isikuga (otsene kontakt isikuga/laekunud informatsioon isiku kohta)?

- JAH
- EI

12. Juhul, kui omate tööalaselt teavet radikaliseerunud isiku kohta, mida antud informatsiooniga edasi teeksite?

13. Kas Te vajaksite oma töös radikaliseerumise temaatilist koolitust ja millist?

- JAH
- EI

Kommentaari: _____

Üldised küsimused:

14. Sugu:

- Naine
- Mees

15. Vanus:

- 18-27

- 28-37
- 38-47
- 48-57
- 58-67

16. Haridus:

- Keskharidus
- Keskeriharidus
- Kõrgharidus
- Akadeemiline kraad
- Muu:

17. Kas omate politseilist haridust? Kui valisite JAH, siis palun täpsustage, millal lõpetasite kooli ja millise eriala.:

- JAH
- EI

Kommentaar: _____

18. Millises piirkonnas Te töötate?:

- Põhja prefektuur
- Lõuna prefektuur
- Ida prefektuur
- Lääne prefektuur

19. Milline on Teie amet?:

- Piirkonnapolitseinik
- Noorsoopolitseinik
- patrullpolitseinik
- piirkonnavanem
- noorsooteenistuse vanem

- välijuht
- muu:

20. Teie tööstaaž:

- 0-5.a
- 6-10.a
- 11-15.a
- 16-20.a
- 21 ja enam

Lisa 2. Koodide loetelu

Õppekavade koodid

Name	Sources	References	Created On	Created By	Modified On
Radikaliseerumise teemaatika käsitus		1	23.10.2016 17:39	KL	26.10.2016 16:56
Terrorismi teemaatika käsitus		2	23.10.2016 17:40	KL	28.10.2016 7:35
Olulised oskused ja teadmised		3	23.10.2016 17:44	KL	26.10.2016 16:56
Õppeaine		3	25.10.2016 7:08	KL	26.10.2016 16:56